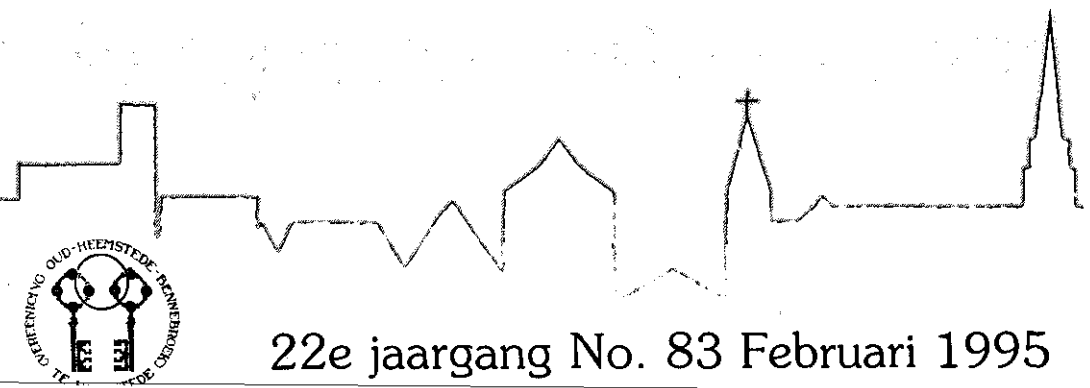
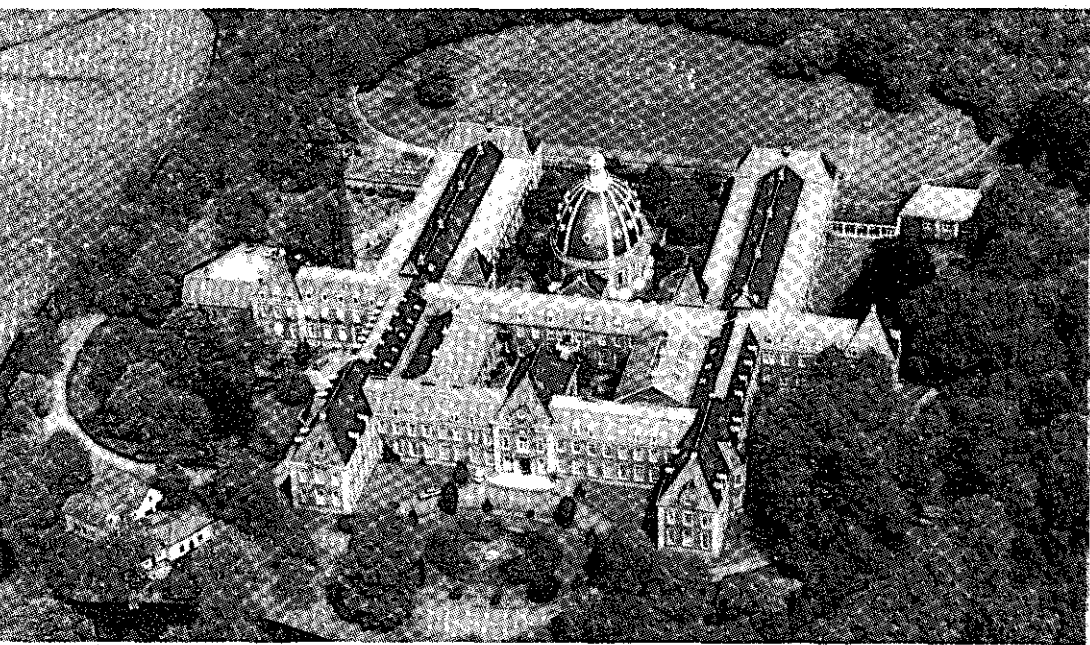

Oud-Heemstede-Bennebroek

22e jaargang No. 83 Februari 1995

Bestuur:

G.J. Schuitemaker, voorzitter
IJsellaan 7,
2105 VA HEEMSTEDE
tel. 023-288916

Mevr. L.M. 't Hooft-van der Linden,
Wilhelminaplein 1,
2103 GS HEEMSTEDE
tel. 023-292631

A.J. Olthaar, secretaris
Glipper Dreef 82,
2104 WL HEEMSTEDE
tel. 023-292824

J.L.P.M. Krol, archivaris
Joh. Verhulstlaan 26,
2102 XT HEEMSTEDE
tel. 023-282977

Mr. F. Th. J. Harm, 2e secretaris
A. Pauwlaan 7,
2101 AH HEEMSTEDE
tel. 023-280740

Mevr. H. Nierhoff-Bax
Lage Duin 2,
2121 CG BENNEBROEK
tel. 02502-48014

K. de Raadt, penningmeester
Kerklaan 49 b,
2101 HL HEEMSTEDE
tel. 023-280641

Redactie:
H. Krol
C. Peper (eindredactie)

C.J.H.M. van Gasteren, ledenadm.
Meer en Boslaan 8
2103 VP HEEMSTEDE
tel. 023-292231

Redactie-adres: Meerweg 6
2103 VC Heemstede

Het lidmaatschap wordt jaarlijks automatisch verlengd, behoudens schriftelijke opzegging via de ledenadministratie

Contributie minimaal *f.* 17,50

Giro 27.35.06 t.n.v. de Penningmeester v.d. Vereniging Oud-Heemstede Bennebroek te Heemstede.

Inhoud	pag.
Inhoud	1
Redactioneel	2
De zomerresidenties van het koopmans- en regenten- geslacht Trip in Heemstede en omgeving (1636-1735) Deel 2	3
De boerderij " 't Slot"	13
Restauratie Oude Kerk	21
Geslaagde Premie-avond VOHB te Bennebroek	24
Een bruiloft/riddertoernooi (1871) en inboedelveiling in Bennebroek (1950)	26
Herinneringen	29
Opsporing verzocht	31
Jaarprogramma 1995	33
Restauratie Oude kaarten gemeente archief	34

Redactioneel

Een aflevering vol afwisseling in de nieuwe jaargang 1995.

Allereerst het vervolg over het regentengeslacht Trip, waarbij de onderscheidende zomerresidenties uitvoerig beschreven worden. Voor Heemstede kolmen bekende namen van buitenplaatsen voor als Valkenburg, Meervliet en Het Klooster.

De rondgang door Heemstede in de historie wordt eveneens vervolgd door bezoeken aan de boerderij van "t Slot", waarbij de lotgevallen van de familie van den Berg en Emile Erens beschreven worden.

Verder een overzicht van de restauratiewerkzaamheden van de Oude Kerk, waarbij die van 1938 en thans belicht worden. En enkele verrassende vondsten van positieve en negatieve aard gemeld worden.

Enkele aanwinsten voor het archief worden vermeld en uiteraard de bereikte mijlpaal van het 1000ste lid.

Waarmee gezegd kan worden dat de Vereniging Oud Heemstede - Bennebroek een levendige en actieve vereniging is.

C. Peper

Mede dankzij de burgemeester van Heemstede is het bestuur van de VOHB in de gelegenheid gesteld het fraaie resultaat van de restauratie der oude kaarten uit het Heerlijkhedenarchief in ogenschouw te nemen. Een verslag van deze restauratie vindt u in deze aflevering.

Op dinsdagavond 14 februari a.s. zal de stadsarcheoloog van Haarlem in de bovenzaal van de Heemstedse Bibliotheek een lezing verzorgen over de oudheidkundige historie van deze omgeving. Meer informatie hieromtrent treft u aan op bladzijde 33.

De zomerresidenties van het koopmans- en regentengeslacht Trip in Heemstede en omgeving (1636 - 1735)

Deel 2

In de vorige aflevering van dit blad is beknopt uiteengezet hoe de familie Trip in de 17e eeuw via de internationale handel, vooral in wapens, tot grote welstand raakte. Verschillende telgen uit dit roemrijke geslacht, dat met name in de 18e eeuw een aantal Amsterdamse regenten heeft opgeleverd, waren eigenaar van de buitenplaatsen Meervliet en Meer en Berg (Meerzicht) in Heemstede. In deze bijdrage komen de hofstedes Valkenburg, Hout- en Duinzicht (Vredenhof) en het Klooster ter sprake. Tevens worden de relaties met ridder Adriaan Pauw beschreven. Zoon van laatstgenoemde en opvolger als ambachtsheer van Heemstede Gerard Pauw heeft Jacobus Trip een jachtverbod opgelegd en met informatie hieromtrent en twee giften voor de bouw van de kerk in Bennebroek en aan de Heemstedese armen wordt dit vervolgartikel beëindigd.

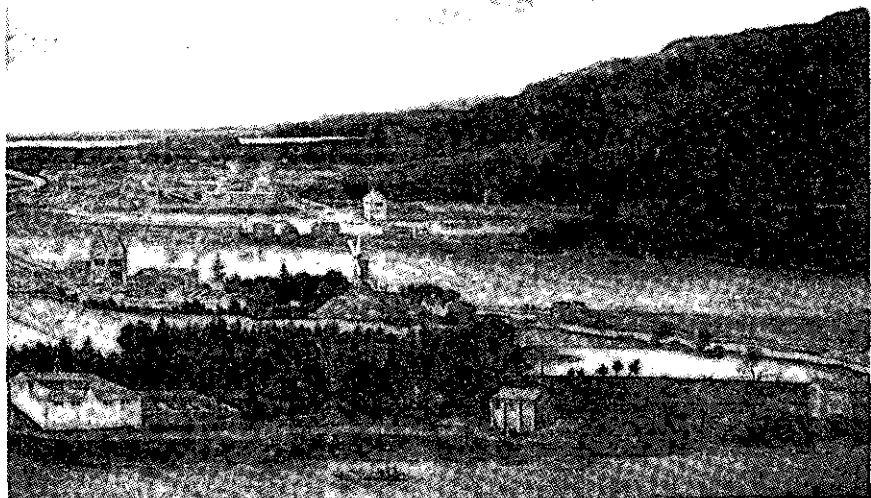
Adriaan Pauw verkoopt 'De Schans' aan weduwe van Elias Trip

Aan het noordeinde van de Breestraat in Beverwijk heeft voor de verwoesting van het stadje een regulierenklooster gestaan. De naam van de 17e eeuwse herenhofstede 'De Schans' (ook wel 'Oud-Meeresteijn' genoemd), 8 a 9 morgen groot, herinnert aan het militaire gebruik van de kloosterruïnes tijdens de Spaanse oorlog (1). In de twintiger jaren van de gouden eeuw is Adriaan Pauw eigenaar geworden, evenals van de ruïne van het slot Oosterwijk onder Wijk aan Duin met bijbehorende boerderijen en landerijen, een goed dat 29 morgen groot was.

In 1630 is de oudste zoon van Adriaan Pauw Nicolaas Seys Pauw in het huwelijk getreden met Anna van Lockhorst, een jongedame uit een oud-adellijk geslacht. Het paar ontving als huwelijksgeschenk beide bezittingen in Midden-Kennemerland, evenals het zuidelijk deel van Heemstede vanouds Bennebroek geheten. Nicolaas Pauw tooide zich vervolgens met de titels: Heer van Bennebroek en Oosterwijk. Op voorspraak van zijn vader die op dat ogenblik Raadpensionaris

ris van Holland was is Nicolaas in 1632 'meesterknaap der wildernissen van Holland' geworden. Doch alles liep mis. De oudste zoon miste de begaafdheid van zijn vader, zijn huwelijk is ontbonden in 1638 en hij was regelmatig en soms langdurig ziek. In 1640 is Nicolaas Pauw

'De Schans' heeft Pauw enkele jaren later voor een goede prijs van f 30.000,- kunnen verkopen aan Aletta Adriaensdr., de weduwe van Elias Pauw (2). Als lasthebber van de koopster zijn volgens een acte van 11 februari 1645 haar zoon Adriaan Trip en schoonzoon Joan

De geschutgieterij te Julita in Zweden, mede-gefinancierd door de families De Geer en Trip. Schilderij van Allaert van Everdingen, afkomstig uit het Trippenhuus thans in het Rijksmuseum

op 33-jarige leeftijd overleden en in de Oude Kerk te Beverwijk begraven. De beide goederen in Beverwijk zijn wederom bij het bezit van de Heer van Heemstede gevoegd. Oosterwijk is tot omstreeks 1735 familieeigendom van Pauw gebleven.

Coymans (echtgenoot van Sophia Trip) opgetreden. Met de nieuwe eigenaresse was het middelpunt van een uitgebreide en invloedrijke familie op de hofstede gekomen en daarmee veel leven en vertier in Beverwijk, vergelijkbaar met 'Meervliet' in Heemstede.

Toen de weduwe van Elias Trip (2) 'De Schans' verwierf, waren haar dochters Sophia en Maria reeds gehuwd, onderscheidenlijk met Joan Coymans en met diens broeder Balthasar, stichter van de hofstede 'Westerhout' in Velsen. Haar dochter Jacomina is in 1645 in de echt gebonden met de jonge Joseph Coymans, een broerskind van de voorgaande, die kort daarop de buitenplaats 'Watervliet' verwierf. Haar zoon Jacobus Trip is de echtgenoot geworden van Jan Bickers' dochter Elisabeth; haar oudere zoon Adriaan trouwde in 1645 met Adriana de Geer, een dochter van de staalmagnaat Louis de Geer.

De twee kanonnen, die de achterzijde van 'De Schans' sierden, deden denken aan de zaken van de Trip-familie, alsmede aan de naam van het goed.

"Men kan zich indenken, welk een levendig familieverkeer er zo in het midden van de Gouden Eeuw des zomers is geweest tussen De Schans, Westerhout, Duijnwijk, Akerendam en Watervliet" (3).

Aletta Adriaensdr., op een schilderij vereeuwigd door Rembrandt van Rijn (4), is in 1656 te Amsterdam overleden. Haar zoon Adriaan (1620-1684) vestigde zich eerst in Norrköping (Zweden) om de belangen van zijn familie te behartigen. Na terugkeer in zijn vaderland vestigde hij zich eerst op het familiegoed. In Beverwijk zijn vijf van zijn twaalf kinderen geboren.

Vervolgens betrok hij een landgoed bij Wildervank in Groningen en richtte met zijn zusters en zwagers een compagnie op tot exploitatie, welke buurt nog 'Tripscompagnie' wordt genoemd, gelegen in de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Veendam.

Op 1 juni 1683 is hofstede De Schans voor slechts f 14.500,- verkocht, minder dan de helft van de prijs die men 38 jaar eerder aan ridder Adriaan Pauw had betaald.

De hofstede Valkenburg in de periode 1654-1675

Pieter Corneliszoon Trip is in 1597 te Zaltbommel geboren en behoort tot een in de 15e eeuw gevestigde tak der familie Trip. In de boeken van H.J. Trip en P.W. Klein (5) wordt met geen woord gerept van zijn hofstede in Heemstede, die hij een jaar voor zijn dood verworven heeft.

Pieter Trip is in 1628 in het huwelijk getreden met Sara van der Straaten, van Hamburg (6) en 14 juli 1648 op bijna 50-jarige leeftijd hertrouwd met de gefortuneerde Christina de Graeff (1609-1679), weduwe van Jacob Bicker Gerrit-zoon, koopman en burgemeester van Amsterdam (7). Ook haar vader is burgemeester van de Amstelstad geweest. Zij was ook tante van raadpensionaris Johan de Witt. Met zijn oom Elias (8) is Pieter Trip een voornaam handelaar in wapenen en Engels geschut geweest onder

(107) Heemstede.

Wagenweg - Vredenhof.

28.7.05.

Lieve Lieve Vredenhof, gefeliciteert met je verjaardag, hoor! Ook je Pa, Moer en Kousje en wat meer zijn je grote broer, niet te vergeten. Vraag of je het je nu kan laten af hout hangen of Sondag.

G 1457 Uite, P. J. Frolich, Haarlem.

Dag, lieve Lieve, veel plezier! Het is een grote te Donsche.

'Vredenhof' op een oude prentbriefkaart uit 1905, rechts de koepel van het buiten 'Bosch en Hoven'.

de firmanaam Elias en Pieter Trip. Hij woonde te Amsterdam aan de Herengracht, waar Pieter Trip tevens enkele stedelijke functies en het kerkmeesterschap der Nieuwe Kerk vervulde. Bovendien sedert 1651 Hoofd-Ingeland van de Beemster, waar voor hem in 1643 een huis was gebouwd met daarbij 43 morgen land. Bij testament van 19 1624 vermaakte Elias Trip aan zijn neef Pieter, die toen bij hem inwoonde, voor zijn goede en getrouwe diensten uit waardering de som van 'duysent car. guldens'. De hofstede Valkenburg (vernoemd naar de eigenaar Johanna Valckenburg in 1640) bestreek de terrei-

nen op de hoek van de Camplaan en de Voorweg tegenover de Oude Kerk, nabij het Dorpsplein (9). De erfgenamen van Charles Loten (hertrouwd met Johanna Valckenburg) verkochten de buitenplaatsen ten overstaan van schout en schepenen van Heemstede op 25 maart 1654 voor exact f 15.000,- aan de heer Pieter Trip. Die erfgenamen waren de kinderen Charles Loten jr. en Sara Loten, gehuwd met Abraham Heydanus, professor aan de Universiteit van Leiden. De hofstede omvatte een "huysinge, boomgaard, stallinge, wagen ende coets-huis, schuyren ende ancleven vanden, mitsgaders noch seeckere

huysen, bouhuys ende schuyren daernaest ten wedersijde staende, mede aan het dorpspleijn gelegen, welcke twee huysen tot Meij 1654 toecomende sijn verhuert" (10).

Het geheel met een oppervlak van 2 morgen en 94 roeden overeenkomstig de meting van gezworen landmeter Andries van der Wal. Het bedongen bedrag diende kontant te worden betaald, hetgeen voor de schatrijke Pieter Trip die bij het overlijden een vermogen naliet van f 350.000,- geen enkel probleem was. In de zomermaanden werden wederzijdse bezoeken afgelegd bij de neven van het nabijgelegen Meervliet. In tegenstelling tot zijn echtgenote heeft Pieter Trip maar kort van zijn nieuwe buitenverblijf kunnen genieten. Hij overleed kinderloos op 20 juni 1655. In zijn testament herdacht hij zijn neef Gerard Janszoon Trip, die het huis in de Beemster bewoonde, dat door Pieter Trip was gebouwd. Zoals Elias Trip eerder zeshonderd gulden legateerde aan het Oudemannenhuis aldaar heeft ook Pieter Trip zijn geboorteplaats Zaltbommel niet vergeten en van het nagelaten geld voor de wezen van Bommel is het nieuwe weeshuis gesticht.

De hofstede Valkenburg bleef in bezit van de weduwe. Deze heeft de Heemsteedse buitenplaats op 64-jarige leeftijd 16 maart 1675 verkocht aan drie nieuwe eigenaren, maar Pieter de Graeff heeft uiteindelijk in 1684 de twee mede-eige-

naren uitgekocht.

Christina de Graeff is in 1679 begraven op het Koor in de Oude Kerk van Amsterdam; Pieter Trip bij zijn zoon en eerste echtgenote in de Westerkerk. De hofstede Valkenburg is tijdens de Franse Tijd gesloopt. De namen Valkenburgerlaan en Valkenburgerplein houden de herinnering aan deze vroegere buitenplaats levendig.

Louis Trip (1653-1707), eigenaar van Meervliet (1681-1684) en Hout- en Duinzigt (Vredenhof) (1685-1707)

Louis Trip, zoon van Hendrik Trip (1606-1666) is bij de voortzetting van het familiebedrijf van minder betekenis geweest in vergelijking met zijn oudere broers Mathias en Jacob. Als kind is hij met zijn broertjes afgebeeld in een bokkewagen door Ferdinand Bol, vermoedelijk op het ouderlijk zomerverblijf 'Meervliet'. Op 25-jarige leeftijd is Louis kapitein-luitenant geworden van een Compagnie soldaten in het garnizoen Amsterdam. Een jaar eerder was hij in het huwelijk getreden met Anna Nuyts. In 1677 is uit die echtelijke relatie zoon Hendrik geboren, die zich eenmaal volwassen in Groningen vestigde, daar met het familiekapitaal op grote voet leefde en in Kolham de hofstede Jagtwijk liet bouwen. Louis Trip, welke in Amsterdam op de Reguliergracht woonde, is met zijn broer

Jacob in januari 1681 eigenaar geworden van Meervliet. Drie jaar later verkocht hij zijn deel aan Jacob die toen het geheel bezat. Louis had namelijk zijn oog laten vallen op hofstede 'Hout- en Duinzigt' tegenover Het Dronkenhuisje\Eindenhout, later Vredenhof geheten, in de Hout. Deze hofstede was belast met een eeuwige erfpacht van f 18,- ten behoeve van het Geestelijk Comptoir in Haarlem.

De vorige bezitter was Cornelis Altena, die wegens faillissement zijn buiten van de hand moest doen, groot 150 roeden ten oosten van de Herenweg. Als curators traden op Zacharias Hasius, klerk der stad Amsterdam en Johan van der Hulst, koopman in de Spaarnestad. Met f 1040,- is Louis Trip de hoogste bieder geweest. Deze heeft zijn bezit met omliggende weilanden uitgebreid. Op 5 juni 1699 kreeg hij toestemming van de ambachtsheer van Heemstede de nieuwe muur van zijn hofstede Vredenhof "te mogen springen teegen de Heereweg, op de roying van zijn stal en poort en ook te maken aan zijn nieuwe huysing een balcon en met het selve te springen vier Rhijnlandse voeten in de Heereweg buytenwerks aan de Eerste verdieping" (11). Hieruit blijkt dat de driezijdig uitgebouwde erker die op twee dorische zuilen rust eerder is aangelegd dan tot op heden algemeen werd aangenomen.

In 1707 is Louis Trip overleden en

vanuit zijn woonhuis op 1 december in de Westerkerk begraven. Op verzoek van zijn moeder Anna Trip-Nuyts heeft zoon Hendrik de hofstede op 12 maart 1710 verkocht. Vergroot tot 1 morgen en 328 roeden en met een nieuw huis bracht deze thans f 5.100,- op. Voorts betaalde de nieuwe eigenaar Johannes Baalde nog f 2.000,- voor "de loode en hardsteene beelden, borststukken, vazen, potten, pedestallen, mitsgaders goudleeren en behangselen" (12).

Sophia Trip en Het Klooster (1677-1679)

Beide huwelijken van Elias Trip (1570-1636 met Maria de Geer (overleden in 1609) en Aletta Adriaensdochter (1589-1656) waren zeer kinderrijk. Uit de eerste echtverbintenis sproten negen kinderen, uit de tweede minstens zes, onder wie Sophia (geboren in 1614), Adriaan (geb. 1620) en Jacobus (geb. 1627). Sophia Trip huwde op 29-jarige leeftijd met de vermogende koopman Joan Coymans, die in 1657 op de buitenplaats Westerhout onder Velsen overleed. De firma werd onder de naam Wed. Joan Coymans en Voet (naar haar schoonzoon Carel Voet) voortgezet. Zij had haar domicilie in het "vermaarde huys van de Coymans" aan de Keizersgracht. Op 4 januari 1677 kocht Sophia met haar neef Jean Bernard de prachtige hofstede 'Cruytberg'

(thans nog bekend onder de naam 'Duin en Kruitberg') in Santpoort (Velsen) voor f 40.000,-. Dat gebeurde uit de nalatenschap van de in Haarlem woonachtige Balthasar Coymans en diens zwager Johan van Herrewijne. Reeds drie weken later volgde een tweede grote hofstede, het 'Bernardieten Klooster' in Heemstede, aangekocht eveneens van een zoon van haar overle-

Geschilderd portret van Sophia trip (1614-1679). Linksboven de geslachtwapens van Coymans en Trip. Vroeger toegeschreven aan Bartholomeus van der Helst. (foto Iconografisch Bureau)

den echtgenoot en diens zwager, groot 48 morgen, voor het ronde en kapitale bedrag van 50.000,- gulden.

Verondersteld wordt dat beide buitenplaatsen uit een oogpunt van belegging zijn gekocht. Sophia Trip overleed op 26 augustus 1679 en

heeft dus niet lang van haar landgoederen kunnen genieten.

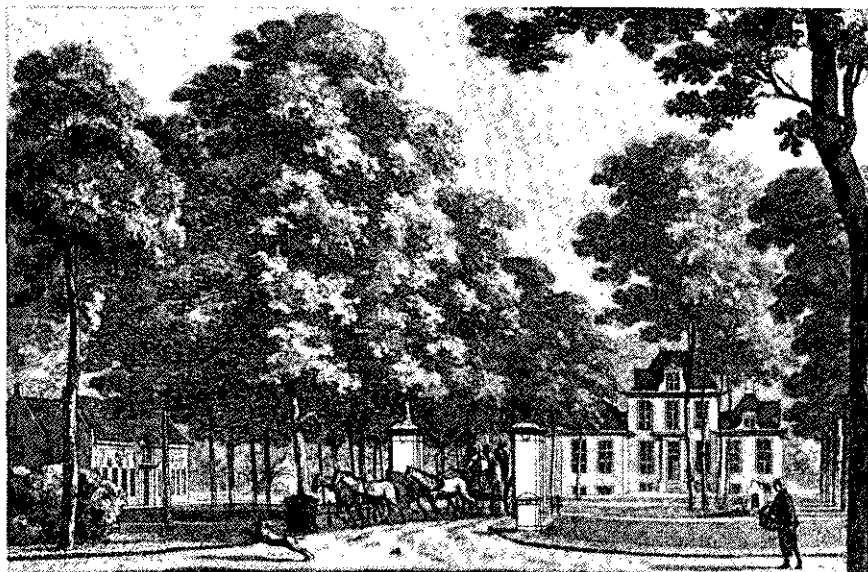
Uit de nalatenschap van Jean Bernard en Sophia Trip werd de Cruyberg in 1682 voor f 30.000,- overgedragen aan Prins Willem III, terwijl de erfgenamen van Sophia Trip eerst op 25 november 1701 kans zagen het Klooster van de hand te doen aan de Amsterdamse koopman Cornelis Blesen voor slecht 27.533 gulden en 7 stuivers. Dit verlies werd nochtans via de winsten die het handelshuis Coymans maakte ruimschoots gekompenseerd.

Jachtverbod voor Jacobus Trip

Ook de jongste broer van Sophia, namelijk Jacobus Trip (1627-1670), komen we, zij het in een geheel ander verband, in het Heerlijkeheidsarchief van Heemstede tegen. De wildernissen van Heemstede, in het algemeen de binnenduinderand van Kennemerland, was gedurende de 17e eeuw een geliefd jachtgebied. Er werd voornamelijk gejaagd op hazen, konijnen, fazanten en ander gevogelte, herten en wilde zwijnen. De Heren van Heemstede vaardigheden voorschriften uit om de wildstand kunstmatig op peil te houden. Uit een publikatie van Gerard Pauw uit 1662 blijkt o.a. dat de oren van katten afgesneden moesten worden om het kruipen in konijnenholen te verhinderen. Honden moesten een steen om de hals dragen of anders de poten bijeen-

gebonden worden om aanvallen op gevogelte of wild te voorkomen. Het recht om te jagen werd jaarlijks aan personen uit de elite verstrekt. In 1659 had Jacobus Trip uit Amsterdam, permissie van de ambachtsheer in de duinen van Heem-

worden. De eerste gift kwam van de ambachtsheer van Bennebroek zelf, een bedrag van 1.000,- gulden. Eerder was door de Staten van Holland en West-Friesland een subsidie van f. 1.200,- toegekend. Veel familieleden Pauw gaven in

'Het Klooster', naar een gravure van H. Numan uit 1794.

stede te mogen jagen, maar in 1660 is hij daarvan met enkele andere personen van uitgesloten (14). Een reden wordt niet aangegeven, maar aangenomen mag worden dat de duinmeijer negatief heeft geadviseerd, omdat men zich niet aan de geldende regels zal hebben gehouden.

Een gift en een legaat

Adriaan Pauw jr. is tot stand gekomen, moest geld bijeengebracht

1660 een donatie, maar ook dichter-staatsman Jacob Cats 100 gulden en de heer Trip 250 gulden (15).

In het algemeen waren de Trippen betrekkelijk karig waar het om schenkingen aan kerken en charitatieve instellingen betrof. Tot de uitzonderingen behoorde ook Jacob Trip (1636-1664), een zoon van Louis Trip en getrouwd met zijn nicht Margaretha, die bij zijn vroegtijdige overlijden een bedrag

van in totaal 600 gulden heeft nagelaten aan de Waalse kerken in Dordrecht en Amsterdam alsmede 400 gulden aan de huisarmen van Heemstede (16).

Uit het (tweede) huwelijk van Jacobus Trip met Margaretha Munter is o.a. zoon Jan Trip in 1664 geboren. Deze heeft zich in 1718 de Achter Koekoek tussen Ipenrode en Vogelenzang gekocht en tooide zich na de dood zijn (tweede) echtgenote Elisabeth Tiellens - niet ge-

heel terecht, omdat hij enkel het vruchtgebruik had - met de titel van Heer van Berkenrode. Over deze Jan Trip, 13 x burgemeester van Amsterdam, evenals over nog enkele telgen uit het koopmans- en regentengeslacht Trip die betrekkingen met Heemstede, Bennebroek en Bloemendaal onderhielden zal een derde tevens slotartikel worden gepubliceerd in de volgende aflevering.

Hans Krol

Noten (tevens opgave van bronnen en literatuur)

- (1) In het boek: Beverwijkse Straatnamen (1982) schrijft J.Th. Leeuw over straatnaam Schans het volgende: "Naar de hofstede "De Schans", die vanaf rond de zeventiende eeuw tot in de negentiende eeuw aan het noordeinde van de Breestraat lag. Oorspronkelijk werd het einde van de Breestraat en eerste deel van de Alkmaarseweg "De Schans" genoemd, later werd de toenmalige Meeresteinstraat omgedoopt tot de Schans, enkel en alleen omdat de naam Meerestein werd gebruikt voor het nieuwe bestemmingsplan Meerestein en voor de Laan van Meerestein. De hofstede "De Schans" werd vroeger ook "De Groote Boomgaert" genoemd. De naam "De Schans" herinnert aan het militair gebruik van de ruïnes van het regulierenklooster tijdens de Spaanse Oorlog. Rond 1620 was Nicolaas Seys Pauw, zoon van de raadpensionaris Adriaen Pauw, eigenaar. De geschiedenis van "De Schans" is zeer uitgebreid; wij willen volstaan met nog een bewoner te noemen, namelijk François van Harencarspel, schepen van Amsterdam en heer van Beverwijk, Wijk aan Zee en Wijk aan Duin".
- (2) De huidige burgemeester van Heemstede stamt in rechte lijn af van Elias Trip en Aletta Adriaensdr. in de twaalfde generatie. Zoon Adriaan Trip van genoemd echtpaar staat aan het begin van de Groningse regentenfamilie Trip, die veel bestuurders en nog meer juristen heeft opgeleverd. De Nederlandse Bibliografie 1801-1832 bevat onder de namen Trip\Laman Trip meer dan 10 proefschriften, veelal in het latijn gepubliceerd en aan de Universiteit van Groningen verdedigd.
Hendrik Trip (1776-1848), betoudovergrootvader van jkvr. N.H. Laman Trip, is bij Koninklijk Besluit van 27-12-1817, nummer 28, in de adelstand verheven. Bij K.B. van 1 juli 1870, nummer 24, werd aan jonkheer Willem Trip vergund de naam Laman Trip aan te nemen.

- (3) H.J.J. Scholtens, *Uit het verleden van Midden-Kennemerland*. Den Haag, 1947, pp. 209-211.
- (4) Rembrandt schilderde en tekende tevens Maria Trip, dochter van Elias en Aletta Adriaensdochter. Voorts Jacob Trip en echtgenote Marquerite de Geer (tweemaal). *Portretten van Trip-telgen zijn verder vervaardigd door Ferdinand Bol, de Cuyp's, Lievens, Nicolaes Maas en Lodewijk van der Helst*.
- (5) H.J. Trip, *De familie Trip*. Groningen, 1883; P.W. Klein, *De Trippen in de 17e eeuw*, Assen, 1965.
- (6) J.E. Elias, *De vroedschap van Amsterdam 1578-1795*. Deel 1, pp. 266-267.
- (7) H.J. Trip, a.w. (5), pagina 2
- (8) J.E. Elias, a.w. (6). Deel II, p. 551.
- (9) Zie o.a. J.W. Groesbeek, *Heemstede in de Historie*. 1972, pp. 66-67.
- (10) A. van Damme, *De buitenplaatsen te Heemstede, Berkenrode en Bennebroek 1628-1811*. Haarlem, 1903, pp. 56-58.
- (11) W. Dólleman, *Verhaal van al hetgeen merkwaardig is voorgevallen in en omtrent de Heerlijkheid van Heemstede...* (Handschrift in Gemeente-archief Heemstede).
- (12) Zie: A. van Damme, a.w. (10), pp. 117-120. Baalde, een koopman in Oostindische waren, lijnwaden etc., verfraaide de hofstede met als gevolg dat deze in 1720 f 10.000,- opbracht. Sedert 1927 ligt 'Vredenhof' in de gemeente Haarlem. De beeldhouwer Mari Andriessen (1897-1979) woonde lange tijd op dit adres, Wagenweg 244, waar aan de achterzijde zijn atelier gevestigd was.
- (13) Vijf jaar voor haar overlijden werd Sophia Trip als weduwe aangeslagen voor een persoonlijk vermogen van f 438.000,- en in 1666 en 1678 zijn door bemiddeling van de Wisselbank ten behoeve van de firma recordbedragen verrekend van respectievelijk f 7.025.000 en f 3.194.800,-. De buitenplaats Het Klooster is in het derde kwart van de 19e eeuw afgebroken. Op deze plaats bevindt zich thans het Hageveld-complex.
- (14) W. Dólleman, a.w. (11)
- (15) Uit de archieven van Bennebroek blijkt niet om welke heer Trip het gaat. Vermoedelijk Louis of Hendrik Trip van 'Meervliet', de bouwheren van het Trippenhuys aan de Kloveniersburgwal. Naar eerstgenoemde, die burgemeester van Amsterdam was, is een straatnaam, in de hoofdstad genoemd: de Lodewijk Tripstraat in het Staatsliedenkwartier (West).
- (16) P.W. Klein, a.w. (5), pagina 40.

De boerderij "t Slot".

Tussen de bakkerij van Tibboel en de herberg van Pieter van Keulen, oftewel "Het Wapen van Heemstede", lag in het begin van de 19e eeuw de toegang tot de Hoflaan, de oprijlaan van "het Slot". Een steen, die ingemetseld is in de zijgevel van het pand Wilhelminaplein 10 is nog een laatste herinnering aan dit verleden. In 1810 was het toen bouwvallige slot grotendeels

gesloopt. De grond waarop het slot had gestaan, met nog een woning en een schuur, waren, met 11 morgen land, dat voor een groot deel met bomen en hakhout was beplant, eigendom van de Haarlemse notaris Jacob Scholting die in 1809 de heerlijke rechten, die overigens in de Franse tijd al duidelijk gedevaleerd waren, van de erfgenamen van de in 1808 overleden Vrouwe

Heemstede

Wilhelminaplein

J. groen. A. J. Veer.

Op het dorpsplein stond het bekende café "Het Wapen van Heemstede, halte der stoomtram". Het huisje met het puntdak - later van Van Wirdum - werd bewoond door "Hempie" van Hout, een drogist die ook religieuze artikelen verkocht.

van Heemstede, Johanna Maria Dutry had overgenomen, en zich dus Heer van Heemstede mocht noemen. In 1816 heeft Jacob Scholting titel, rechten en onroerend goed overgedaan aan Maarten Adriaan Beels.

De aan het voorplein gelegen boerderij, met een koeien- en paardenstal, een koetshuis en een stenen schuur en ca. 30 morgen wei- en bouwlanden, die tussen de Molenwerfslaan en de landerijen van Meer en Bosch waren gelegen, waren eigendom van Elisabeth der Kinderen, de weduwe van de in 1810 overleden schout Jan Dölleman. Het poortgebouw, dat als woonhuis werd verhuurd, behoorde aan de Heer van Heemstede, de eigenaar mocht het niet slopen, omdat onder het gebouw de kelder van de boerderij was gelegen. Hij had wel een gegarandeerde vrije toegang via de gewezen Hoflaan, die evenals een strook grond van het voorplein tot de boerderij behoorde. Overigens was de oorspronkelijk ingang van de Hoflaan toen al afgesloten door een hekwerk en was de boerderij te bereiken via de z.g. Kruislaan.

Jan Albert van den Berg.

Pachter van de boerderij was de landbouwer Jan Albert van den Berg. Hij was een zoon van Jacob van den Berg en Janna Rooijers en werd op 2 januari 1784 in de Her-

vormde Kerk te Heemstede gedoopt. Op 1 mei 1808 trouwde hij met Leentje (Appolonia) van der Lubbe, een dochter van Jan van der Lubbe en Kniertje van Egmond, die op 8 mei 1785 in de R.K. statie van Berkenrode het doopsel had ontvangen. Zij hadden toen al een zoontje van bijna twee jaar, dat bij de doop op 30 mei 1806 de naam Jan had gekregen. Grootvader Jan van der Lubbe is in de "Franse tijd" nog lid van het gemeentebestuur geweest.

Leentje van der Lubbe is op 4 oktober 1822 op de boerderij "t Slot" overleden. Zij liet vijf kinderen na, de oudste was toen 16 jaar, de jongste amper 2 jaar oud. Op 6 februari 1828 droeg Elisabeth der Kinderen, met haar mede-erfgenamen, de boerderij met ca. 25 bunder land over aan Jan Albert van den Berg, die toen tevens eigenaar werd van een huis en tuin aan het eind van de Molenwerfslaan en van een perceel viswater in het Spaarne, met het visrecht, zoals e.e.a. eertijds aan het Huis te Heemstede had toebehoord. Jan Albert van den Berg is op 14 april 1833 te Bennebroek hertrouwd met Elisabeth van Es, de dochter van de wagenmaker Johannes van Es. Hij was 49 jaar, zijn echtgenote 28 jaar oud. Op 21 oktober 1847 is Jan Albert van den Berg overleden. De kinderen uit zijn eerste huwelijk waren toen allen meerderjarig.

De boerderij Bronstee. (1)

De oudste zoon, **Jan van den Berg**, trouwde met Wijnanda Wolff uit Lisse en kocht op 4 december 1843 een van de twee boerderijen die behoorden tot de hofstede Bronstee. Hij was landbouwer/bloemkweker en legde zich op Bronstee ook toe op de bloembollencultuur. Op 17 oktober 1859 is hij overleden. Zijn weduwe zette het bedrijf voort, met assistentie van haar zonen. Jan van den Berg jr. was later een gezaghebbende figuur op het gebied van de bloembollencultuur en -handel. Van 1875 tot zijn overlijden in 1905 was hij lid van de Heemstedse gemeenteraad, hij was tevens lid van het bestuur van de Schouwbroekerpolder.

Een kleerblekerij in Bennebroek.(2)

Jacob van den Berg was de tweede zoon van Jan Albert van den Berg en Leentje van der Lubbe. Hij was aanvankelijk ook landbouwer van beroep. In 1832 trouwde hij met Marijtje Lammerse, een blekersdochter uit Bennebroek en in 1841 kocht hij van Maria Jansen, de weduwe van Petrus Veldt voor 9000 gulden de kleerblekerij aan de Bennebroekerlaan, die naast de blekerij van Lammerse was gelegen. Met 4000 gulden geleend geld van zijn schoonouders en 5000 gulden hypotheek, verstrekt door

Govert van den Aardweg, een bleker in ruste, die aan de Heren Zandvaart te Heemstede woonde, en de stiefvader was van Maria Jansen.

Pieter van den Berg was in 1820 op de boerderij 't Slot geboren. Hij was van huis uit ook landbouwer. Bij de boedelscheiding na het overlijden van zijn vader kreeg hij het huis aan het einde van de Molenwerf toebedeeld, het viswater en visrecht in een deel van het Spaarne, en de opbrengst van de verkoop van de grond, bestemd voor de inrichting van de openbare weg naar "de werken van de droogmaking van het Haarlemmermeer", de latere Meerweg. In 1849 trouwde hij met Margaretha Johanna van Halen, een dochter uit een Heemstedse blekersfamilie en een jaar later nam hij de kleerblekerij van zijn broer Jacob over, die ambtelos burger werd en in 1856 met zijn gezin naar Gent is vertrokken. In het gezin van Pieter van den Berg zijn in twee jaar tijd drie jonge kinderen overleden, op 11 april 1855, een maand na het overlijden van haar jongste kind, stierf ook Margaretha Johanna van Halen. In 1859 verkocht Pieter van den Berg de kleerblekerij aan Abraham Colder, een "schoolonderwijzer" uit de Warmoesstraat te Amsterdam, die er zijn buitenverblijf van maakte. Zelf nam hij zijn oude stiel van landbouwer weer op en vertrok met zijn nog overgebleven zoon en dochter

In het derde pand vanaf "Het Wapen van Heemstede", thans "Panda-hof" richting Cloosterweg bevindt zich deze straatnaamsteen aan de voet.

foto: Vic Klep

naar Sassenheim. Het huis aan het eind van de Molenwerfslaan, dat door drie gezinnen werd bewoond, verkocht hij aan Willem Anthony Dölleman.

Cornelia van den Berg, de oudste dochter van Jan Albert van den Berg en Leentje van der Lubbe, trouwde in 1839 met de landbouwer Cornelis Nelis te Haarlemmerliede, maar was al in 1848 weduwe. Haar zuster **Johanna van den Berg**, werd in 1843 de echtgenote

van Frederik Stam, die een wagenmakerij had op Dageraad in Bennebroek. Haar zoon Gerrit Stam is evenals zijn vader, lid van de gemeenteraad van Bennebroek geweest.

Na het overlijden van Jan Albert van den Berg was de boerderij "t Slot" met de bijbehorende landerijen op naam gekomen van zijn echtgenote Elisabeth van Es en haar zes uiteraard allen nog minderjarige kinderen: Jan Albert, Paulus Hen-

drik, Jacobus, Willem, Maria Elisabeth en Albert van den Berg. Paulus Hendrik en Willem zijn resp. in 1866 en 1865 overleden. Maria Elisabeth trouwde in 1867 met Jan Leupen uit Haarlem, handelaar in fourage, kruideniers-koloniale- en grutterswaren met een winkel op de hoek van de Grote Houtstraat en de Gasthuisvest.

*Jacob van den Berg,
landbouwer op de boerderij "t
Slot".*

In 1873 droegen Elisabeth van Es en haar drie kinderen hun deel in de boerderij en landerijen over aan zoon, resp. broer **Jacobus van den Berg**. Elisabeth van Es verhuisde naar de Gasthuissingel, waar zij een huis had gekocht. Zij bleef nog in het bezit van enkele landerijen, o.a. het weiland de "Grote Krocht" aan de Camplaan dat Jan Albert van den Berg in 1820 had gekocht van de toenmalige eigenaar van Overlaan, Cornelis Joachim Rendorp, en van het stuk grond van de voormalige Hoflaan, tussen de bakkerij van Tibboel en "Het Wapen", dat met bomen was beplant. Het weiland aan de Camplaan, waardoor het voetpad naar de Glip liep, verkocht zij in 1876 aan de kleinzoon van wijlen haar echtgenoot uit diens eerste huwelijk, de jongste zoon van Jan van den Berg en Wijnanda Wolff, Quirinus, die de stichter werd van het nu nog bestaande bloembol-

lenbedrijf Q. van den Berg, en Zonen.

Elisabeth van Es is in 1886 overleden. De nog in haar bezit zijnde onroerende goederen kwamen op naam van Jacobus van den Berg. Deze heeft de strook grond van de gewezen Hoflaan in 1890 in twee gedeelten verkocht, het voorste deel, grenzend aan het Dorpsplein aan de timmerman-aannemer Willem Adrianus van Amstel, die hier een huis en een werkplaats bouwde. Het huis was later woonhuis en winkel van de familie van Wirdum, en behoort thans bij het autobedrijf van Schagen. Het tweede gedeelte, achter het eerste gelegen, werd verkocht aan de heren Gerrit Jan Holtz, drukker-uitgever en Nicolaas Hugo Jacob Lugt, resp. vice-president en secretaris van de kegelclub "Denk aan de Koning" te Heemstede. Oudere inwoners van Heemstede weten nog van horen zeggen dat hier een kegelbaan heeft gestaan.

Jacobus van den Berg, de eigenaar van de boerderij "Het Slot", begon na de eeuwwisseling diverse percelen land tussen de Meerweg, de "ringdijk van de Haarlemmermeer", het Spaarne en de Molenwerfsslaan te verkopen. Elisabeth van Lennep, de echtgenote van Aarmout Hendrik van Wickevoort Crommelin, van Berkenrode, kocht één bouwterrein aan de Meerweg.

De landbouwer Johannes Godefri-
 dus Milatz werd eigenaar van enige
 percelen weiland langs de Meer-
 weg en het Spaarne en Pieter Hen-
 drik Star, vrachtrijder in Heemste-
 de kocht enige percelen tuingrond
 bij de Molenwerfslaan. Op 1 mei
 1903 verkocht Jacobus van den
 Berg aan de vruchtenkweker Emile
 Erens de boerderij "t Slot", met
 huis, keuken en kelder, stallen, schu-
 ren, hooiberg, moestuin, boom-
 gaard, bos, laan en water. Jacobus
 van den Berg is op 21 maart 1906
 in zijn huis aan 't Oude Slot overle-
 den. Hij is 65 jaar oud geworden.
 Zijn weduwe, Geertje Bakker,

woonde hij haar overlijden in 1910
 op het adres Meerweg 49. Emile
 Erens, bekend anjelierenkweker en
 hagiograaf, is op 16 april 1951 op
 het "Oude Slot" overleden. Hij ligt
 begraven op de R.K. begraafplaats
 Valkenburg. In de gemeenteraads-
 vergadering van 30 november 1956
 werd besloten van de erven Erens
 het z.g. rechterbouwhuis met aan-
 horigheden aan te kopen. In 1947
 had de gemeente reeds de gronden
 en opstallen van de gewezen hof-
 stede, die sinds 1816 eigendom
 waren geweest van de familie Beels,
 verworven. Het zou echter nog vele
 jaren duren en ampele discussies

Heden overleed plotseling op de feestdag van St. Benoît
 Joseph Labre, voorzien van het H. Oliesel onze lieve va-
 der, behuwd- en grootvader,

EMILE MARIE JOSEPH HUBERT ERENS

weduwnaar van Josephine M. W. Bonvy,

ridder in de orde van St. Gregorius de Grote, in de leef-
 tijd van 85 jaar.

Heemstede: R. B. van der Schoot-Erens
 L. W. van der Schoot
 M. M. Duynstee-Erens
 E. Duynstee

Wassenaar: M. J. Bantjes-Erens
 M. D. J. van Berckel-Erens en
 Mr L. M. van Berckel

Zandvoort: J. F. J. M. Erens en
 B. G. E. Erens-Hartogh Heys van
 Zoutereen

Heemstede: M. C. E. Erens

Haarlem: P. P. J. M. Erens
 C. A. Erens-Leeuwenberg

Utrecht: H. F. J. M. Erens en verloofde
 Familie en kleinkinderen

Heemstede, 16 April 1951.
 „Oude Slot”.

Rozenkransgebed Donderdagavond acht uur in de pa-
 rochiekerk. Gaarne gebeden en H.H. Missen. De Re-
 quiemmis vindt plaats op Vrijdag 20 April a.s. te 10 uur
 in de parochiekerk van Onze Lieve Vrouw Hemelvaart,
 waarna de begrafenis plaats heeft op het R.K. Kerkhof
 „Valkenburg” Heemstede.

vergen voordat de beroemde vredebrug en het poortgebouw konden worden gerestaureerd en de voormalige boerderij als "cultureel centrum" in gebruik werd genomen.

J.W.G. van Doorn

bronnen:

- RANH DTB Heemstede, doopregister Ned. Herv. Kerk en R.K. Berkenrode. Trouwboek gerecht.
- RANH DTB Bennebroek, doopregister.
- RANH ORA Heemstede, veilingvoorwaarden onroerend goed.
- RANH ONA Heemstede, not. W.H. Gerlings, not. J. Dölleman.
- RANH NNA Heemstede, not. J. Dölleman, F.H. Dölleman, W.H. Smit en J.C. Boerlage.
- RANH Hypotheekkantoor Haarlem, registers van eigendomsovergang.
- RANH Huwelijks- en overlijdensregister Heemstede.
- RANH Huwelijks en overlijdensregister Bennebroek.
- GAH Bevolkingsregister Bennebroek.

(1) Bronstee.

Na het overlijden van Frederik Lodewijk Braunsberg was zijn stiefdochter Gijsberta Johanna Harderwijk in 1817 in het bezit gekomen van de hofstede Bronstee, met zijn twee "boerenbruikers", oftewel pachtboerderijen. Zij was gehuwd met David Splitberger, na diens het overlijden heeft zij eind 1843 haar Heemstedse bezittingen verkocht. Het herenhuis, met stal, koetshuis, tuinmanswoning en enige woonhuisjes, met ca. 19 bunder land in

de Schouwbroekerpolder werd gezamenlijk eigendom van de meester-metselaar Maarten Vester en de kleebleker in ruste, Govert van den Aardweg, die aan de Heeren Zandvaart woonde. Jan van den Berg werd eigenaar van een van de twee boerderijen, met ruim 22 bunder grond, grotendeels in de Schouwbroekerpolder tussen de Heemstedse Binnenweg en het Spaarne.

Govert van den Aardweg werd de eigenaar van de andere boerderij, met ruim 20 bunder grond, gelegen aan dat deel van de Binnenweg, dat later Bronsteeweg werd genoemd, en de Kraijenestervaart. Na zijn overlijden heeft zijn weduwe, Anna Lenterman, in 1851 de boerderij verkocht aan Arie van Dril, een tuinder uit Hillegom. Toen ook Anna Lenterman in 1853 was overleden, hebben Maarten Vester en de kleebleker Johannes Nieten, die was getrouwd met Johanna Jansen, de dochter van Anna Lenterman uit een eerder huwelijk, eind 1855 in "De Geleerde Man" te Bennebroek het herenhuis, met annexe mangelkamer, was- en boenhokken voor 12.000 gulden voor de sloop verkocht. De rest van de hofstede werd in 5 kavels geveild. De tuinmanswoning met de daarnaast staande paardenstal, het koetshuis, een bergloods en een stuk weiland, werden gekocht door Nicolaas Roozen, bloemkweker en

koopman te Haarlem. Twee kavels moes- en teelgrond werden gekocht in opdracht van de dames Henriette Adriana en Louise Victoire van Heukelom te Amsterdam. De overige twee percelen werden resp. eigendom van Pieter Vester, meester metselaar, en diens vader, Maarten Vester, een van de twee verkopers. De totale opbrengst bedroeg 41.500 gulden.

RANH ORA Heemstede, transport/hypotheekregisters.

RANH NNA Heemstede.

Gem. Archief Amsterdam, notariële archieven

(2) een kleeblekerij in Bennebroek

In het boek "Bennebroek, beeld van een dorpsgemeenschap" van Mr. J.W. Groesbeek wordt op blz. 201 aandacht besteed aan de twee laatste kleeblekerijen te Bennebroek, gelegen aan de Bennebroekerlaan, waarvan er een in 1859 was verdwenen. Het langst bestaan heeft de kleeblekerij van Lammerse. Zij was gelegen aan de Bennebroekerlaan, sectie A. nr. 80, 82, 83, 84 en 315. In 1811 werd deze blekerij uit de nalatenschap van Anthony Platvoet overgeschreven op diens kleinzoon, Jan Lammerse, een zoon van Jan Lammerse sr. en Maria Platvoet. Na het overlijden van Jan Lammerse jr. in 1845 kwam de blekerij op naam van zijn weduwe Johanna van der Vossen. Toen ook Johanna van der Vossen

in 1852 was gestorven, werd háár zoon, ook weer een Jan Lammerse, eigenaar. Hij trouwde in hetzelfde jaar met Jansie Reinierse, een kleeblekersdochter uit Heemstede. Jan Lammerse is op 5 augustus 1878 te Bennebroek overleden. Dit hield het einde in van deze blekerij, die voor 5.350 gulden werd gekocht door Ferdinand Joseph Parmet, een bloemkweker te Bennebroek.

De andere blekerij waarvan sprake is was die van Jacob van den Berg, die getrouwd was met Maria Lammerse. Zij was gelegen aan de Bennebroekerlaan (huis nr. 30), naast de blekerij van zijn schoonouders en werd door Jacob van den Berg in 1841 gekocht van Maria Jansen, de weduwe van Petrus Veldt. Het betrof de blekerij die in 1803 door Archibald Hope was overgedragen aan Jan Peperkoorn, en in 1819 door diens weduwe, Catharina van Halen werd verkocht aan Laurens Veldt. In 1850, toen Jacob van den Berg de blekerij overdroeg aan zijn broer Pieter, bestond zij uit de eigenlijke kleeblekerij, met woonhuis en een arbeidershuisje, washuis, spoel, stal, schuur, droogloods, enz, met vier bleekvelden, tuin en teelgrond, sectie A 87 t.m. 95, met daarnaast en er aan verheeld nog een huis aan de Bennebroekerlaan, sectie A 85. De tuin, A 86 was over beide percelen verdeeld. Toen Pieter van den Berg

in 1859 het geheel verkocht aan Abraham Colder, een schoolonderwijzer uit Amsterdam, betekende dit het einde voor deze blekerij, die tot buitenverblijf werd ingericht.

RANH ONA en NNA Heemstede.
Mr. J.W. Groesbeek: "Bennebroek, beeld van een dorpsgemeenschap", 1982, De Walburg Pers - Zutphen.

Restauratie Oude Kerk

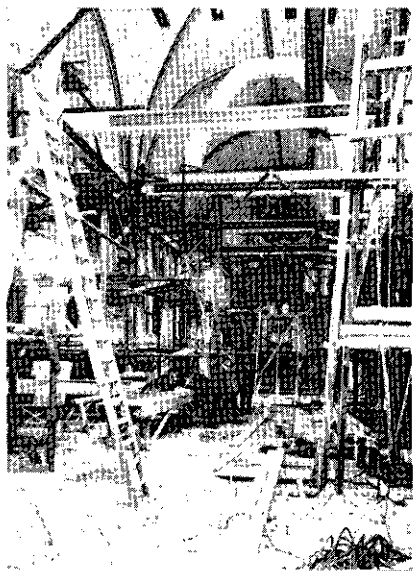
Op 11 augustus 1994 werd het startsein gegeven voor de restauratie van de Oude Kerk op het Wilhelminaplein.

De burgemeester van Heemstede Mevrouw Van den Broek "onthulde" het bord waarop de participanten in de restauratie vermeld staan. Het betreft een aanzienlijke restauratie van het dak van de kerk. Deze verkeert in een slechte staat doordat deze is aangetast door boktor en houtworm. Al dit hout wordt vervangen zoals gordingen, spantgedeelten, dakbeschot, goten en looppaden in de kapruimte boven het tongewelf.

Alvorens wat verder in te gaan op de restauratie in het verleden een korte beschrijving van de historie van de kerk.

Het kerkelijk leven van Heemstede gaat terug tot 1347 door de stichting van de Mariakapel ter nagedachtenis aan graaf Willem IV. In deze kapel werden geen sacramenten bediend. Dit recht was voorbehouden aan de parochie Haarlem. In het Slot van Heemstede was een kapel gewijd aan Sint-Nicolaas,

waar lange tijd twee missen per week werden gecelebreerd. Deze kapel werd tijdens het beleg van Haarlem in 1573 verwoest. Op de fundamenteën van de roomse kapel stichtte de ambachtsheer Adriaan Pauw een hervormde ofwel een gereformeerde kerk in gotische trant die in 1625 gereed kwam. Het werd

Interieur tijdens de restauratie van 1938

een eenbeukig gebouw, één bouwstijl die in Kennemerland navolging vond, onder andere te Spaarndam, Bloemendaal en Bennebroek. In 1652 is de kerk uitgebreid met een driezijdige sluiting aan de Noordzijde. Een belangrijke restauratie had plaats in 1759 in welk jaar de daktoren werd vernieuwd. De voorlaatste grote vernieuwing van gebouw en interieur dateert van 1938.

Nieuwe Kerk

In 1938 onderging de kerk een totale verandering zeker wat het interieur betreft. De westvleugel is met vijf meter verlengd ten gevolge van de interieurswijziging. Destijds werd het graf van Adriaan Pauw en zijn echtgenote Anna van Ruytenberg afgesloten met een schot dwars door deze beuk. In de vrijgekomen ruimte zijn banken geplaatst. De onevenwichtigheid die daardoor ontstond, ten opzichte van de kortere westvleugel, werd voorkomen door deze met vijf meter te verlengen.

Door deze ingrijpende werkzaamheden werd de kerk enige tijd gesloten. De kerkdiensten werden gehouden in de kapel van Meer en Bosch.

Het interieur onderging zoals gezegd een ingrijpende verandering. Rondom de hele kerkruimte werd een nieuwe lambrisering aangebracht. Het zogenaamde aandachtscentrum is geheel vernieuwd en

vergroot waardoor kerkelijke vieringen meer tot haar recht kwamen.

Volledigheidshalve zij vermeld dat in 1935 al een kleine restauratie werd uitgevoerd namelijk van de noordvleugel. De galerij is vernieuwd en kreeg een nieuw massief front. Er kwam een ruimere entree met voorportaal en eiken deuren. Er is toen ook een begin gemaakt met het herstel van de kerkramen en in oude stijl teruggebracht met glas-in-lood in een van handvormsteen gemetselde omlijsting. In 1938 volgde de restauratie van de elf overige ramen.

Financiën toen en nu

Opmerkelijk is dat zowel de restauratie van 1935 en 1938 samenviel met een zeer slechte conjunctuur en tengevolge daarvan een enorme werkeloosheid en voor velen een geduchte inkomstenvermindering. Desalniettemin kwamen de gelden voor de restauratie bijeen. Het totaalbedrag dat daarmee gemoeid was bedroeg f. 54.350,-. Dit werd als volgt gefinancierd: f. 15.400,- giften, een renteloze lening van gemeenteleden van f. 27.350,-. Rijk, Provincie en Gemeente gaven totaal f 9600,- subsidie en de kerkvoogdij droeg f 2000,- bij.

Bij de huidige restauratie gaat het om een aanzienlijk bedrag van f. 1.500.000,-. Uit de gevoerde acties in 1992, 1993 en 1994 zal

zo'n bedrag van f. 350.000 bijeengebracht worden om de huidige fase te financieren. De ontbrekende f. 70.000,- hoopt men nog bijeen te krijgen. In de eerste fase komen de meest noodzakelijke voorzieningen aan de beurt. In later stadium volgen dan andere delen van de kerk en het grafmonument van Pauw.

ronde bogen. Een tweetal daarvan markeren het grafmonument van Pauw.

Bij de huidige restauratie vond men bij het openleggen van de bekapping aan de onderzijde van de toren een pakket oude documenten over het tijdperk 1685-1732. Er is een fraai gedrukt stuk bij onder de titel 'Waerschouwinge van de Sta-

Ingrijpende restauratie van het interieur in 1938

Verrassingen

Bij de restauratie in 1938 kwamen een aantal verrassingen te voorschijn onder andere een steen met het jaartal 1624, het bouwjaar. Voorts werden restanten gevonden van de oude kapel uit 1348 met sporen van een vijftal nissen met

ten van Hollandt en West-Friesland ten aanzien van de handel in penningen van buitenlandse vorsten'. Verder handgeschreven rekeningen.

Bijvoorbeeld een rekening van de broodweger ten behoeve van de armenzorg. Tevens een ontvang-

bewijs 'Uit handen van de arm-meesters, 1700'. Alhoewel geen opzienbarende vondst, toch interessant en een plaats te geven in het archief.

Het komt meer voor dat in oude gebouwen dergelijke pakketten worden aangetroffen, bijvoorbeeld in de vorm van een stapel kranten uit de tijd van de verbouwing aangebracht door de ambachtslieden. Wellicht dat omstreeks de tijd van de nu gevonden documenten er een reparatie aan de voet van de toren is verricht en om onduidelijke redenen deze papieren daar zijn neergelegd. Zo'n kleine 300 jaar na dato teruggevonden.

Recente tegenvaller

Bij de vondst van de documenten trof men een andere verrassing aan met verstreckende gevolgen. Een 8 meter lange steunbalk waarop de toren rust bleek doormidden gebroken. Een hachelijke situatie,

waardoor de kerk voor gebruik gesloten moest worden. In de kerkruimte zelf wordt door middel van steigerwerken de toren geschat en wordt de balk vervangen. Een enorme financiële tegenvaller van zo'n f. 175.000,- en een voortgang van de restauratiewerkzaamheden.

Als dit artikel verschijnt is de eerste fase van de restauratie voltooid en prijken de nieuwe dakpannen op het dak.

Dakpannenactie

Doordat vrijwel alle dakpannen vernieuwd moesten worden is hieraan een actie verbonden. Voor het bedrag van f 25,- kan men eigenaar worden van een nieuwe dakpan met een daarbij behorend certificaat van eigendom. Informatie hierover: Kerkelijk Bureau Camplaan te Heemstede.

Cees Peper

Geslaagde Premie-avond VOHB te Bennebroek

Gerard Schuitemaker kon op de jaarlijkse Premie-avond op 22 november 1994 in de kerkzaal van de Geref. Kerk te Bennebroek een groot aantal belangstellenden welkom heten. Spreker zei in zijn openingswoord: 'Wij zijn een unieke vereniging, en beschikken over een

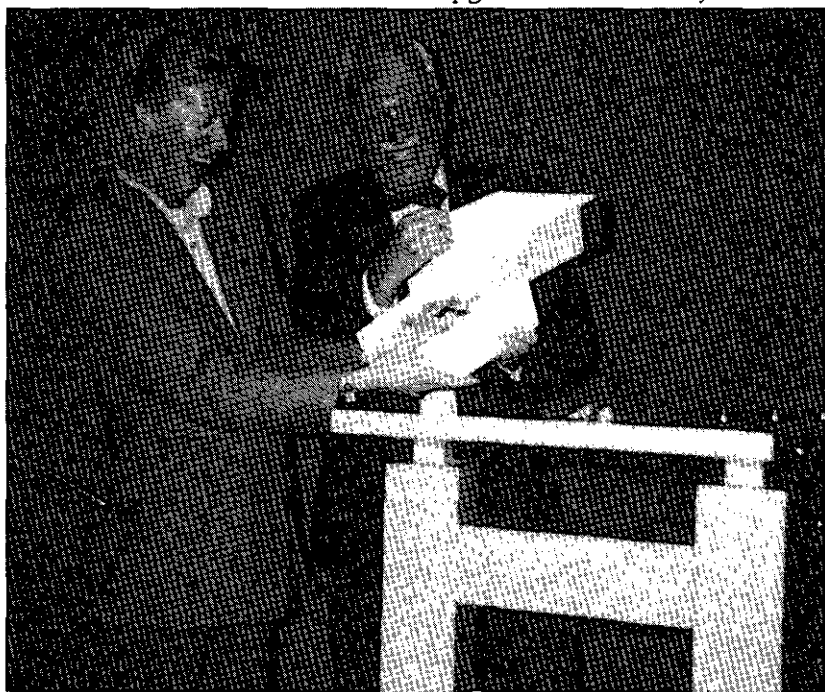
adviescommissie Karakterbehoud. Op die manier hopen wij iets van dat alles voor ons nageslacht te bewaren".

Ook zijn wij een grote vereniging. Dat bleek uit het feit dat deze avond het 1000e lid kon worden gehuldigd. Deze eer viel te beurt aan

Tineke Huijmans, medewerkster van de Heemstede Bibliotheek. Voorzitter Schuitemaker overhandigde haar een taart, enkele publicaties van de VOHB en een bouquet bloemen.

Het eerste exemplaar werd overhandigd aan het oudste lid van Bennebroek, de 92-jarige mevr. G.J. Loeff Someren-Greve.

Vervolgens werd een conference opgevoerd door Marijke Kots on-

Hierna hield Kees de Raadt een toelichting op de jaarpremie "Kroniek van 1895". Dit jaar wordt gekenmerkt door Lumière en Röntgen. De Raadt voorspelt voor 1995 een strenge winter. 1895 en de jaren daarvoor eindigd met '95 waren zeer strenge winters. Er werden schaatswedstrijden gehouden ten bate van werkloze gezinnen en weduwen. De eerste prijs bestond uit 10 pond spek en een mud kolen.

der de titel van "de Archivaris". Zij beeldde op treffende wijze Louis Trip uit, archivaris van de Efteling. Vele voorvallen uit het verre verleden passeerden de revue.

Na de pauze was het woord aan de heer M.B.M.J. van Vlijmen, oud-gemeenteraadslid en pas afgetreden als lid van de Tweede Kamer van de CDA-fractie. Hij sprak over "De maatschappelijke ontwikkelingen, toen en nu". Spreker begon

zijn interessante betoog met een uitspraak van Augustinus. "De tijden, dat zijn wij". Spreker prees de activiteiten van VOHB, nl als schatwaarders de goede historische zaken proberen vast te houden of vast te leggen. Heemstede heeft een sterke groei doorgemaakt van ruim 3000 inwoners in 1895 tot bijna 27.000 op dit moment. Hij wees op de invloedssfeer van Amsterdam, o.a. door de ruime aanleg van de Heemsteedse Dreef. Dat is nu een druk bereden auto-ader geworden. Bij zijn bespiegeling naar de toekomst sloot hij niet uit dat de vele personen over de Dreef met een metro worden vervoerd. Aan

de Dreef zullen tegen die tijd alleen nog kantoorgebouwen zijn gevestigd in plaats van woningen. Met de VOHB zullen we terugblikken en ons laten inspireren met de blik op de toekomst. Daarna werden nog enkele vragen aan de heer Van Vlijmen gesteld. De voorzitter was de tolk van de aanwezigen en bedankte spreker hartelijk voor zijn inspirerende betoog.

Aan het eind van deze geslaagde Premie-avond, nam iedereen verheugd zijn of haar premie in ontvangst. Met een dergelijke avond weet VOHB de leden aan zich te binden.

J.O.

Uit het archief 1

Een bruiloft \riddertoernooi (1871) en inboedelveiling in Bennebroek (1950)

Op 19 maart 1950 overleed 'freule' Arnoldine Leonie Willink. Het stoffelijk overschot is bijgezet in de afzonderlijke Willink-grafkelder aan de achterzijde van de Hervormde Kerk tegenover het 'Huis te Bennebroek'.

Een genodigde uit de uitvaartplechtigheid noteerde: "Deze week waren wij op 't Huys te Bennebroek voor de begrafenis van zijn laatste

afstammeling, A.L. Willink te Bennebroek, de ambachtsvrouw, die op 77-jarige leeftijd overleed.

Welk een oude en voorbijge wereld stapten wij daar binnen. Een van buiten sober maar van binnen prachtig kerkje met een klein verrukkelijk orgel. Een rustige bank met het wapen van de ambachtsheren. De laatste afstammeling zat er om de week. De andere week was zij in de Gerefor-

meerde Kerk. Het kasteel: van buiten verwaarloosd, en in de vorige eeuw vervormd door een namaak-gotische stijl, uit Oxford overgewaaid. De velden rondom waren die dag in de stemming: overal grote vakken paarse crocussen. En op de baar van de oude door haar tuinknechts gedragen dame, een kruis van paarse bloemen.

Hier werd niet alleen een oude ambachtsvrouw, maar ook een hele wereld begraven. Familie en erfgenamen konden haar slechts uitgeleide doen met een "rust zacht, tante". Zo gaat de glorie van een heel geslacht in het familiegraf, terwijl honderd meter verder de houtkokers nauwelijks opkeken onder het vellen van een oude boom uit haar bos".

De vader van de laatste ambachtsvrouw heete Jacob Hendrik Willink. Vroeger deden verhalen de ronde dat deze op zijn landgoed alleen witte dieren hield en dat de in 1908 in het Franse Cannes overleden ambachtsheer van Oud-Poelgeest en Bennebroek - opgevolgd door zijn echtgenote - op een wit paard reed en door diens bossen een witte pauw klagend riep.

Voordien was mr. Gerrit Willink Heer van Bennebroek. Laatstgenoemde trad in Zwitserland in het huwelijk met Elisabeth Alida Nutges. Nadat het oude Duinwijk reeds was gesloopt is na 1860 onder architectuur van Eli Saraber het Huis te Bennebroek gebouwd in de stijl

der Neo-Gothiek en zijn tuin en park ingrijpend gewijzigd in de Engelse landschappelijke stijl door J.D. Zocher jr.

Uit voornoemde echtverbintenis zijn behalve twee jong-overleden kinderen één zoon en één dochter geboren. De zoon David Arnoud studeerde rechten en vestigde zich als advocaat in Utrecht. Twee weken voorafgaande aan het huwelijk met Frédérique Léonie Marie Olga Elise Schuijt hadden allerlei festiviteiten in Bennebroek plaats. Door de Bennebroekers is een erepoort opgericht met daarop verwerkt de geslachtswapens van het bruidspaar. 23 juni 1871 speelde zich nabij het Huis te Bennebroek een middeleeuws riddertoernooi af. Afkomstig van aannemerfamilie Zieren uit Bennebroek schonk de heer J. Koopmans uit Velsbroek aan de VOHB bijgaande foto. Mr. David Arnoud Willink is van 1876 tot zijn overlijden voorzitter geweest van de Bennebroekerpolder. Hij overleed jong op 47-jarige leeftijd op 20 december 1891.

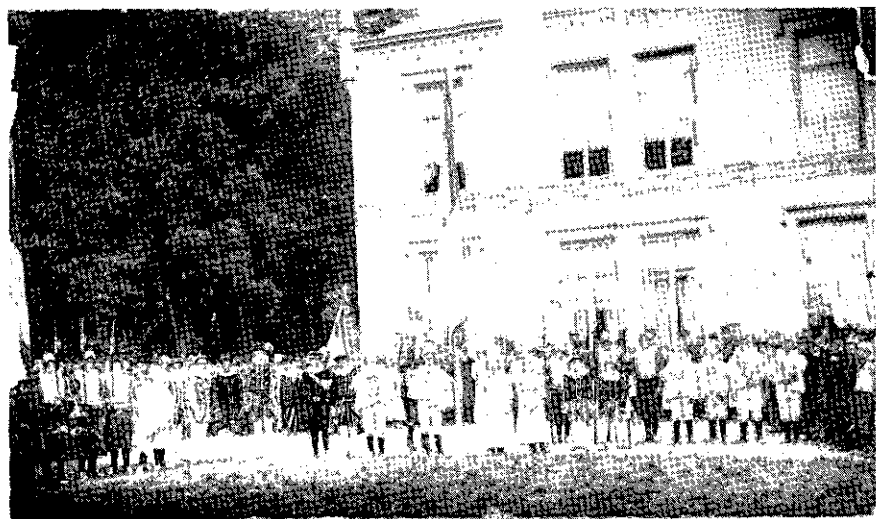
Zoals bekend is het Huis te Bennebroek in 1972 afgebroken om plaats te maken voor het gelijknamige tehuis met service-flats. Het Bennebroekse ofwel Reigerbos is thans voor het publiek opengesteld en in beheer van het Provinciaal Waterleidingsbedrijf van Noord-Holland.

Enige jaren geleden is van de heer G. de Kruif uit Heemstede een ca-

talagus ontvangen van de inboedel auctie. Uit de nalatenschap van mej. A.L. Willink zijn in vijf dagen 1715 nummers geveild met een totale opbrengst van ongeveer 1,5 ton. Variërend van een foto van de Koninklijke Familie voor f 2,- tot een Frans porseleinen eetservies dat f 4.400,- opbracht.

De boekenverzameling bevatte veel letterkunde, christelijke lectuur en historie/plaatsbeschrijving. Er waren ook plattegronden bij van de omgeving, waarvan één toegeschreven aan Leeghwater.

Voor een meer dan levensgroot marmeren tuinbeeld, voorstellende de godin Ceres, werd slechts

*Feest bij de ambachtsheer van Bennebroek Willink.
Bruidspaar Hr. G. Willink en F.L.M.O.E. Schuijt.*

Diverse schilderijen waren in topografisch opzicht van regionale betekenis. Het doek 'Bleeklust' op de Glip van de Haarlemmer J. Mensing is voor f 250,- van eigenaar gewisseld. Een schilderij van Chr.F. Franck (1758-1818) uit de Glip is voor f 110,- verkocht en een fraaie aquarel van de Bennebroekse rijtuig- en landschapsschilder J.J. v.d. Werff bracht slechts 48 gulden op.

f 200,- geboden, reden voor het veilingshuis Paul Brandt niet tot verkoop over te gaan.

De veiling had plaats in een grote tent in de tuin van het Huis te Bennebroek. Vrijwel alles is direct verkocht, inclusief een partij van circa 25 ton ongezaagd brandhout, die voor 280 gulden naar een bewoner van een buitenplaats verhuisde, terwijl de heer Everwijn

Lange voor in totaal f 44,- een handkar en een driewielige mestkar verwierf.

Allerlei voor Bennebroek en Heemstede belangwekkende curiosa kwamen onder de hamer, zoals een ivoeren doos, voorstellende een tombe van A.J. van Lennep, een miniatuur vervaardigd door Jan Pieter van Wickevoort Crommelin van Berkenrode, een schetsboek met tekeningen van A.D. van Lennep, een gouden cachet met de heraldi-

sche wapens van Bennebroek en de familie Willink alsmede een familiebijbel uit 1682 welke tevens als familie-register diende. De geïllustreerde catalogus die in 1950 f. 2,- kostte, is thans minstens het twintigvoudigde waard, hetzelfde geldt voor de meeste goederen, intussen bijna 45 jaar geleden over de vier windstreken verspreid.

H.K.

Herinneringen

Met teksten van Marcel Bulte en samengesteld door Pauline van Wensveen verscheen in november 1994 het fotoboek: "Haarlemse herinneringen; archiefbeelden van de Spaarnestad en haar omgeving". Uit de ongeveer 3 miljoen foto's uit het Spaarnestad Fotoarchief is een selectie gemaakt van beelden die Haarlem betreffen, maar ook de omliggende gemeenten.

Vele gebeurtenissen uit Zuid-Kennemerland haalden in het verleden de actualiteit. Niet alleen in de landelijke of regionale dagbladen, maar juist ook in de weekbladen als "Katholieke Illustratie", "Panorama", "Het Leven" en andere periodieken, waarvan een grote collectie in het Spaarnestad Fotoarchief is opgeslagen. Daaruit kan vaak worden afgeleid wat zich in de omgeving afspeelde, hoe het gebeurde

en soms ook hoe erop werd gereageerd.

Ten aanzien van Bennebroek is slechts één foto opgenomen: de Bennebroekerlaan in 1939. Heemstede is vertegenwoordigd met: de omnibus van de autobusdienst: 'Groenendaal - Heemstede - Haarlem' in 1914; de molen van Höcker (circa 1930), de Zandvaart (1930), de bibliotheek van Hageveld (1925), de opening van de Montessorischool (1924), korte-baandraverijen nabij het Oude Slot (1925), de Flora-bloemententoonstellingen, en de Cruquiusbrug in 1938.

Uitgeverij is Schuyt en Co in Haarlem. De verkoopprijs in de boekhandel bedraagt f 39,50.

PRIJS f 2.-

KUNST-, ANTIEK- EN INBOEDELVEILING

uitsluitend uit het bezit van wijlen
MEJONKVVROUWE A. L. WILLINK
Ambachtvrouwe van Bennebroek

CATALOGUS

van een belangrijke inboedel, bestaande uit: antieke e.a. Meubelen, Klokken, Pendules, enz., Chinees en Europees Porselein en Aardewerk, Brons, Tin, Koper, Kristal en Glaswerk, Schilderijen, Aquarellen, Dessus de portes, Kleden, Zijden borduursels, Damast, Kantwerken, uitgebreide Bibliotheek, en een belangrijke hoeveelheid Familiejuwelen, Gouden voorwerpen, Zilverwerken, Gouden en Zilveren munten en legpenningen, Plaatsgoederen, w.o. marmeren tuinbeelden.

PUBLIEKE VERKOPING TE BENNEBROEK

in het Huis te Bennebroek, aan de Binnenweg No 6, van 25 tot en met 31 October 1950
onder Directie van

P A U L B R A N D T

Makelaar - Taxateur - Veilinghouder - Pieter de Hoochstraat 30, Amsterdam, Telef. 23997
in samenwerking met het

VERKOOPLOKAAL NOTARISHUIS

Bilderdijkstraat 1A te Haarlem, Telef. 11928
ten overstaan van Notaris Mr J. A. de la Hayze te Heemstede

K I J K D A G E N :

ZATERDAG 21 OCTOBER 1950 van 10 tot 4 uur

ZONDAG 22 OCTOBER 1950 van 11^{1/2} tot 4 uur

MAANDAG 23 OCTOBER 1950 van 10 tot 4 uur

DINSDAG 24 OCTOBER 1950 GEEN KIJKDAG

- Het Huis te Bennebroek is te bereiken vanaf het station Haarlem per bus richting Leiden, halte Bennebroekerlaan. Telefonisch onder K 2502 nummer 224.
- Tijdens de kijkdagen zal een entree van f 0.50 per persoon worden geheven ten bate van het Koningin Wilhelmina Fonds en andere liefdadige doeleinden.

BUFFET AANWEZIG

Opsporing verzocht

Aan de Leidsevaart, daar waar de fictief doorgetrokken Eykmanlaan het fietspad kruist, ongeveer 30 meter noordwaarts van de kwakel van de Geleerdenwijk, stond (of staat) in de berm tussen fietspad en slootje een grenssteen.

Signalement: nagenoeg vierkant, grijs-granietachtig met voorheen een piramide-vormige kop. Deze kop is helaas bij een vorige wegverbetering of bij een schouw verdwenen (afgehakt).

Op het restant van de steen staat aan de noord- en oostkant: BERKENRODE en aan de zuid- en westkant: HEEMSTEDE.

De steen (zonder kop) zit diep in de grond en is bij de laatste Leidse-

vaartweg-verbetering verdwenen. Mogelijk onder de aangebrachte zandlaag.

Het betreft hier een grenssteen tussen de vroegere gemeente Berkenrode en de gemeente Heemstede. Van het waterslot Berkenrode is niets meer over. Deze steen is één van de weinige relictten die nog aan Berkenrode herinnert en heeft voor Berkenrodenaren en Heemstedenaren een grote gevoelswaarde. Het is voor ons iets meer dan zo maar een steen! Ondergetekende zou graag antwoord willen hebben op de volgende vragen:

1. Waar is de piramidekop van de grenssteen?
2. Waar is de grenssteen?
3. Kunnen, indien steen (en kop)

niet terug te vinden zijn, de **verantwoordelijke weg** verbeteraars en/of de gemeente Heemstede, ter plekke voornoemd, aan de Leidsevaarts een vervangen-de grenssteen plaatsen?

Zustervereniging "Ons Bloemendaal" bericht dat de laatste bewoonster van 'Bosch en Landzicht' aan de Zandvoorteweg onlangs tot haar woede heeft ontdekt dat de oude grenspaal op het erf verdwenen was. Zo'n zware blauw-grijs granie-

ten steen die in de grond verankerd staat, neem je niet per ongeluk mee. Indien u iets over de huidige verblijfplaats van de steen (stenen) weet, kunt u bellen met 023-288916, of met de politie in uw woonplaats. Bij voorbaat hartelijke dank,

Gerard J. Schuitemaker,
voorzitter Ver. Oud Heemstede-
Bennebroek.

Jaarprogramma 1995

In de Nieuwsbrief van november vorig jaar gaven wij u al de data op, waarop de Vereniging de diverse activiteiten voor het Verenigingsjaar 1995 had vastgesteld. De vorm en inhoud daarvan waren toen nog niet bekend, maar in deze editie kunnen wij u veel aanvullende informatie geven.

Dinsdag 14 februari

's Avonds om 20.00 uur zal de heer drs J.M. Poldermans, archeoloog van de gemeente Haarlem, een voordracht houden over de historie in deze omgeving. Daarbij zal hij een duidelijk verband leggen met de viering van het feit, dat Haarlem 750 jaar geleden stadsrechten kreeg. Het bestuur heeft namelijk gemeend, dat de nabijheid van Haarlem en de affiniteit, die velen met deze historische stad hebben, een goede aanleiding vormen om ook in de kring van onze Vereniging aan deze herdenking aandacht te schenken. Bovendien waren er in de ontstaansperiode van onze streken nog geen duidelijke grenzen tussen de grotere en kleinere woonplaatsen, die zich gaandeweg hebben gevormd.

De bijeenkomst wordt gehouden in de bovenzaal van de Openbare Bibliotheek van Heemstede, hoek Heemstedse Dreef/Julianaplein; de ingang is aan de kant van de Dreef.

Ongetwijfeld zullen diverse leden nog een goede herinnering hebben aan een eerdere voordracht van de heer Poldermans, zodat wij voor deze avond een behoorlijke opkomst verwachten.

Zaterdag 22 april

Als vervolg op de voordracht op 14 februari wordt de leden de gelegenheid geboden het Archeologisch Museum aan de Grote Markt in Haarlem (onder de Vleeshal) te bezoeken. Ook voor deze gelegenheid hebben wij de heer Poldermans bereid gevonden -nu in "eigen huis"- belangstellende leden over de geschiedenis van onze omgeving te vertellen. Zijn uitleg in het museum temidden van de archeologische verzameling geeft daar zeker een extra cachet aan.

Het museum wordt op die zaterdagochtend speciaal voor ons opengesteld van 10.30 tot ongeveer 11.30 uur.

Dinsdag 16 mei

De jaarvergadering zal naar verwachting in het teken staan van de herdenking van de bevrijding van ons land in mei 1945.

De evenementencommissie

Nieuwe leden vanaf 1-10-'94 tot 17-12-'94

HEEMSTEDE

J. Koch

J. Schenkel-Van der Klashorst

J. Vijzelaar

P. Lemmers

mr. L. J. van Apeldoorn

HAARLEM

G. Dubois

Restauratie oude kaarten gemeentearchief

In de Heemstedse archiefbewaarplaats bevinden zich veel oude kaarten, daterend uit de zestiende tot en met de negentiende eeuw. De kaarten hebben betrekking op de voormalige Heelijkheid Heemstede, de gemeenten Heemstede en Berkenrode en de buitenplaten en hofsteden in de omgeving. De kaarten vormen bij elkaar een kostbaar en uniek bezit. De verzameling bevat overzichtkaarten van het grondbezit van de Heren en Vrouwen van Heemstede, kaarten waar de limietscheidingen staan aangegeven, kaarten betreffende kerklanden, kaarten betreffende de aanleg en het onderhoud van wegen, kaarten betreffende de aanleg van vaarten en een aantal perceelskaarten van afzonderlijk landbezit van de Heren en Vrouwen van Heemstede.

Als men kijkt naar de namen van de landmeters die de kaarten getekend hebben, dan ziet men dat de

fine fleur van de Hollandse kaartenmakers uit de 17e, 18e en 19e eeuw hier vertegenwoordigd is. Een groot aantal kaarten is van de hand van Balthasar Florisz. van Berckenrode, een telg van wellicht de belangrijkste Hollandse landmetersfamilie van de 17e eeuw. Ook vindt men kaarten van toonaangevende landmeters als Pieter Bruins., Hendrik Symonsz. Duyndam, Anthonie Velsen, Cornelis Velsen, Melchior Bolstra en Dirk Klinkenberg. Toonaangevend in die zin dat het hier allemaal landmeters van het hoogheemraadschap van Rijnland betreft, de hoogste technische functie die voor een landmeter in de Noordelijke Nederlanden bereikbaar was. Daarnaast vindt men kaarten van de Haarlemse landmeters Andries van der Walle, Adriaan Snoek en Jan van Varel, die zich de Landmeter van de Heer van Heemstede noemde. Met name zijn de overzichtkaarten van groot belang

voor historisch onderzoek, omdat zij een goed inzicht geven over de ontwikkeling van de verkaveling en de ruimtelijke ontwikkeling in het algemeen.

De oudste kaart in het Heemstede-se heerlijkheidsarchief is een kaart uit het bezit van de familie Van Lockhorst, die in 1552 in het bezit van het huis Heemstede en de bijbehorende landen kwam. Op de kaart ziet men het grondgebied van Van Lockhorst in Heemstede en de banne van Hillegom, het huis met omliggende gebouwen, waaronder de ruïne van de in 1573 gedeeltelijk verwoeste kapel.

Een andere kaart die genoemd moet worden betreft een kopie van een kaart die Balthasar Florisz. van Berckenrode in 1622 vervaardigde van een in 1556 samengestelde kaart van het Haarlemmerambacht, waarop de grensscheiding tussen Haarlem en Heemstede centraal staat, maar waarbij ook het gebied van Heemstede is afgetekend. Deze kaart is interessant omdat deze kaart de oudste is waarop men de verkaveling ten zuiden van het Spaarne kan zien.

Van de overzichtkaarten moet ook genoemd worden de prachtige overzichtkaart die Balthasar Florisz. van Berckenrode in augustus 1622 op verzoek van de heer van Heemstede vervaardigde. Het is de eerste overzichtkaart van de gehele heerlijkheid die toen in het bezit was van Adriaan Pauw.

Prachtig is de kaart die Balthasar Florisz. van Berckerode in 1643 vervaardigde van de ambachtsheerlijkheid. Op deze kaart ziet men een prachtig aangezicht van het Slot van Heemstede, maar ook een inzetkaart waarin de ligging van Heemstede ten opzichte van de andere ambachtsheerlijkheden in Kennemerland prominent is verbeeld.*

Het zou te ver voeren om hier nader op deze en andere kaarten in te gaan, maar het is wel duidelijk dat het hier gaat om een prachtige verzameling kaarten en tekeningen die in de archiefbewaarplaats van de gemeente Heemstede worden bewaard.

De kaarten-verzameling was echter door verzuring, schimmel en gebruiksschade aangetast. Het was dan ook dringend noodzakelijk deze schade te herstellen, aangezien anders deze fraaie en unieke collectie oude kaarten en tekeningen verloren dreigde te gaan.

Om te beginnen werd een selectie gemaakt van de kaarten en tekeningen die hoognodig gerestaureerd dienden te worden. Men kwam met die eerst selectie uit op een aantal van 180 kaarten en tekeningen. Vervolgens werd een offerte voor de restauratie gevraagd aan een

*Het vorenstaande is hoofdzakelijk ontleend aan een lezing die drs. P. v.d. Brink op 30-11-1993 te Heemstede heeft gehouden.

tweetal goed bekend staande restauratie-ateliers.

Naast de restauratie dienden de kaarten en tekeningen ook zuurvrij opgeborgen te worden. Daarom was het noodzakelijk enkele kokers (voor zeer grote kaarten) en zuurvrije kartonnen omslagen aan te schaffen. In totaal vergde dit een bedrag van f. 28.000,- inclusief B.T.W.

Het college van burgemeester en wethouders van Heemstede stelde de gemeenteraadsvergadering kennis te nemen van de toestand waarin de kaarten en tekeningen zich bevonden. Daartoe was in de archiefbewaarplaats een kleine expositie ingericht van een deel van de te restaureren kaarten en tekeningen. De raadsleden toonden zich verrast bij het zien van hetgeen in de expositie was uitgesteld. In de daarop volgende vergadering (26 mei 1994) verleende de gemeenteraad het gevraagde krediet.

De restauratie van de kaarten en tekeningen is inmiddels tot volle tevredenheid uitgevoerd. Kort samengevat zijn alle kaarten geneutraliseerd (ontzuurd), indien nodig gedesinfecteerd, scheuren en gaten gedicht, oude opplakkingen, reparaties en linnen verwijderd, verstevigd door middel van impregneren, doubleren of aanvezelen en is het perkament gestrekt en soepel gemaakt. Een en ander betekent dat een belangrijk cultuurbezit voor de toekomst bewaard is gebleven

en dat raadpleging van de kaarten en tekeningen zonder enig bezwaar weer kan plaatsvinden.

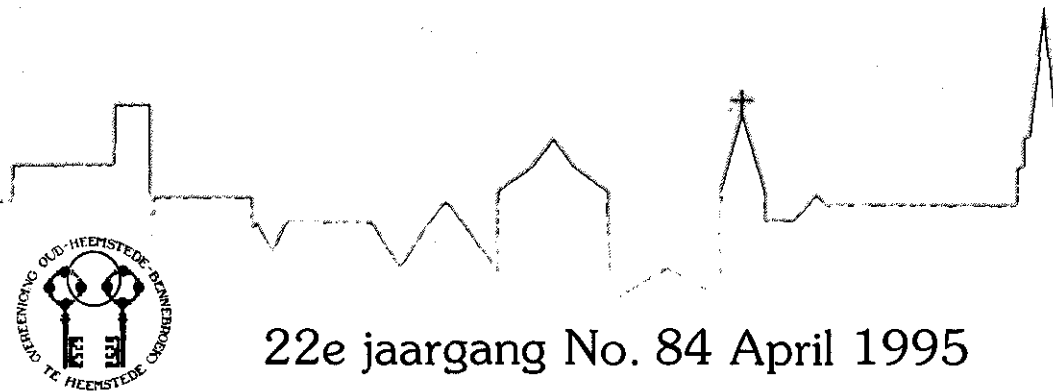
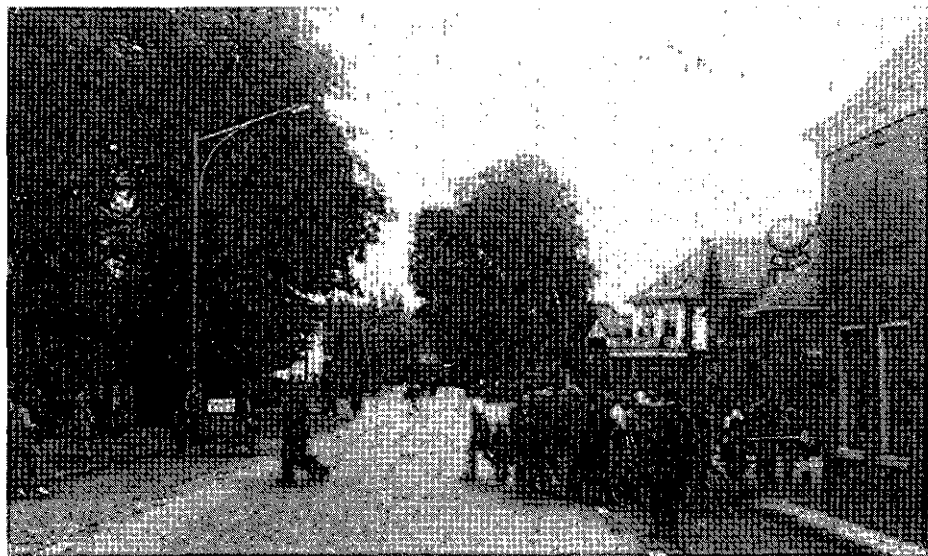
Vermeld dien nog te worden dat de hiervoor omschreven gang van zaken heeft plaatsgevonden in nauw overleg met de provinciaal inspecteur der archieven, mw. drs. M.L. Loef

Tenslotte wil graag de wens uitspreken dat indien andere gemeentebesturen of overheidsorganen zich met betrekking tot oude kaarten of tekeningen in de zelfde situatie bevinden als Heemstede tot voor kort verkeerde, zij het goede voorbeeld van de gemeente Heemstede zullen volgen.

Heemstede, november 1994
R.H.A. van Bruggen

Oud-Heemstede-Bennebroek

22e jaargang No. 84 April 1995

Bestuur:

G.J. Schuitemaker, voorzitter
Ijssellaan 7,
2105 VA HEEMSTEDE
tel. 023-288916

Mevr. L.M. 't Hooft-van der Linden,
Wilhelminaplein 1,
2103 GS HEEMSTEDE
tel. 023-292631

A.J. Olthaar, secretaris
Glipper Dreef 82,
2104 WL HEEMSTEDE
tel. 023-292824

J.L.P.M. Krol, archivaris
Joh. Verhulstlaan 26,
2102 XT HEEMSTEDE
tel. 023-282977

Mr. F. Th. J. Harm, 2e secretaris
A. Pauwlaan 7,
2101 AH HEEMSTEDE
tel. 023-280740

Mevr. H. Nierhoff-Bax
Lage Duin 2,
2121 CG BENNEBROEK
tel. 02502-48014

K. de Raadt, penningmeester
Kerklaan 49 b,
2101 HL HEEMSTEDE
tel. 023-280641

Redactie:
H. Krol
C. Peper (eindredactie)

C.J.H.M. van Gasteren, ledenadm.
Meer en Boslaan 8
2103 VP HEEMSTEDE
tel. 023-292231

Redactie-adres: Meerweg 6
2103 VC Heemstede

Het lidmaatschap wordt jaarlijks automatisch verlengd, behoudens schriftelijke opzegging via de ledenadministratie

Contributie minimaal *f.* 17,50

Giro 27.35.06 t.n.v. de Penningmeester v.d. Vereniging Oud-Heemstede Bennebroek te Heemstede.

Inhoud	pag.
Inhoud	37
Redactioneel	38
De zomerresidenties van de koopmans- en regentengeslacht Trip in Heemstede en omgeving (1636-1735) Deel 3	39
Bezetting en bevrijding en Bennebroek	50
Jaarverslag 1994 van de VOHB	53
Financieel verslag	55
Toelichtingen	57
Jaarverslag 1994 van de Commissie Karakterbehoud	58
Reglement Restauratiefonds Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek	61
Langs de strandwal van Bennebroek-Heemstede-Haarlem	63
Excursie 26 augustus 1995 naar Naarden en Muiden	64
Valkenburg en de Camplaan	64

Redactioneel

In dit nummer worden veelzijdige aspecten van de plaatselijke historie belicht. Allereerst het derde en laatste deel over het geslacht Trip. 1955 staat in het teken van de bezettingsjaren 1940-1945 alsmede van de bevrijding, thans een halve eeuw geleden. De VOHB besteedt hier aandacht aan na de ledenvergadering op 16 mei met door Dick Laan gemaakte films, zoals 'Onze Wagnerkade in oorlogstijd' en 'Droppings Aerdenhout'. Voorts in het najaar met een boek, dat als jaaruitgave verschijnt.

In het raadhuis van Bennebroek vindt een tentoonstelling plaats evenals in het gemeentehuis van Heemstede. De Heemstedse bibliotheek schenkt aandacht aan de ondergrondse pers. Mededelingen hierover vindt u in de plaatselijke kranten.

In deze aflevering een relaas over de bevrijding in Bennebroek.

Verder de voortzetting van een wandeling op papier door het oude dorpscentrum als Valkenburg en de Camplaan. Heemstedse familie's die deel uitmaakten van neringdoenden passeren de revue, als de

Peeperkorn's en de Vester's. In contrast hiermee staat de oprichting van een kostschool voor jonge heren!

De jaarvergadering op dinsdag 16 mei a.s. is schriftelijk goed voorbereid. In dit nummer treft u maar liefst tien pagina's informatie aan die een vlot verloop van deze vergadering waarborgt.

Op zaterdag 22 april a.s. is het Archeologisch Museum aan de Grote Markt in Haarlem (onder de vleeshal) speciaal voor de VOHB-leden open. De heer Poldermans stadsarcheoloog van Haarlem, die u heeft kunnen beluisteren op 14 februari jl., is aanwezig om de expositie toe te lichten. Het museum is voor die gelegenheid open van 10.30 u. tot ongeveer 11.30 u.

Het laatste nieuws is goed nieuws. De historische blekerspers, door de familie Peeperkorn aan de VOHB in bruikleen gegeven en tijdelijk opgeslagen door de gemeente - waarvoor onze dank - heeft een goede bestemming gekregen in het wasserijmuseum te Boxtel. We komen hier in een volgende aflevering op terug.

C. Peper

De zomerresidenties van het koopmans- en regentengeslacht Trip in Heemstede en omgeving (1636-1735)

Deel 3

In de Middeleeuwen heeft de adel kleur en vorm gegeven aan het leven in Holland. Tijdens de 17e en 18e eeuw is die rol overgenomen door de nieuwe rijken, via de (internationale) handel vermogend geworden kooplieden en magistraten in het stadsbestuur. Met enige tientallen andere geslachten in Amsterdam heeft de familie Trip tot deze categorie behoord. Heerlijkheden en vooral buitenplaatsen vormden een onmisbaar bestanddeel van de elite in de Republiek. Waren de wapen- en ijzerhandelaren Trip gedurende de Gouden Eeuw in de eerste plaats kooplui; hun nazaten hebben zich voornamelijk als regenten gemanifesteerd.

Als zodanig kunnen Jan Trip en Jan Trip, bijgenaamd de Jonge, gerekend worden, nakomelingen van Elias Trip. Aan het slot van dit geschreven drieluik komen nog enkele andere telgen uit het geslacht Trip in relatie tot Zuid-Kennemerland beknopt aan de orde.

Jan Trip, Heer van Berkenrode, eigenaar van 'Achter Koekoek'

Het is opmerkelijk hoeveel van de grote Amsterdamse Heren in de vorige eeuwen hun zomerresidentie in Heemstede of Aerdenhout kozen: Van Loon, Munter, Backer, Van de Poll, Lestevenon, Trip enz. Mr. Jan Trip (1664-1732), zoon van regent mr. Jacobus Trip - die in Heemstede over het jachtrecht beschikte tot 1660 - en Margaretha Munter, liet zich op 18-jarige leeftijd voor de rechtenstudie inschrijven aan de Leidse Universiteit en promoveerde in 1685 tot doctor op een proefschrift 'De officio iuridicis', opgedragen aan drie ooms Munter. Begin 1690 huwde hij in Amsterdam met Margaretha Cecilia Nijs (in 1699 overleden); in 1713 hertrouwde hij met Elisabeth Tielens, Vrouwe van Berkenrode, weduwe van Benjamin Poulle. Laatstgenoemde was in leven Heer van Berkenrode, Gunterstein en Tienhoven, schepen en raad van Amsterdam. Trip gold in de Amstel-

stad als een invloedrijk man (1). Van 1709 tot 1732 raad en tussen 1707 en 1731 liefst 13 keer gekozen tot burgemeester, qua aantal in de eerste helft van de 18e eeuw enkel overtroffen door mr. Jan van de Poll (17 maal).

In zijn arbeidzaam leven vervulde Trip een twintigtal ambten, zoals bewindvoerder van de Oost-Indische Campagnie (1705), bibliothecaris der stad (1727) - waarvoor hij overigens geen salaris ontving, maar bij wijze van symbolisch tractement 'een halve aam Rijnse wijn' ontving - en van 1728 tot zijn dood curator van 's Lands Hogeschool te Leiden.

Hij was een gewaardeerd man, doch maakte zich vergelijkbaar met andere regenten als Sautijn, Six en Van De Poll schuldig aan het verkopen van ambten, zoals het lucratieve post-meesterschap waarvan zijn zoon Jan Trip jr. profiteerde. Toen Agatha Munter in 1687 overleed behoorde tot de erfgenamen van de hofstede Beeckestein in Velsen óók haar neef mr. Jan Trip, een zoon van haar zuster Margaretha. Korte tijd later is hij de enige eigenaar geworden, totdat Trip via zijn tweede huwelijk de beschikking kreeg over het Huis Berkenrode (2) en Beeckestein afstond aan zijn reeds genoemde zoon.

Desondanks heeft hij een eigen hofstede in de nabijheid van Berkenrode op 28 januari 1718 aangekocht voor f. 6270,- en wel de

'Achter Koekoek'. Ruim 22 morgen groot, voor het merendeel gelegenheid in de Heerlijkheid Heemstede en ten dele "in de bannen van Tetterooden, Aelbertsbergh en Vogelensangh" (3). Reden waarom de overdrachtsacte werd verleden voor schout en schepenen van zowel Heemstede als Bloemendaal. De buitenplaats was vóór omstreeks 1655 nog niet gescheiden door de Leidsevaart en lag op één lijn Oost-West met de 'Voorkoekoek' (ofwel Ipenrode).

Op 15 april 1720 breidde Trip zijn bezit uit met de 'Kleyne Achterkoekoek', circa 12 morgen, voor f. 4.900,-, direct belendend aan de hofstede van Abraham Guldewagen (Ipenrode).

Bij de veiling van Brederode's Heerlijkheid één jaar later kocht Trip ook de zogeheten Koekoeksduinen, 55 morgen groot en het Sekveld (4). Jan Trip was een ijdel, maar ook een tolerant persoon, die de lange tijd onderdrukte katholieken terwille is geweest. In 1723 wensden de Burgemeesters van Amsterdam geen enkele priester meer toe te laten, tenzij op voordracht van de oud-katholieke bisschop Cornelis Steenoven.

Burgemeester Van den Poll wilde zijn zin doordrijven een Jansenistisch geestelijke te benoemen tot rector van het Amsterdamse Katholieke Jongensweeshuis. De Rooms-katholieken kwamen hiertegen in verzet. Het volgende plan werd be-

raamd. Een katholieke verwante van Van den Poll, mevrouw Moens, zou hem dreigen te onterven. De priester Wyckersloot zou burgemeester Gilles van den Bempden (later eigenaar van 'Boekenrode') bewerken. Priester Willem Cavellier was familie van burgemeester Geelvinck (wiens zwager Sautijn later 'Ipenrode' kocht). De vierde burgemeester Jan Trip moest op zijn buitenplaats 'Achterkoekoek' worden bewerkt door pastoor Petrus Weers van de statie Berkenrode en pastoor Wijtmans van Vogelenzang, in welke plaatsen de hofstede was gelegen. Op 18 mei 1733 kon de Apostolisch Vicaris J. van Bijlevelt berichten: "De Heeren Weerts en Wijtmans gebuere pastoors van den Borgemeester Trip hebben dien man en Burgemeester fix door een reden van een achtermiddag op het huys van Trip ten eenemaal omgezet". Op die gedenkwaardige bijeenkomst in Heemstede is de kwestie van het Amsterdamse Weeshuis ten gunste van de Rooms-Katholieken beslecht (5).

Ofschoon mr. Jan Trip, met 7 dienstboden, een buitenplaats en een koets met 4 paarden, over een niet gering vermogen beschikte, was zijn echtgenote Elisabeth Tielens aanzienlijk rijker. Bij haar overlijden in 1724 liet zijn het kapitale bedrag van 1 miljoen en 900.000 gulden na! Zij was kinderloos gestorven en onder huwelijks voorwaarden getrouwd, waarbij nota-

riël was bepaald dat het geld naar de neven en nichten zou gaan. Ten aanzien van Berkenrode had men geregeld dat haar neef Mattheus Lestevenon, wiens moeder een zusster was van Vrouwe Tiellens, het eigendom kreeg, maar Jan Trip het vruchtgebruik "deszelfs leven lang gedurende".

Vele leden van het geslacht Trip bezaten een buitenhuis, doch weinigen mochten zich vrijheer of ambachtsheer noemen. Eigenlijk ook Jan Trip niet, die van 1724 tot zijn dood (en trouwens al tijdens het leven van zijn echtgenote) met de titel 'Heer van Berkenrode' prijkte, ofschoon hij feitelijk nimmer eigenaar is geweest (6). Op 8 december 1724 is door de Staten van Holland de toen 9-jarige achterneef Mattheus Lestevenon (de Jonge) beleend. Zijn vader deed voor hem 'hulde, eed en manschap'. Bij het overlijden van Jan Trip was Mattheus 17 jaar oud, maar eerst op 25-jarige leeftijd deed hij als ambachtsheer zijn 'behoorlijke hulde'.

Minstens twee boekwerken zijn aan de populaire burgemeester opgedragen met daarin een gegraveerd portret (7). In de foliant van Basnage en Alewyn (Bijbels groot en waerelds tafereel) uit 1715 is de 'Heer van Berkenrode' 51 jaar oud geportretteerd in ovaal met veel zinnebeelden, waaronder een gezicht op Amsterdam. Voorts door de etser Van Gunst in het Woor-

denboek van David van Hoogstraten (Leiden, 1725-1733), waarin Trip wordt afgebeeld met allongepruik en bef, en op de achtergrond de buitenplaats Berkenrode zichtbaar is.

Het onderschrift, waarbij een geslachtswapen, luidt: 'De Edel Groot Achtbare Heer Mr. Jan Trip, Heer van Berkenrode, Burgemeester en Raad der Stad Amsterdam, mitsgaders Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie etc.etc.etc. met het volgende zesregelige (kreupel)vers van J. Verburg:

"De kunst, belust om eens aan Amstels burglary
Haar liefste en waardste pandt in klein begrip te geven,
Maalt Trip in deze prent, zo als hy aan het Y
Regeert, alleen om daar de wetten te doen leven.
Wie Deugdt en Godvrucht in een man van staat bemint
Weet, dat hij 't voorwerp hier van zyne liefde vindt".

Jan Trip is op 68-jarige leeftijd in 1732 gestorven en begraven in Velsen (8).

Zijn erfenamen hebben op 29 april 1735 de hofstede Achter Koekoek, groot 26 morgen en 200 roeden, voor f. 8.200,- getransporteerd aan mr. Cornelis Hop, oud-schepen en raad der stad Amsterdam en sedert 1728 al eigenaar van 'Westerduin'. Dezelfde dag werd de Kleine Ach-

ter Koekoek voor f. 1.900,- verkocht aan drie telgen uit het regentengeslacht Van Loon. Het huisje staat nog aan de Cementweg der Waterleidingduinen.

De laatste bewoner in de 19e eeuw Van der Hulst werd door zijn medepachters 'De koekkert' genoemd (9).

De Koekoeksdunen ten slotte zijn in het bezit gekomen van mr. Jacob Corneliszoon Hop.

Over zijn oudste zoon volgt nog nadere informatie. De tweede zoon mr. Jacobus Trip (1695-1756), is secretaris (1712) en schepen (1723) te Amsterdam geweest, alsmede bezitter van de hofstede 'Adrichem' in Wijk aan Duin (Beverwijk). Hij promoveerde 20 januari 1715 aan de Leidse Academie op een dissertatie: 'De ultimus voluntatibus'. Dit proefschrift is opgedragen aan zijn vader: 'Joanni Trip, jur. utr. doct. Berkenrodii domini...etc'.

Jan Trip (de Jonge) en Woestduin (1715-1717)

Jan Trip (1691-1721), bijgenaamd de Jonge, ter onderscheiding van zijn gelijknamige vader, de in zijn tijd welbekende burgemeester van Amsterdam, is geboren uit het eerste huwelijk met Margareta Cecilia Nijs.

Reeds op 17-jarige leeftijd werd hij op voorspraak van zijn vader tot secretaris benoemd en in zijn korte leven vervulde hij nog enkele amb-

ten, zoals bewindhebber der West-Indische Compagnie in 1720. Vijf jaar voordien is Jan Trip getrouwd met Petronella Wilhelmina van Hoor, geboren in Batavia en dochter van de goeverneur-generaal van Oost-Indië Jan van Hoor. In het jaar van zijn huwelijk kocht hij voor f. 16.000,- de hofstede Woestduin, deels in de banne van Heemstede en deels in Bloemendaal gelegen. Al op 11 juni 1717 droeg Trip dit buiten over voor f. 20.000,- aan een vermogend Amsterdams koopman Abraham Cromhuyzen (10). Jan Trip de Jonge had intussen een half jaar eerder van zijn vader voor het kapitale bedrag van f. 31.000,- Beeckestein verworven, inclusief de bijbehorende landerijen, enige boerenwoningen en de Velsse haven "met het regt van 't aanstellen van een schipper varen- de van Velsen op Amsterdam". In de bijna 15 jaren tot zijn dood is Beeckestein met inbegrip van het park ingrijpend veranderd.

Jan Trip jr. stierf op 4 juni 1712) en vond bij zijn vader (zoals ook in 1738 zijn zoon en in 1764 zijn echtgenote) een laatste rustplaats in de kerk van Velsen.

De enige zoon Jan Willem Trip was bij het overlijden van zijn vader nog slechts 5 jaar en is op 22-jarige leeftijd kinderloos in Engeland overleden, een vermogen nalatende van f. 283.000,- (11).

Overige relaties van Trip-telgen met Heemstede, Bennebroek en Bloemendaal

Een dochter van staalmagnaat en burgemeester Louis ofwel Lodewijk Trip was **Margaretha** (1640-1714), die in 1659 in het huwelijk trad met de schatrijke Samuel de Marez, Heer van Maarsbergen enz. Laatstgenoemde persoon was een zoon van de Amsterdamse koopman Jan de Marez en is in 1684 door koning Lodewijk XIV verheven tot Ridder in de Orde van Sint Michiel.

Het echtpaar heeft wisselend in Urecht en in het 'Trippenhuys' te Amsterdam gewoond en heeft zich in 1664 met dochtertje Louise laten schilderen door Lodewijk van der Helst. Hun royale wijze van leven wekte het misnoegen op van vader Louis en diens broeder Hendrik. Samuel de Marez had vooral belangen in de provincie Utrecht, maar ook in Holland waar hij - vergelijkbaar met Joep van den Nieuwenhuijzen in onze tijd - bedrijven kocht die in financiële moeilijkheden waren geraakt in de hoop deze met zetbazen als managers tot winstgevendheid te brengen. Zo ook een kleerblekerij te Bennebroek, in 1658 toebehorend aan Pieter Meusz, ook 'Wille' genoemd, die schepen van Bennebroek was. Het bedrijf was met een hypotheek belast. Na zijn dood heeft de weduwe het "blyckhuys, spoel en aencle-

ve van dien" in 1673 overgedaan aan Samuel de Marez, waarbij zij na aflossing van de hypotheek slechts f. 25,- overhield. De Marez is in 1691 overleden, waarna zijn weduwe Margaretha Trip eigenaresse werd en bleef van de blekerij (21 roeden groot) totdat deze in 1699 voor f. 960,- alsmede 200 gulden voor de erfpacht werd verkocht aan Jan Louriszoon van Sonneveld, bleker te Heemstede (12). Een zusje van de broers Jacob, Louis en Hendrik Trip, de in 1617 geboren **Maria**, huwde met Jacob Reepmaker, broer van de Heemsteedse predikant Petrus Reepmaker, welke laatste stammend uit een rijk Amsterdams koopmansgeslacht, tot zijn vertrek in 1644 over een hofstede aan de Berchlaan in Groenendaal beschikte.

Johanna Elisabeth Trip de dochter van mr. Jacobus Trip (1695-1756), eigenaar van het Huis te Adrichem in Wijk aan Duin (Beverwijk), stamt af van Elias Trip. Zij is 10 januari 1719 geboren en één dag later gedoopt in de Nieuwe Kerk. In juli 1738 huwde zij in 's-Gravenhage met Pieter Clifford, zoon van George Clifford die Linnaeus naar zijn buiten 'de Hartekamp' had gehaald. Het is bekend dat Pieter in de zomermaanden veelvuldig met zijn echtgenote in Heemstede verbleef, doch de bankier-magistraat (die o.a. vijfmaal burgemeester van Amsterdam was)

zou eerst na het overlijden van mr. George Clifford in 1760 het fraaie buitengoed erven. Johanna Elisabeth baarde zes kinderen. Zij is slechts 31 jaar geworden en is op 10 juli 1750 overleden en vijf dagen later in Amsterdam begraven.

Dochter van Jacobus Trip (1723-1756), Gecommitteerde raad ter Admiraliteit in Amsterdam, nazaat ook van Elias Trip, was **Sara Agatha Trip** (1704-1731). Zij overleed nog jonger dan haar voor-noemde achternicht Johanna Elisabeth. Sara Agatha Trip trouwde 27 september 1723 met François Lestevenon (1702-1767), het type van de 18e eeuwse Amsterdamse regent die de zaken aan de kant had gedaan en zich enkel met het bestuur van de stad bezighield. Uit zijn huwelijk met de regentendochter Trip sprongen twee kinderen, van wie Geertruid later zou huwen met Jacob Hop. In 1735 heeft Lestevenon, die hertrouwde met Elisabeth Alewijn, de hofstede 'Oosterhout' onder Heemstede verkocht voor f. 5.500,-, alwaar hij 32 jaar later is overleden. Zonder veel veranderingen te hebben aangebracht, doch dankzij de enorme stijging der prijzen voor buitens ontvingen de erfgenamen het bedrag van f. 29.800,-.

De enige Trip met een buitenplaats in Bloemendaal was **Hendrik Trip** (1685-1737). De geschiedenis van de hofstede 'Saxenburg' is uitvoer-

GEORGE CLIFFORD (zn. van <i>George en Abigaël Bower</i>), geb. Amsterdam 31 jan. 1657, lid fa. George en Isaac Clifford, kooplieden en bankiers ald., lid fa. Clifford & Co., directeur Sociëteit van Suriname, † Amsterdam 20 sept. 1727, tr. Gouda 21 juli 1682 ANNA MARIA VAN SCHUYLENBURCH (dr. van <i>Adriaan en Anna Bailly</i>), geb. 's-Gravenhage 12 mei 1657, † Loosduinen (h. de Westkamp) 19 aug. 1701.	JOHANNES BOUWENS (zn. van <i>Pieter en Anna Maria van Nutt</i>), geb. Amsterdam 29 aug. 1663, handelaar in geschut en Zweeds ijzer, † ald. 12 nov. 1720, tr. Amsterdam 28 febr. 1685 CATHARINA PELS (dr. van <i>Jan Lucas en Susanna Noirot</i>), geb. Amsterdam 10 april 1665, † ald. 31 okt. 1704.	Mr. JAN TRIP, heer van Berkenrode (zn. van <i>Mr. Jacobus en Maria Munter</i>), geb. Amsterdam 31 okt. 1664, burgemeester ald., curator 's Lands Hogeschool te Leiden, bewindvoerder V.O.C., † Amsterdam 4 dec. 1732, tr. Amsterdam 3 jan. 1690 MARGARETHA CECILIA NIJS (dr. van <i>Isaac en Maria Munter</i>), ged. Amsterdam (N.K.) 21 okt. 1671, † ald. 7 okt. 1699.	Mr. GERBRAND PANCRAS (zn. van <i>Nicolaas en Petronella de Waert</i>), geb. Amsterdam 8 sept. 1658, burgemeester, † ald. 30 jan. 1716, tr. Amsterdam 20 febr. 1696 AGNES HASSELAER (dr. van <i>Gerard en Agatha Hasselaer</i>), geb. ald. 4 okt. 1668, † Amsterdam 11 mei 1710.
	Mr. GEORGE CLIFFORD, geb. Amsterdam 7 jan. 1658, j.u.d. Leiden 1706, lid fa. George Clifford & Zoonen, kooplieden en bankiers te Amsterdam, commissaris van de Hortus Medicus, keizerlijk factor van 't kwikzilver, † Heemstede (h. de Hartenkamp) 10 april 1760, tr. Amsterdam 27 april 1707 JOHANNA BOUWENS, geb. Amsterdam 2 juli 1689, † ald. 13 febr. 1714.		Mr. JACOBUS TRIP, ged. Amsterdam (W.K.) 21 aug. 1695, schepen en kapitein der burgerij, † ald. 28 dec. 1729, tr. Amsterdam 10 april 1718 AGATHA MARIA PANCRAS, geb. Amsterdam 24 april 1700, † ald. 28 dec. 1761.
Mr. PIETER CLIFFORD, geb. Amsterdam 13 dec. 1712, secretaris, schepen, raad en burgemeester ald., bewindhebber W.I.C. en V.O.C., † Amsterdam 3 febr. 1788 (hij tr. 2e Amsterdam 15 aug. 1752 Constantia Catharina Sautijn),		JOHANNA ELISABETH TRIP, geb. Amsterdam 10 jan. 1719, † ald. 10 juli 1750.	
tr. 1e 's-Gravenhage 18 juli 1738 Mr. GERBRAND PANCRAS CLIFFORD, geb. Amsterdam 18 okt. 1745, schepen en kerkmeester Zuiderkerk ald., commies-gen. ter Admiraliteit van Amsterdam, meesterknaap houtvesterij van Brederode, † Amsterdam 12 febr. 1789,			

tr. Haarlem

rig beschreven door mej. M. Nierhoff (13). Hendrik Trip heeft nog de handel van zijn vader (Matthias Trip) voortgezet, bleef ongehuwd en liet een vermogen na van f. 395.740,-. Hij kocht Saxenburg in 1723 voor f. 11.500,-, inclusief de inboedel. In de veertien jaren die volgden heeft hij zijn bezit uitgebreid en vergelijkbaar met Gerard van Papenbroek, mede naar het voorbeeld van Adriaan Pauw, een prachtige beeldentuin aangelegd. Na zijn dood is de buitenplaats voor f. 7.400,- verkocht aan Hendrik Hermanszoon uit Haarlem. De aanzienlijke verzameling beeldhouwwerk is afzonderlijk geveild en bracht in totaal f. 3.895,- op.

Daaronder ook sculptures van de in zijn tijd gevierde Haagse beeldhouwer Johannes Blommendaal, leerling van Rombout Verhulst. Van zijn talrijke werken worden o.a. genoemd: "twee marmeren vazen voor den Heer President Benne-

broeck Saliger". Tengevolge van het overlijden van Adriaan Pauw jr. in 1697 zijn deze overgedaan aan de heer Trip te Amsterdam en mede "een marmer borststuk van den Heer van Bennebroeck" (welke voor zover mij bekend niet bewaard is gebleven) (14).

Met de verkoop van de hofstede Achter Koekoek door de erfgenamen Trip in 1735 is na bijna een eeuw een definitief eind gekomen aan de buitenverblijven van deze kooplui- en regentendynastie in Heemstede.

In Amsterdam het 'Trippenhuys', zetel van de 'Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen' (KNAW) en in Heemstede het tot appartementen verbouwde 'Meerzicht' zijn stoffelijke herinneringen aan dit rjemrijke geslacht dat heeft bijgedragen aan de naam van Holland in de wereld (15).

Hans Krol

Noten

- (1) Biografische en genealogische informatie in: J.E. Elias, De Vroedschap van Amsterdam. Deel II, blz. 690-692.
- (2) G. van Duinen, De geschiedenis van de Heerlijkheid Berkenrode. Heemstede, 1957, blz. 18-19.
- (3) A. van Damme, De buitenplaatsen te Heemstede, Berkenrode en Bennebroek 1628-1811. Haarlem, 1903, blz. 81-83. Zie ook: Notarieel Archief Tamis de Jongh (R.A.N.H.).
- (4) C.W.D. Vrijland, Geschiedenis van Bloemendaal en Aerdenhout. Haarlem, 1975, blz. 185-188.
- (5) B.J. van Houten, Gedenkboek bij gelegenheid van het twee honderd vijftig jarig bestaan van de St. Bavo parochie te Heemstede (Berkenrode). 1944, blz. 53-54. Zie ook: Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem,

deel III, blz.420-425. In zijn verslag geeft Internuntius Spinelli te Brussel aan Weerts alleen de eer; vermoedelijk heeft deze pastoor van Berkenrode het woord gevoerd.

- (6) In 1711 overleed Benjamin Poulle, die zijn bezittingen naliet aan zijn echtgenote Elisabeth Tiellens. Laatstgenoemde deed op 7 januari 1712 'hulde, eed en manschap' bij de gemachtigde van de Staten van Holland en West-Friesland. Hierbij werd bepaald dat na eventueel hertrouwen haar man binnen 1 jaar na haar trouwdag zelfde eed zou afleggen. Men is echter getrouwd onder huwelijkse voorwaarden.
- (7) Frederik Muller, Beschrijvende catalogus van 7.000 portretten van Nederlanders...1853; respectievelijk nummer 5410 en 5411/5412.
- (8) Jacob Bicker Raye schreef in zijn 'Notitie van het merckwaardigste meyn bekend': "Oud-burgemeester Jan Trip, Heer van Berkenrode, overleed op 4 december en op dienzelfden dag stierf een jonge meneer van 16 jaar, die maar eventjes een miljoen naliet".
- (9) C.W.D.Vrijland, op citaat 4, blz.192. Zie ook: Theo van der Poel, Familieboek van der Hulst. Hillegom,1985.
- (10) A.van Damme, op citaat 3, blz. 66
- (11) Jan Willem Trip deed in 1735 in de society-kringen van zich spreken door er naar Luik van door te gaan met de 14-jarige beeldschone Lady Catherine Grey, dochter van de Graaf van Stamford, die evenals hijzelf aan de Leidse Universiteit studeerde. De schaking kreeg een genoeglijk einde, want Jan Willem Trip trouwde 5 maart 1736 en verhuisde naar Enfield Hall in Staffords-hire, waar hij al na ruim twee jaar overleed. Catherine Grey keerde terug naar Holland en is in 1740 hertrouwd met Gilles van den Bempden, een invloedrijk man binnen het Amsterdams stadsbestuur, die nochtans tevens bekend stond als een notoire losbol. Dit huwelijk bracht haar weinig geluk. Slechts 37 jaar geworden is het stoffelijk overschot overeenkomstig haar laatste wens naast haar jeugdliefde en eerste echtgenoot Jan Willem Trip in Velsen ter aarde besteld.
- (12) J.W.Groesbeek, Bennebroek; beeld van een dorpsgemeenschap. 1982,blz.195.
- (13) Marie (A.M.G.) Nierhoff, De hofstede Saxenburg in Aelbertsberg of Bloemendaal. Haarlem, 1971,blz.37-43.
- (14) Elisabeth Neurdenberg, De zeventiende eeuwsche beeldhouwkunst in de Noordelijke Nederlanden. Amsterdam, 1948, blz.227.
- (15) Recent verscheen een artikel van Karin Jongbloed, 'Geen wapens maar wetenschap; het Trippenhuys te Amsterdam', in het tijdschrift Spiegel Historiaal, jrg.30, maart/april 1995, blz. 144-147.

Bezetting en bevrijding in Bennebroek.

Bij het uitkomen van dit nummer van "Oud Heemstede-Bennebroek" zijn we nog maar enkele weken verwijderd van 5 mei 1995, de datum waarop we herdenken en vieren, dat Nederland 50 jaar geleden werd bevrijd van de Duitse bezetting. Overal in het land wordt hieraan ruime aandacht geschonken, ook in Heemstede en Bennebroek.

In Bennebroek is in het verleden nimmer op wat ruimere schaal onderzoek gedaan naar de gebeurtenissen in de oorlogsjaren en naar de wijze waarop de bevrijding in 1945 werd beleefd en gevierd. Er zijn daardoor in de afgelopen jaren ook praktisch geen publicaties over die (zeker uit geschiedkundig oogpunt belangrijke) periode verschenen. Zijn daarvoor redenen aan te geven? Wel enkele inderdaad. De gebeurtenissen zullen naar de opvatting van vele (nuchter denkende) mensen niet zo spectaculair zijn geweest. Verder is wellicht uitgegaan van de gedachte, dat maar heel weinig gegevens in archieven terug te vinden zouden zijn. Het gemeentearchief uit die periode was immers verdwenen. J.W. Groesbeek schrijft hierover in zijn boek over Bennebroek. Hij noemt het "

een onherstelbare ramp". In het in december jl. verschenen geschenkenboekje "Twee glazen ..." van de Prov. Bibliotheekcentrale Noord-Holland wordt deze uitspraak overgenomen. Met het verdwijnen van dat archief valt het m.i. nogal mee. Het betreft gelukkig maar een deel ervan. IJverig speuren her en der heeft aardig wat interessante gegevens opgeleverd. De ramp is m.i. dus niet zo groot als verondersteld werd. Niet alleen documenten en verslagen, die in het gemeente-archief wel bewaard zijn gebleven, maar ook beschikbaar gekomen dagboeken e.d. geven een redelijk goed beeld van het gebeurde in die spannende en gevaarvolle jaren. Het Weekblad voor Bloemendaal Bennebroek heeft in de afgelopen maanden in twaalf afleveringen een aantal door mij geschreven verhalen over die periode gepubliceerd. Enkele van die verhalen zijn overgenomen in het Programmaboekje betreffende de festiviteiten rond herdenking en viering 4 en 5 mei a.s., dat op alle adressen in Bennebroek zal worden thuis bezorgd.

Enkele vermeldingswaardige gebeurtenissen in Bennebroek volgen hierna.

Een praalwagen uit de optocht, gehouden op het bevrijdingsfeest in Bennebroek (september 1945)

Gedurende die jaren zijn vele malen groepen militairen in Bennebroek gelegerd geweest. In de mobilisatie-periode 1939/40 was dat een onderdeel van het Nederlandse leger. Later waren het Duitsers en na de bevrijding geallieerde militairen. In het bijzonder in de scholen, in het Huis te Bennebroek en vooral ook in het Ziekenhuis Vogelenzang waren ze gelegerd. Echter ook bij veel particulieren en in gevorderde huizen waren militairen ingekwartierd. Begin 1943 was het Ziekenhuis Vogelenzang op last van de Duitsers naar elders geëvacueerd. Ruim 750 patiënten met

ca. 225 personeelsleden werden overgebracht naar Franeker en Ermelo.

Na alle spanningen in die jaren waren er na de bevrijding op 5 mei 1945 vanzelfsprekend spontane vreugde-uitingen en feestvieringen. Er waren toen nog veel Duitse militairen in Bennebroek gelegerd. Door beheerst optreden van de bevolking, die de instructies en de waarschuwingen van de Binnenlandse Strijdkrachten (B.S.), afd. Bennebroek, ter harte namen, zijn er in die dagen met de Duitse militairen geen belangrijke problemen geweest en zijn er geen slachtoffers

gevallen.

Uit de verslagen van de B.S. van kort vóór de bevrijding en van de tijd daarna blijkt, dat er tussen Bennebroek en Heemstede bij de handhaving van rust en orde en bij overige taakuitvoering sprake was van een goede samenwerking.

Het echte bevrijdingsfeest werd in Bennebroek gevierd op 11 en 12 september 1945. Het was een groots feest, georganiseerd in goede samenwerking tussen de Gemeente en Het Oranje-comité. Het hele dorp was versierd en iedereen deed mee. Een onderdeel van de feestelijkheden was een openluchtconcert in het park van het Huis te

Bennebroek van de Haarl. orkestvereniging. Verder kinderspelen, wedstrijden en algemeen volksvermaak. Bij een voorlopig monument voor de gevallenen werden de Bennebroekse slachtoffers herdacht. Later, in mei 1947, werd het definitieve monument tegenover het Raadhuis onthuld. Over deze beide monumenten is in eerdere VOHB-uitgaven reeds geschreven.

Tot zover enkele flitsen van gebeurtenissen in Bennebroek tijdens de tweede wereldoorlog. Het is belangrijk voor jong en oud aan die tijd even terug te denken. Een ieder zal het er over eens zijn, dat een dergelijke oorlog zich niet meer mag voordoen.

M. Verkaik

Jaarverslag 1994 van de VOHB

Het Bestuur van de Vereniging Oud Heemstede-Bennebroek heeft in het afgelopen jaar weer vele activiteiten ontplooid. Dit jaar stond centraal het thema: 'Het beeld van onze omgeving'.

Op 15 februari werd in het Oude Slot te Heemstede door Willem Snitker, bekend Heemsteeds kunstenaar, aan de hand van dia's een wandeling gemaakt langs een aantal in het oog springende beelden in Heemstede en Bennebroek. Na afloop van deze interessante causerie was er een goede gedachtenwisseling met de heer Snitker. Deze avond kreeg een waardig vervolg op zaterdag 7 mei, toen met een bustocht langs een aantal beelden in Heemstede en Bennebroek gereden werd om die van nabij te bekijken. Hierbij werd een deskundige toelichting gegeven.

Op 23 april werd met een kraam deelgenomen aan de corso-markt in Bennebroek. Dit leverde weer een aantal nieuwe -hoofdzakelijk Bennebroekse- leden op. Daarmee kwamen we steeds dichterbij de mijlpaal van 1000 leden.

Op 17 mei hielden wij onze jaarlijkse algemene ledenvergadering in de Pauwehof te Heemstede. Naast de goedkeuring van de Jaarverslagen 1993 en de jaarcijfers 1993, vond

de hervorming plaats van de bestuursleden De Raadt en Olthaar. Na de pauze hield de heer M. Bakker te Heemstede, lid van de Commissie Karakterbehoud van onze Vereniging, een inleiding met dia's over "de nieuwe Heemsteedse en Bennebroekse Monumenten", in het kader van het opgestelde Monumenten Inventarisatie Plan (MIP). Het was een geslaagde Jaarvergadering.

Zaterdagmiddag 28 mei bracht een bestuursdelegatie, vergezeld van leden van de commissie Karakterbehoud en commissie Muren Oude slot Boven Water (MOSBW) een bezoek aan de oud-burgemeester van Heemstede, Jonkheer mr. W.H.D. Quarles van Ufford te Breukelen. Kasteel Gunterstein heeft een museaal karakter en ademt de sfeer van het verleden. Het is een van de fraaie buitenhuizen die aan de Utrechtse Vecht zijn gelegen. Het was een prettige ontvangst en het gezelschap genoot volop van de uitleg over de rijke historie.

Op zaterdag 27 augustus vond de jaarlijkse bustocht plaats naar het Rijksmuseum Kröller-Müller op de Hoge Veluwe. De beeldentuin met 11 ha., een der grootste van Europa, herbergt een unieke collectie

sculpturen. Bijzonder is de drijvende sculptuur van Marta Pan. Na de koffie werd in het museum een dia-voorstelling gegeven. Vervolgens werd een bezoek gebracht aan het "Depot op zaal schilderijen van A tot Z". Onder deskundige leiding werd voorts in twee groepen de Beeldentuin en het park bezocht. Het gezelschap werd verrijkt met kennis over schilderstukken en beelden uit dit prachtige museum.

De open Monumentendag op zaterdag 10 september, stond ook in het teken van de beeldhouwkunst. Aan de hand van een fietstocht konden de beelden in de omgeving worden bezichtigd. De start vond plaats bij de speciale tentoonstelling in de beeldentuin van het Oude Slot. Vervolgens kon de voormalige buitenplaats De Hartekamp worden bezichtigd, evenals de Sint Jozefkerk in Bennebroek. Verder had beeldhouwster Ellen Wolff haar huis en tuin aan de Frans Lisztlaan open gesteld voor het publiek. Hier van werd druk gebruik gemaakt. De bezoekers stelden deze geste erg op prijs.

Op zaterdag 24 september werd met een kraam deelgenomen aan een goed bezochte bijeenkomst voor de nieuwe inwoners van de gemeente Heemstede. Deze bijeenkomst was voor de VOHB succesvol, omdat de Vereniging toen het duizendste lid kon begroeten.

De huldiging van het 1000e lid mevr. T. Huijmans vond plaats tij-

dens de jaarlijkse premie-avond op 22 november te Bennebroek. De premie was het boekje "Kroniek van 1895" geschreven door onze penningmeester Kees de Raadt. Tevens was er een optreden van Marijke Kots als "de Archivaris", waarin de tijd van 100 jaar geleden op een ludieke maar treffende manier in beeld werd gebracht. Na de pauze hield de heer M.B.M.J. van Vlijmen een inleiding over "De maatschappelijke ontwikkelingen toen en nu". Deze premie-avond had een goed karakter en trok vele belangstellenden.

Het Bestuur vergaderde elf maal in de Pauwehof. De samenstelling bleef ongewijzigd. Een groot aantal activiteiten werd voorbereid. Tijdens een van de bestuursvergaderingen (6 september) gaf de voorzitter van de commissie Muren Oude Slot Boven Water de heer I. Heemstra, een toelichting op deze activiteit. De verdere procedure hiervan, zoals de financiering, kreeg de goedkeuring van het Bestuur.

Een bestuursdeligatie, bestaande uit de heren Harm, Van Gasteren en Olthaar hadden op 6 oktober een onderhoud met de burgemeester mevr. N. v.d. Broek-Laman Trip. Besproken werden oa. de afhandeling van de correspondentie met de gemeente. Ruimtelijke Ordeningsaspecten, de bestemming van het tegeltableau van Wasserij Peepkorn, de toegang tot het gemeen-

tearchief en het opslaan van de blekerijpers. Het was een positieve gedachtenwisseling.

Het Verenigingsorgaan verscheen in het verslagjaar viermaal met een totale omvang van 144 pagina's. De redactiecommissie staat onder leiding van de eindredacteur de heer C. Peeper, bijgestaan door de heer H. Krol. Beide heren past een woord van dank voor hun inzet om ons blad te vullen met lezenswaardige inhoud en het op tijd bij de leden te doen verschijnen.

De adviescommissie Karakterbehoud was ook dit jaar actief;

zie hiervoor het Jaarverslag van deze commissie in dit nummer. De werkgroep 1940-1945 vordert gestaag met haar onderzoeksactiviteiten, zodat in 1995 het onderzoek in de vorm van de Jaarpremie beschikbaar zal komen.

Het verenigingsarchief, beheerd door de heer H. Krol, werd weer verrijkt met een aantal waardevolle stukken. De Vereniging mag terugzien op een verenigingsjaar, waarin vele activiteiten werden ontplooid.

J.O.

Financieel verslag 1994

Balans per 31 december

	1994	1993
Activa	f	f
voorraad boekwerken	p.m.	p.m.
debiteuren	2.492,50	2.817,50
ABN-AMRO	22.244,60	21.249,63
Postbank	12.537,27	14.922,35
Kas	168,30	65,15
	<u>37.442,67</u>	<u>39.054,63</u>
Passiva	f	f
Vermogen	4.117,89	4.036,70
Waarborgfonds	3.000,-	3.000,-
Jaarpremiefonds	2.000,-	2.000,-
Restauratiefonds	20.155,26	22.405,26
Reserve aankopen archief	3.786,67	3.786,67
Bestemmingsgiften	3.296,35	3.296,35
Nog te betalen	951,50	292,15
Vooruit ontvangen contributie	135,-	237,50
	<u>37.442,67</u>	<u>39.054,63</u>

Exploitatierekening

	1994		1995	1996
	Begroot	Werkelijk	Begroot	Begroot
<i>inkomsten</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Contributie	22.000,-	23.336,75	24.000,-	24.000,-
Verkopen	2.000,-	749,-	2.000,-	1.500,-
Interest	1.500,-	1.195,27	1.000,-	1.000,-
Subsidie Heemstede	2.500,-	2.632,-	2.600,-	2.600,-
	<u>28.000,-</u>	<u>26.913,02</u>	<u>29.600,-</u>	<u>29.600,-</u>
<i>Uitgaven</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Organisatiekosten				
Verenigingskosten	3.000,-	3.183,53	4.000,-	4.000,-
Administratiekosten	100,-	0,-	100,-	100,-
Kosten van activiteiten				
Drukkosten Nieuwsbrief	14.000,-	12.775,30	14.500,-	14.500,-
Verzendkosten idem	1.500,-	1.953,63	2.000,-	2.000,-
Historisch Archief	3.000,-	2.933,70	2.000,-	2.000,-
Jaarpremie	5.000,-	3.060,30	5.500,-	5.000,-
Evenementen	1.000,-	1.478,68	1.000,-	1.000,-
Werkgroepen	500,-	1.446,65	500,-	500,-
	<u>28.100,-</u>	<u>26.831,83</u>	<u>29.600,-</u>	<u>29.100,-</u>
saldo	<u>-100,-</u>	<u>81,19</u>	<u>0,-</u>	<u>0,-</u>

Toelichtingen

Balans

Bankrekeningen

Een belangrijke gedeelte van de beschikbare gelden is vastgezet op depositorekeningen.

ABN-AMRO bank

depositorekening	f. 22.148,29
rekening-courant	f. 96,31
	<u>f. 22.244,60</u>

Postbank

Leeuwrekening	f. 11.505,13
girorekening	f. 1.032,14
	<u>f. 12.537,27</u>

Restauratiefonds

Aan dit fonds is f. 750,- rente toegevoegd. Voor het verwijderen en opslaan van een tegeltableau is f. 6.818,53 uitgegeven. De gemeente Heemstede heeft hiervoor een bijdrage van f. 3.818,53 verstrekt, zodat per saldo f. 3.000,- ten laste van het fonds is gebracht. Op 31 december waren twee aanvragen voor de restauratie van panden aan de Achterweg in behandeling.

Fondsen/bestemmingsgiften

In 1994 behoefde hierop geen beroep te worden gedaan.

Exploitatierekening

Algemeen

Ondanks enkele afwijkingen is de totale exploitatie binnen de begroting gebleven: begroot nadelig saldo f. 100,- werkelijk voordelig f. 81,19. De belangrijkste verschillen zullen hierna worden toegelicht. Op grond van de gemeentelijke subsidiebepalingen is de begroting voor 1996 in financiële verantwoording opgenomen.

Verkopen/jaarpremie

De opbrengst is beneden de verwachting gebleven. Enerzijds omdat de vereniging niet aan de seizoensmarkt in Heemstede heeft deelgenomen, anderzijds omdat de verkoopprijs van de premie 1994 laag kon worden gehouden. Deze lage opbrengst wordt echter gecompenseerd door het feit dat de kostprijs van de jaarpremie ruim beneden de begroting is gebleven.

Interest

Ontvangen rente	f. 1.945,27
af: naar restauratiefonds	f. 750,-
	<u>f. 1.195,27</u>

Nieuwsbrief/verzendkosten

De drukkosten van de Nieuwsbrief konden door een strak redactio-

neel beleid binnen de begroting worden gehouden. De verzendkosten zijn meer gestegen dan bij het opstellen van de begroting werd verwacht.

Evenementen

Belangrijkste oorzaken van de overschrijding zijn de kosten in verband met zaalhuur en consumpties tijdens lezingen en de voorjaarsrontrit langs de beelden in Heemstede en Bennebroek. Omdat de vereniging met haar activiteiten zoveel mogelijk leden wil bereiken is de deelname aan deze op Heemstede

en Bennebroek gerichte activiteiten gratis.

Dit geldt niet voor de najaarsexcursie. Voor deze excursie wordt een bijdrage van de deelnemers verlangd zodat de inkomsten uit deze activiteit kostendekkend zijn.

Werkgroepen

Op deze rekening zijn o.a. de zaalhuur en administratieve kosten, zoals fotocopies en postzegels, geboekt. Extra uitgaven werden gemaakt in verband met de werkgroep Oude Slot.

De penningmeester

Jaarverslag 1994 van de Commissie Karakterbehoud.

De commissie bestond uit de dames C.E.I. van de Klooster en E.C.M. Visser en de heren M.M. Bakker, C.J.H.M. van Gasteren, H. Huijser, G.J. Schuitemaker (plaatsvervanger) en B. van Tongeren (voorzitter).

De commissie kwam vier maal bijeen en bezocht, tezamen met het bestuur VOHB, op 28 mei 1994 Breukelen, waar een vriendelijke ontvangst met rondleiding was georganiseerd door de oud-burge-

meester van Heemstede jhr. Quarles van Ufford en zijn echtgenote.

Nu de belangstelling bij gemeenten om te komen tot gemeentelijke monumentenlijsten tot het vriespunt is gedaald is de noodzaak groter geworden om meer zendingsarbeid te verrichten d.w.z. mensen met de kracht van argumenten te doordringen van de culturele betekenis van het door hen bewoonde en/of in eigendom toebehorende historische erfgoed. Een intensiever contact

met de gemeentebesturen, zowel mondeling als schriftelijk, wordt eveneens nagestreefd. Aan het indienen van bezwaren, niet de meest sympathieke werkwijze, zal in acute situaties niet altijd zijn te ontkomen. Hiertoe dient de waakzaamheid, waaronder het tijdig signaleren van advertenties, te worden verhoogd. Het aanhalen van oude banden met andere historische verenigingen in Kennemerland kan eveneens vruchten afwerpen.

In Heemstede is de ontwikkeling van het bestemmingsplan Centrum met belangstelling gevolgd. Onderweg zijn wat kanttekeningen geplaatst. De voornaamste hierbij betrof de wens tot behoud van de voormalige Dreefschool, thans Openbare Bibliotheek.

Vooral dank zij de bemoeienis van het bestuurslid Harm is het fraaie tegeltableau Peeperkorn aan de Bleekersvaart zorgvuldig losgenomen en opgeborgen. Bezien zal worden op welke wijze het in de toekomst een nieuwe functie kan krijgen: als afzonderlijk kunstwerk, als onderdeel van een bleekmonument of als versiering van een kopsgevel van een gebouw.

Het dossier - Eikenrode is gesloten
Voorts is gesproken over de boom als monument. Met name over de 120 jaar zware zwarte populieren op het weiland aan de Vrijheidsdreef.

Met genoegen is geconstateerd dat de Res Novabrug is teruggekeerd in het dorp. Het is spijtig dat brug en entourage zich slecht met elkaar verhouden.

De opbrengst van de rijks-monumentenprocedure 1850-1940 is helaas wat tegengevallen. Uiteindelijk zijn 5 monumenten geregistreerd n.l. Bronsteeweg 1 (houten shingleshuis), Cruquiusweg 15 (Hagveld met brug), Glipperdreef 199 (Mariënhuvel), Achterweg 11 (voormalige pastorie) en van de Veldekade 2 (atelierwoning).

Het kaarten-archief van Heemstede is gerestaureerd. Hieraan is rond de jaarwisseling 1994/'95 een tentoonstelling ten raadhuize gewijd. Het behoeft nauwelijks betoog dat het ecologisch beheer annex begrazingsproject Groenendaal veelvuldig onderwerp van discussie hebben gevormd. Uiteindelijk is geconcludeerd, dat een historische vereniging geroepen is om te waken over het behoud van de historische elementen zoals resterende kenmerken van de vroegere opvattingen van park- en landgoedaanleg.

Er bestaat een raakvlak tussen de werkzaamheden van de werkgroep fundering Oude Slot en de commissie karakterbehoud. De werkgroep heeft een eindrapport samengesteld, dat op 23 november 1994 is gepresenteerd.

Het overlijden van Theo Dekker heeft op diegenen die hem gekend hebben diepe indruk gemaakt. Hij heeft veel voor vereniging en commissie betekend.

De Open Monumentendag 1994 is gestart met de onthulling van een maquette op de voorgevel van De Dorstige Kuil door wethouder mw. Beets. Leden van de commissie verleenden medewerking aan de rondleidingen. De geopende monumenten werden door veel belangstellenden Bezocht. De dag was een succes.

De commissie adviseert en informeert regelmatig het bestuur VOHB. Dit is onder meer van belang voor het overleg dat tenminste éénmaal per jaar wordt gevoerd met het gemeentebestuur over kwesties, de monumenten, de historie, de welstand en het karakterbehoud betreffende.

Aan de orde is voorts gekomen de toekomst van de historische bebouwing naast het toegangshek Meer en Berg van Groenendaal aan de Glipper Dreef. Waarschijnlijk worden hierin drie wooneenheden tot stand gebracht, waarbij ontsierde aanbouwsels worden verwijderd. De zich in het gebouw bevindende 4 meter hoge wasserijpers moest in ieder geval verdwijnen. De bouwkundige staat van het in de nabijheid van evengenoemde

bebouwing bevindende Fonteinhuis laat te wensen over. Het is echter de moeite waard dit waardevolle object dusdanig te herstellen dat het kan worden behouden.

De eerste voorbereidselen zijn getroffen om tot een periodiek overleg met het gemeentebestuur van Bennebroek te komen.

Het gebouwencomplex en het terrein van de psychiatrische inrichting Vogelenzang vormen een waardevol ensemble, dat in belangrijke mate op de architectuur van de Amsterdamse School is geïnspireerd.

Gealarmeerd door sloop/nieuwbouwvoornemens, die de gaafheid van het geheel dreigen aan te tasten is een werkgroep ad hoc geformeerd die de situatie ter plekke in ogenschouw heeft genomen en verslag van haar bevindingen aan het bestuur heeft uitgebracht.

Door bemiddeling van een der commissieleden is het onverantwoord rooien van een karakteristieke (eike)boomopstand voorkomen.

Met genoegen is geconstateerd, dat de bebouwing van het Centrumplan Bennebroek geen doorgang heeft gevonden. Het land Bijvoet wordt wel bebouwd. Hiertegen valt eigenlijk niet veel in te brengen.

H. Huijser

Reglement Restauratiefonds

Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek

Artikel 1

Doelstelling

1. Er is een restauratiefonds, hierna te noemen "het fonds", ten behoeve van de instandhouding of verbetering van objecten, die kenmerkend of beeldbepalend zijn voor Heemstede of Bennebroek.
2. Het fonds valt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van de Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek, hierna te noemen "de VOHB".
3. Het bestuur van de VOHB kan uit eigen beweging of op verzoek van een gegadigde uit het fonds een bijdrage toekennen in de kosten van instandhouding of verbetering van een object, zoals bedoeld in voorgaand lid 1.
4. De instandhouding of verbetering moet historisch, stedenbouwkundig, architectonisch en/of landschappelijk opzicht een bijdrage leveren aan Heemstede of Bennebroek.
5. Het object moet, als het een onderdeel van een groter geheel uitmaakt, duidelijk afzonderlijk herkenbaar zijn en voor iedereen zonder belemmering waar te nemen zijn en blijven.

Artikel 2

Aanvragen en toekenning van een bijdrage

1. De eigenaar van een object moet zijn aanvraag voor een bijdrage schriftelijk vóór de aanvang van de betrokken werkzaamheden bij de secretaris van het bestuur van de VOHB indienen.
2. De aanvraag dient de gegevens te bevatten, die het bestuur nodig heeft om haar beslissing over de toekenning te nemen, en wel met name:
 - de omschrijving van het object, waaronder de aard en de plaats, waar het zich bevindt;
 - het historische, stedenbouwkundige, architectonische landschappelijke karakter;
 - de uit te voeren werkzaamheden;
 - de kostenraming.
3. Het bestuur beoordeelt de aanvraag met inachtneming van de in artikel 1 lid 4 genoemde criteria.
4. Het bestuur beslist over de inwilliging van de aanvraag en bij toekenning van een bijdrage over de hoogte daarvan.
5. De hoogte van de bijdrage is 25% van de werkelijke kosten,

maar in ieder geval niet meer dan f 3000,- per objekt.

6. Het bestuur deelt zijn beslissing schriftelijk aan de eigenaar mee.
7. Tegen de beslissing van het bestuur is geen beroep mogelijk.

Artikel 3

Ad hoc commissie

1. Het bestuur kan ten behoeve van zijn beoordeling van een aanvraag voor een bepaald objekt een commissie instellen om het bestuur van advies te dienen.
2. De commissie bestaat uit ten hoogste drie leden.
3. De commissie beoordeelt de aanvraag met inachtneming van de in artikel 1 genoemde criteria en brengt schriftelijk advies uit aan het bestuur
4. Artikel 2 lid 4 is van toepassing.

Artikel 4

Uitvoering toekenning

1. Op de bijdrage worden geen voorschotten verstrekt.
2. Nadat de werkzaamheden voltooid zijn wordt de toegekende bijdrage aan de eigenaar voldaan.
3. Als de eigenaar binnen 12 maanden na de toekenning geen begin heeft gemaakt met de betrokken werkzaamheden heeft het bestuur het recht de toekenning in te trekken.
4. Het bestuur kan aan de toekenning de voorwaarde verbinden,

dat de eigenaar het objekt in goede staat zal houden en het binnen een bepaalde tijd -maar ten hoogste vijf jaar- vanaf de datum van voltooiing niet zal vervreemden, bij gebreke waarvan hij de bijdrage op eerste verzoek van het bestuur zal moeten terugbetalen.

Artikel 5

Financiën

1. De inkomsten van het fonds kunnen bestaan uit:
 - Vrijwillige bijdrage;
 - rente-opbrengst van het fondskapitaal;
 - subsidies;
 - overige inkomsten.
2. Het kapitaal van het restauratiefonds moet ten minste f 10.000,- bedragen.
3. Als het kapitaal minder bedraagt zal het bestuur het ontbrekende bedrag aanvullen uit de inkomsten van de VOHB.
4. In de jaarstukken van de VOHB zal verslag van de financiën van het fonds worden gedaan.

Artikel 6

Overige bepalingen

1. Eens in de vijf jaar -voor het eerst in 1995- beoordeelt het bestuur -met name aan de hand van de in die periode ingediende aanvragen- of het fonds aan de verwachtingen heeft voldaan.

2. Als blijkt, dat dat niet het geval is, is het bestuur -na de algemene ledenvergadering te hebben gehoord- gerechtigd het fonds op te heffen, in welk geval het batig saldo gestort in de kas van de VOHB. Het bestuur vermeldt

dit gemotiveerd in de jaarstukken van de VOHB.

3. In gevallen, waarin dit reglement niet voorziet beslist het bestuur.

Heemstede, 14 maart 1995

Langs de strandwal van Bennebroek-Heemstede-Haarlem

Dinsdag 14 februari hield drs J.M. Poldermans, archeoloog van de gemeente Haarlem, voor leden van de VOHB een voordracht over de archeologie van onze omgeving. De lezing vond plaats in de bovenzaal van de Openbare Bibliotheek in Heemstede en daar werd het reeds voor de officiële aanvang (20.00 uur) tjokvol. Stoelen moesten worden bijgezet, voordat uw verheugde voorzitter de circa 100 bezoekers en de inleider welkom kon heten.

Poldermans is een gedreven spreker en terwijl zijn mooie en instructieve dia's aan ons oog voorbijtrokken, bouwde hij de hele oudheidkundige geschiedenis van de Bennebroekse-Heemstedse-Haarlemse strandwal op. De meest oostelijke, die ongeveer loopt via het Linnaeusbos in Bennebroek, de Glip en het Wilhelminaplein in Heemstede, Schalkwijk en Zuiderpolder in Haarlem naar Spaarnwoude.

Op zo'n strandwal was het veilig wonen want die lag iets hoger dan de

drassige omgeving. Dus daar vindt men de oudste resten van bewoning. Archeologen, gewapend met de modernste onderzoeksmethoden, kunnen aantonen dat hier al 5000 jaar geleden geleefd werd.

De Jonge Steentijd liet zijn sporen achter: uit Schalkwijk stamt b.v. een stenen bijl die ong. 5000 jaar oud is! Na de Steentijd volgen Bronstijd en IJzertijd. De Friezen en de Romeinen doen hun intree. En voor een echte archeoloog houdt het daarmee niet op. Ook de Frankische, Karolingische vondsten hebben zijn interesse. Na de pauze liet de Haarlemse stadsarcheoloog enige van deze vondsten zien, uiteraard per dia. Daarna volgde een boeiende discussie, over "onze" strandwal. En tot slot van deze geslaagde VOHB-bijeenkomst wisten ongeveer 30 enthousiaste toebehouders dat zij zeker aanwezig zouden zijn op zaterdag 22 april, in het Archeologisch Museum in Haarlem!

Gerard J. Schuitemaker

Excursie 26 augustus 1995 naar Naarden en Muiden

Onze jaarlijkse tocht gaat naar het oude vestingsstadje Naarden en de Waterburcht het Muiderslot.

We vertrekken 9.00 uur vanaf het Raadhuis te Heemstede. Voor deze tocht moet u wel redelijk goed ter been zijn.

Nadat wij bij aankomst in Naarden van koffie en gebak hebben genoten, zullen we langs de bezienswaardigheden van het oude stadje worden geleid door de dames van de plaatselijke V.V.V.

Na het nuttigen van een koffiemaltijd brengt de bus ons naar Muiden, voor een bezoek aan het Muiderslot.

We bezoeken kasteel en kruidentuin ook hier krijgen wij een rondleiding.

Na deze boeiende dag vertrekken we om 4 uur huiswaarts, waar we om 5 uur arriveren.

De kosten zijn inclusief: bus, koffie met gebak, koffietafel en alle rondleidingen f. 45,- per persoon. Wilt u deze dag met de VOHB op stap, dan kunt u zich opgeven bij; mevrouw Nierhoff-Bax 02502-48014 of mevrouw 't Hooft-van der Linden 023-292631. Waarna u het bedrag over kunt maken op girorekening nr. 273506 t.n.v. de penningmeester van de VOHB.

Valkenburg en de Camplaan (1800 - 1900).

Tegenover "Het Wapen van Heemstede" en de Hervormde Kerk lag aan het eind van de 18e eeuw nog de buitenplaats Valkenburg. Met de entree aan het latere Dorpsplein, de achtkante theekoepel aan het begin van de Voorweg, en op de hoek met de Camplaan het koetshuis en de stal. Verder aan de Camplaan lag het tuinmanshuis, even-

eens met een koetshuis en stal. Bij de buitenplaats hoorden een stuk bosgrond en twee weilanden langs de Camplaan, de "Lage weide", en het waarschijnlijk hoger gelegen weiland "de Krocht".

De laatste eigenares van Valkenburg was Wilhelmina Maria de Wilde, die de buitenplaats in 1790 had

gekocht van Gerard van Hogeveen. Zij was de weduwe van Christiaan Gotthelf Meijer, in leven koopman te Amsterdam. Na haar overlijden in 1798 kwam Valkenburg op naam van haar zoon Johan Christiaan Meijer, die in 1803 eigenaar van de Hartekamp zou worden. Hij heeft de buitenplaats grotendeels laten slopen en de grond verkocht. Alleen de tuinmanswoning aan de Camplaan, met stal en koetshuis, was blijven staan.

Pieter van Keulen, kastelijn van "Het Wapen van Heemstede", kocht de grond tegenover de herberg. De hoek met de Camplaan, waar het koetshuis van de buitenplaats had gestaan werd in eerste instantie eigendom van Gerrit Munk jr., die deze grond met de zich daarop nog bevindende zeven linden en een kastanjeboom, weer overdroeg aan Pieter van Keulen. Na diens overlijden was zijn weduwe, Petronella Maria Smeerzaal de eigenares. Zij heeft het perceel in 1837 verkocht aan de Hillegomse slager Samuel Weller, die het enkele jaren later weer van de hand deed aan Henry Philip Hope, de eigenaar van Bosbeek Groenendaal. Zodoende kwam het in 1873 in het bezit van de familie van Merlen. Thans staan hier de woningen van "Heemsteeds Belang".

Bij de overdracht van het stuk grond op de hoek van de Camplaan werd

de clause opgenomen dat het vrije uitzicht voor Gerrit Munk sr., die aan de overkant woonde, niet door bebouwing of begroeiing mocht worden gehinderd! De metselaar Jan van den Toorn kocht een perceel grond tegenover zijn woning aan de Camplaan, waarschijnlijk ook als garantie voor het vrije uitzicht. Het tuinmanshuis, met eigen koetshuis en stal, en de bijbehorende tuin, werd gekocht door Gerrit Munk jr., die het tot "zomerverblijf" heeft ingericht, mogelijk voor de verhuur.

Het weiland "de Krocht" werd in 1803 eigendom van notaris Hendrik ten Broek, die het bij zijn buitenverblijf Overlaan trok. De volgende eigenaar van Overlaan, Cornelis Joachim Rendorp, verkocht het weiland in 1820 aan Jan Albert van den Berg, landbouwer op de boerderij 't Slot. De eigenaar van Meer en Bosch, Henri Gabriel Certon, kocht "de Lage Weide". In 1810 kwam het weiland, met de overige gronden van Meer en Bosch die ten westen van de Voorweg waren gelegen, op naam van Pieter van Keulen en, na diens overlijden in 1815, op naam van zijn zoon, Pieter van Keulen jr., die in 1821 een aantal weilanden, waaronder ook de "Lage Weide", heeft verkocht aan de heren Gerrit Munk jr. en Willem Anthony Dölleman. Aan de noordzijde van de Camplaan, vanaf de hoek met de Cloos-

terweg tot aan de Wippervaat, (die liep van de Zandvaart tot aan de Camplaan), hadden destijds zowel de timmerman, de loodgieter en de metselaar als ook de huisarts hun woning en bedrijf, resp. praktijk. Het eerste huis na het hoekhuis met de Cloosterweg was de woning en timmermanswerkplaats van Gerrit Munk sr. Toen hij in 1809 op 85 jarige leeftijd overleed, werd zijn zoon Gerrit Munk jr. eigenaar van het huis en ook van de grond aan de andere kant van de Wippervaart, waarop de houtloods stond. In 1812 kocht hij van Geertruida van den Haag, de weduwe van de schoolmeester, koster en voorzanger Johannes der Kinderen, het naastgelegen hoekhuis.

Gerrit Munk jr., timmerman.

Gerrit Munk jr. heeft in het openbare leven van Heemstede rond 1800 een belangrijke rol gespeeld. Evenals zijn vader was hij schepen van Heemstede, in de Franse tijd deed hij van zich spreken door een schrijven aan het gemeentebestuur, waarin hij zich zorgen maakte over de centralistische neigingen van de nieuwe republiek en door de kwestie van het "zijdgeweer". (G. van Duinen, "Heemstede in de Franse tijd"). Hij was kerkvoogd van de Nederlands Hervormde kerk, heeft in gemeentelijke commissies zitting gehad, zoals in de commissie die de aanleg van de nieuwe openbare begraafplaats moest voorbereiden.

Hij was ook plaatsvervangend vrederechter. Van origine was hij "meester-timmerman", hetgeen wil zeggen dat hij zijn eigen timmermans-aannemersbedrijf had. Hij hield zich ook bezig met de koop en verkoop van onroerend goed, vaak in samenwerking met de rijksontvanger Willem Anthony Dólleman. Dat hij in die tijd ook objecten kocht voor de sloop, rechtvaardigt m.i. niet hem als "meester-sloper" te betitelen. In 1806 kocht hij van de weduwe van Cornelis van der Boon een huis aan de Camplaan, met de daarachter gelegen pleziertuin, aan de Wippervaat, waarin een goudvissenkom, een tuinhuis en een menagerie. In 1810 kocht hij er nog een groot stuk grond bij, achter de bebouwing van de Camplaan, tussen de Wippervaart en de huidige Cloosterweg. Gerrit Munk jr., die op 9 juni 1764 te Heemstede was geboren, is op 5 november 1829 overleden. Zijn weduwe, Geertruij van Loon, verkocht het ouderlijk huis met de timmermanswerkplaats en de aan de andere kant van de Wipper gelegen houtloods aan haar zwager Albertus Munk. In 1847 werd diens zoon Jan Carel Munk eigenaar. Na diens overlijden kwam het huis met werkplaats in 1875 aan zijn schoonzoon, de zadelmaker Willem Amse, die het in 1877 verkocht aan de koopman Johannes Verkerk. Deze deed het huis in 1880 over aan de huisarts Klaas Prins, die later op de

De Camplaan, alwaar zich de bekende zuivelzaak van J.P. van Staveren bevond, thans Van der Peet. Links het restaurant van Van Ree, waar thans de Pinksterkerk staat. De meest rechtse villa, waar o.a. bloembollenkweker Kees Nelis woonde is in 1896 gebouwd door Van Amstel en in 1921 had een aan- en verbouw plaats door aannemer Gebrs. Van den Putten.

Binnenweg praktijk hield. Uiteindelijk werd het in 1888 eigendom van de kruidenier Johannes Hubertus Maria Peeperkom. Na hem heeft de familie Kompier hier jarenlang hun woning en winkel gehad.

Jan Sleght, loodgieter.

Naast Munk sr. woonde in 1800 de loodgieter Jan Sleght, die ook schepen is geweest, in de Franse tijd deel uitmaakte van het dorpsbestuur, en in 1811 zelfs tot "maire", oftewel burgemeester werd benoemd; het jaar daarop trok hij zich vanwege zijn hoge leeftijd terug. Hij deed zijn bedrijf over aan Johannes Philippus Schuit, die in

1840 is overleden. De zaak werd toen overgenomen door Philip Roest en na diens overlijden voortgezet door zijn zoon Jacob Roest. Begin 1876 werd in het gezin Roest een tweeling geboren, twee meisjes, die beiden na enkele weken zijn overleden. De moeder, Christina Maria Catharina Lorenz is de bevaling waarschijnlijk nooit goed te boven gekomen, zij is in hetzelfde jaar, op 33 jarige leeftijd, gestorven. Jacob Roest deed in 1895 zijn zaak over aan zijn zoon Jacobus Roest jr. Het bedrijf is later verplaatst naar de Raadhuisstraat.

Jan van den Toorn, metselaar.

Naast het huis van Jan Sleght stond de woning van Jan van den Toorn. Hij was lid van het dorpsbestuur toen hij op 1 juli 1806, 43 jaar oud, kwam te overlijden. Zijn metselaarsbedrijf werd voortgezet door zijn weduwe, in samenwerking met Maarten Vester. In 1822 werden Maarten Vester en Willem van den Toorn, de zoon van Jan van den Toorn, compagnons, maar reeds in 1828 werd de samenwerking verbroken. Het huis aan de Camplaan, dat gezamenlijk eigendom was, werd gesplitst, evenals het stuk land aan de overkant, dat nog afkomstig was van de buitenplaats Valkenburg. De berging voor stenen en materialen verderop aan de Camplaan, bleef nog onverdeeld.

Maarten Vester, metselaar.

Maarten Vester had voortaan zijn huis naast het loodgietersbedrijf van Schuit, later Roest. Bij zijn overlijden in 1859 was hij ruim 86 jaar oud. De aangifte voor de burgerlijke stand werd gedaan door zijn zonen Pieter Vester, metselaar en Willem Vester, die kunstschilder was en zijn atelier had aan de Achterweg, bij de kerk. Bij de boedelscheiding in 1865 werd het huis aan de Camplaan eigendom van hun zuster Gesina Vester, die getrouwd was met de schilder Jan Lemmers. Na diens overlijden in 1890 kwam het huis met winkel aan zijn twee ongerouwde dochters, Anna en Johan-

na, oftewel Antje en Jansie, die zoals Cees Peper in "oude ansichten, deel 1" vermeldt, bekend stonden om hun properheid.

Pieter Vester, metselaar.

Pieter Vester had van zijn vader diens deel in het stuk grond van de voormalige buitenplaats Valkenburg overgenomen en op die grond zijn woonhuis gebouwd. Het was het eerste huis op de vroegere buitenplaats. Hij was getrouwd met Ida Huijg, van de schippersfamilie, en is in 1875 overleden. In 1890 brachten de erven het huis aan de Camplaan in de veiling. Eigenaar werd Theodorus Gerardus Johannes van Staveren, die hier met zijn echtgenote Maria van Schagen zijn melkbedrijf begon. Hun zoon Johannes Petrus en diens vrouw zetten het bedrijf voort, daarbij geassisteerd door de ongetrouwde zusters To en Marie van Staveren. Sinds 1968 hebben Wim en Coby van der Peet hier hun "Kaaswaag".

Willem van den Toorn, metselaar, De Bijzondere Protestantse School.

Naast Maarten Vester woonde Willem van den Toorn. Nadat zijn echtgenote in 1850 was overleden heeft hij zijn deel van de grond van de gewezen buitenplaats Valkenburg op 30 december 1851 verkocht aan zijn buurman, de heel- en vroedmeester Jacob Langelaan. Op dezelfde dag verkocht hij zijn huis aan

de Camplaan aan de heren Izaäk Hodshon en Jhr. Jan Meschert van Vollenhoven, ten behoeve van de nieuwe "Bijzondere Protestantse School", waarvoor op 18 maart 1852 de eerste steen werd gelegd door een dochtertje van de predikant Nicolaas Beets. In 1905 betrok de school een nieuw gebouw aan de Voorweg.

Dokter Jacob Langelaan.

Dokter Jacob Langelaan, die in 1838 de praktijk en het huis aan de Camplaan had overgenomen van de heelmeester en apotheker Albertus Westerman, kreeg dus de school als buur. Hij is ook lid van het schoolbestuur geweest. In "Heemstede in de historie" wordt

gerefereerd aan enkele jaarverslagen van zijn hand betreffende de volksgezondheid in Heemstede. Van zijn zonen zijn er twee doctor in de medicijnen geworden, de derde zoon werd apotheker. Jacob Langelaan, die te Leiden was geboren, is op 6 mei 1887 te Heemstede overleden. Het huis en de er tegenover gelegen grond van de buitenplaats Valkenburg, die destijds was overgenomen van Willem van den Toorn, werden door de erven verkocht aan de metselaar Martinus Vester, een zoon van wijlen Pieter Vester en Ida Huijg.

Dirk Ouwersloot,

Een kostschool voor jonge heren!

Toen in 1842 Geertruida van Loon, de weduwe van Gerrit Munk jr. was overleden, waren neven en nichten erfgenamen. Bij een publieke verkoping in 1843 werd het herenhuis aan de Camplaan met de daarachter gelegen grond gekocht door Dirk Ouwersloot, die van de gemeenteraad toestemming had verkregen zijn "kostschool voor jonge heren" van Amsterdam naar Heemstede over te brengen. De vroegere tuinmanswoning van Valkenburg, werd eigendom van Jan Groos, een neef van Gerrit Munk jr., die de huisartsenpraktijk van zijn in 1829 overleden vader, Jacob Groos had voortgezet. Jan Groos deed het "buitenverblijfje" in 1844 weer over aan de "baardscheerder" Johannes Hendrikus van Dorsten en diens vrouw, Cornelia Jacoba Ursina Grevenstein, die vroedvrouw was. De volgende eigenaar werd in 1856 de Amsterdamse notaris Mr. Joannes Commelin.

Notaris Mr. Joannes Commelin, Een buitenplaats aan de Camplaan!

Mr. Joannes Commelin, notaris te Amsterdam van 1834 tot 1874, was getrouwd met Wilhelmina Ouwersloot. In 1849 nam hij van Dirk Ouwersloot het huis aan de Camplaan, waarin deze zijn school had gevestigd, over. Door diverse aankopen verwierf hij het grootste deel van de grond achter de huizen

van de Camplaan, tussen de toenmalige Wippervaat en de huidige Cloosterweg. Hij maakte hier zijn buitenverblijf met de toegang aan de Camplaan, naast de Wippervaat. Op het grote inpandige terrein, met een achteruitgang naar de Cloosterweg, stonden de stal, een koetshuis, en de tuinmanswoning. Er waren broeikassen voor druiven en perziken, een boomgaard met vruchtbomen en een oranjerie. De opstallen aan de overkant van de Camplaan, het vroegere tuinmanshuis met koetshuis en stal van de buitenplaats Valkenburg, werden afgebroken en in plaats hiervan kwam een overtuin, met planten en bomen.

Naast het herenhuis van notaris Commelin stond oorspronkelijk nog een huis van de weduwe van Cornelis van der Boon. In 1813 werd het eigendom van David Jacobus van Lennep, hoogleraar aan het Atheneum Illustre te Amsterdam, en eigenaar van Huize het Manpad, die het in 1828 verkocht aan dr. Albertus Westerman. Nadat deze in 1845 weduwnaar was geworden had hij zich ingekocht in het Proveniershuis, oftewel oude mannenhuis te Haarlem. In 1852 heeft hij het perceel verkocht aan de toenmalige bewoner, de winkelier Johannes van den Berg, die het in 1861 overdeed aan notaris Commelin, waarna het bij diens buitenplaats is getrokken.

Notaris Commelin is in 1882 te Heemstede overleden. Zijn buitenverblijf werd in 1883 gekocht door George Henri Jacobus Cornelis Eschauzier, commissionair te Amsterdam. Inmiddels reed de stoomtram over de Campaan. In 1897 werd de buitenplaats in kavels geveild. Het herenhuis werd de woning van de bloembollenkweker Quirinus van den Berg, later hotel-café van Ree. De grond er tegenover, waar eertijds het tuinmanskuis van Valkenburg had gestaan, werd als bouwgrond verkocht.

De timmerman-aannemer Willem Adrianus van Amstel bouwde hier de drie witte villa's tegenover de huidige Pinksterkerk.

Martinus Vester, metselaar.

Kort nadat Martinus Vester in 1887 het woonhuis van wijlen dokter Langelaan had gekocht, is zijn echtgenote Apolonia van den Berg, een dochter van Jan van den Berg en Wijnande Wolff van de boerderij Bronstee, overleden. Martinus Vester bleef achter met zeven minderjarige kinderen. Na zijn overlijden in 1897 werd het huis gekocht door zijn zwager Casparus Henricus van den Berg, die het in 1902 overdeed aan de landbouwer Gerrit van Bruggen. Later was hier het woonhuis en winkel van de loodgieter van Bakel.

Tussen het huis van notaris Commelin en dat van dokter Langelaan stond nog een pakhuis, met ber-

ging voor stenen en materialen, dat aanvankelijk eigendom was van Maarten Vester en Willem van den Toorn. Na het overlijden van Maarten Vester was diens deel overgenomen door zijn zoon Pieter Vester. Bij het overlijden van Willem van den Toorn in 1856 waren er geen nakomelingen. Zijn stiefdochter Helena Baltus was erfgename. Zij verkocht haar deel in het pakhuis aan Pieter Vester. Bij de boedelscheiding na het overlijden van diens weduwe, Ida Huijg, kwam het pakhuis op naam van zijn zoon, Martinus Vester. Toen ook deze gestorven was, werd het pakhuis gekocht door Quirinus van den Berg, bloembollenkweker, die het naastgelegen herenhuis van wijlen notaris Commelin bewoonde. Op de plek waar het pakhuis stond kwam de slagerij van van der Zijden, thans Vreeburg.

De weilanden van "Valkenburg".

Na het overlijden van Gerrit Munk jr. was diens aandeel in het weiland de "Lage Weide", dat gezamenlijk eigendom was met Willem Anthony Dólleman, overgenomen door Jan Dólleman, notaris en van 1838 tot 1850 burgemeester van Heemstede, die na het overlijden van zijn broer het gehele perceel op naam kreeg. Bij de boedelscheiding in 1886, na het overlijden van Johanna Elisabeth Philippina Kleine, sinds 1878 weduwe van Jan Dólleman, werd het weiland aan de Campaan, in de acten nu "het lage stuk"

genoemd, toebedeeld aan de kinderen van de inmiddels ook overleden notaris Frederik Hendrik Dölleman. In 1887 werd het verkocht aan Quirinus van den Berg.

Quirinus van den Berg was al eerder in het bezit gekomen van het daarnaast gelegen weiland de Krocht dat hij in 1876 had gekocht van Elisabeth van Es, de weduwe van zijn grootvader Jan Albert van den Berg. Door dit weiland liep een voetpad naar de Glip.

Het "Wapen van Haarlemmermeer".

Het huis op de hoek van de Campaan en de latere Cloosterweg, dat in 1812 door Geertruida van den Haag, de weduwe van Johannes der Kinderen, was verkocht aan Gerrit Munk jr, werd in 1836 door diens weduwe overgedragen aan Jan Carel Munk, enigste zoon van Albertus Munk, die het huis in 1867 weer verkocht aan een zekere Antonius Hendrikus Josephus Cloppenburg, destijds koopman te Aalsmeer, later slijter te Heemstede. In 1874 werd het pand eigendom van Christian Friedrich Otto Lorenz, vleeshouwer in Amsterdam en een zwager van loodgieter Roest. In 1881 werd Leonardus Petrus Harren eigenaar, hij was aanspreker en koffiehuishouder. Zijn koffiehuis, "Het wapen van Haarlemmermeer", deed hij in 1895 over aan Anthonius Hoes, afkomstig uit Santpoort, die tevens smid was! Tot voor kort

was hier het verlichtingsbedrijf Chericoni gevestigd.

De houtloods van Munk.

Aan de andere kant van de Wippervaart lag de houtloods van de familie Munk. Na het overlijden van Johan Carel Munk, in 1875, heeft zijn zoon, Albertus Munk, die getrouwd was met een dochter van dokter Langelaan, met een hypotheek verstrekt door notaris Commelin, op de grond een huis en een timmermanswerkplaats, met annexe houtloodsen gebouwd. Al na enige jaren ging hij failliet, de erven van de inmiddels overleden notaris Commelin, brachten hun onderpand in de publieke veiling. Koper was de loodgieter Jacobus Roest. Later werd hier de villa Valkenburg gebouwd, als woonhuis voor de bloembollenkweker Quirinus van den Berg. Na diens overlijden jarenlang woonhuis en praktijkpand van dokter Nout en momenteel bewoond door de accountant P. Goossens.

bronnen:

"Heemstede in de Franse tijd", G. van Duinen, 1956, V.O.H.B.

"Geschiedenis van het onderwijs te Heemstede", G. van Duinen, 1953 en 1954, V.O.H.B.

"Heemsteedse gemeentepolitiek in de jaren tussen omstreeks 1750 en 1900", Hans Krol 1989, V.O.H.B.

"Heemstede in de historie", Mr. J.W. Groesbeek, 1972, uitg. Gemeente Heemstede.

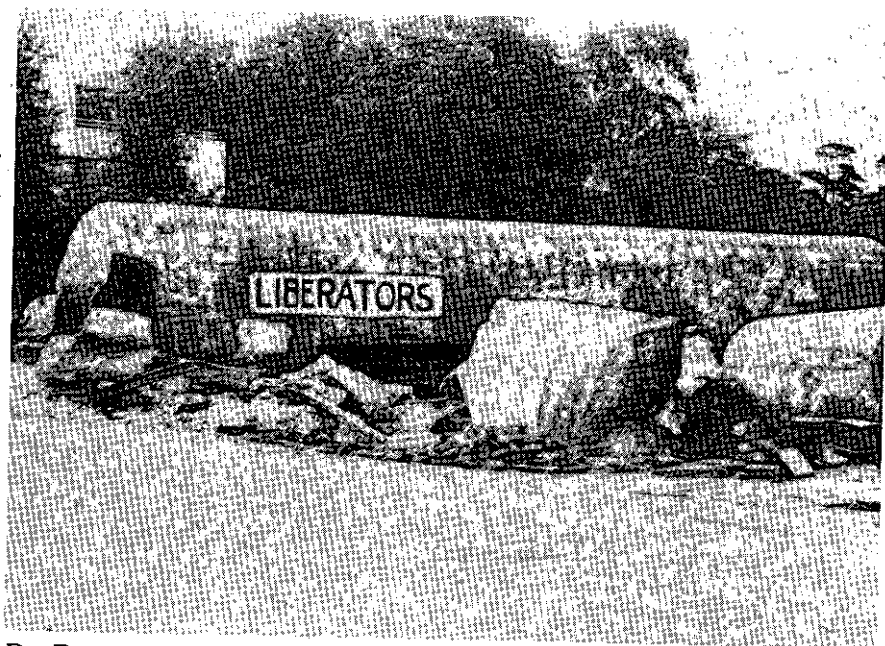
"Heemstede in oude ansichten", C. Peper, deel 1, 1971, Europese Bibliotheek, Zaltbommel.

RANH ORA Heemstede, transport/
hypotheekregisters.
NNA en ONA Heemstede.
Hypotheekkantoor Haarlem, registers
van eigendomsovergang.

Klapper op notarieel Heemstede, met
verwijzingen naar registers Hypotheek-
kantoor Haarlem, door A.H. Suerink.
Burgerlijke stand Heemstede.
GAH NNA Haarlem.

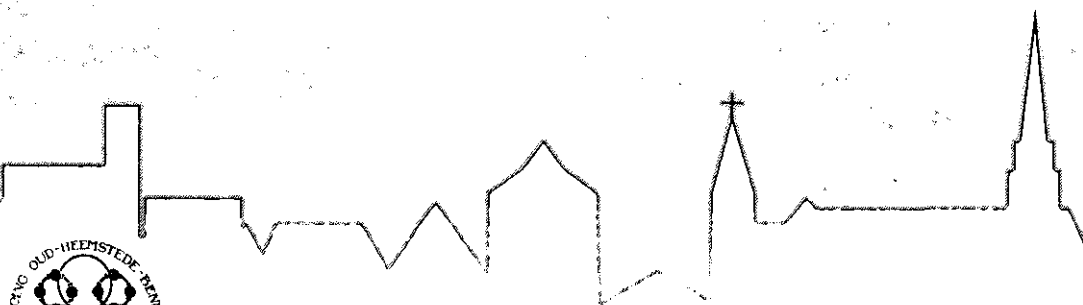
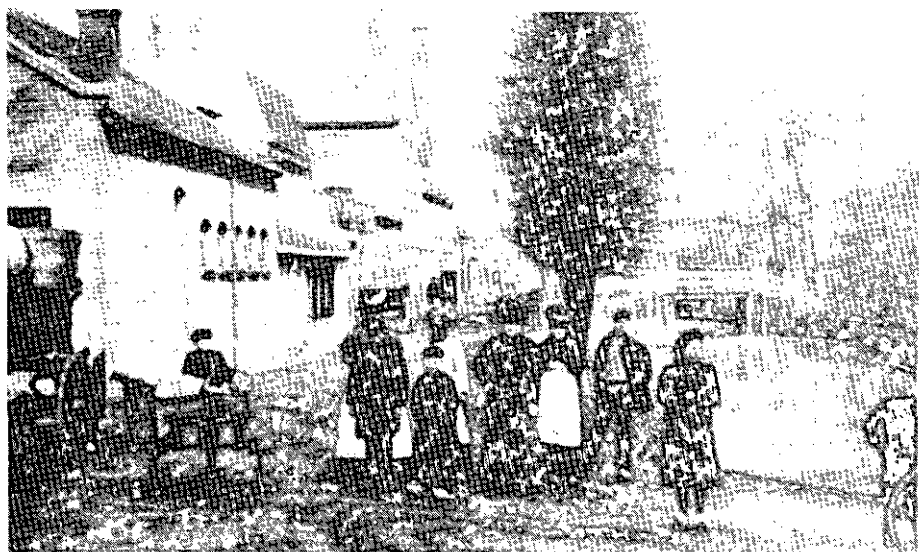
Foto voorzijde:

Op de Heerenweg-hoek Koediefslaan - stroomden op 5 september 1994 veel inwoners samen om op deze Dolle Dinsdag de komst van de bevrijders met spanning af te wachten. De aanvankelijke euforie liep uit op een teleurstelling. Geen bevrijding; in tegendeel. Het westen van het land kreeg nog een zware winter te verduren voordat de langverwachte bevrijding een feit was.

De Duitse tankmuur bij de Herenweg ter hoogte van villa Le Tigre wordt gesloopt. Vijf jaar bevrijding wordt symbolisch geslecht met dank aan de Liberators.

Oud-Heemstede-Bennebroek

22e jaargang No. 85 Augustus 1995

Bestuur:

Mr. F. Th. J. Harm, voorzitter
A. Pauwlaan 7,
2101 AH HEEMSTEDE
tel. 023-280740

Mevr. L.M. 't Hooft-van der Linden,
Wilhelminaplein 1,
2103 GS HEEMSTEDE
tel. 023-292631

A.J. Olthaar, secretaris
Glipper Dreef 82,
2104 WL HEEMSTEDE
tel. 023-292824

J.L.P.M. Krol, archivaris
Joh. Verhulstlaan 26,
2102 XT HEEMSTEDE
tel. 023-282977

K. de Raadt, penningmeester
Kerklaan 49 b,
2101 HL HEEMSTEDE
tel. 023-280641

Mevr. H. Nierhoff-Bax
Lage Duin 2,
2121 CG BENNEBROEK
tel. 02502-48014

C.J.H.M. van Gasteren, ledenadm.
Meer en Boslaan 8
2103 VP HEEMSTEDE
tel. 023-292231

Redactie:
H. Krol
C. Peper (eindredactie)

Redactie-adres: Meerweg 6
2103 VC Heemstede

Het lidmaatschap wordt jaarlijks automatisch verlengd. behoudens schriftelijke opzegging via de ledenadministratie

Contributie minimaal *f.* 17,50

Giro 27.35.06 t.n.v. de Penningmeester v.d. Vereniging Oud-Heemstede Bennebroek te Heemstede.

De zuid-zijde Blekersvaartweg waar o.a. de blekerij - wasserij van Peeperkorn was gevestigd. (zie verder achterzijde omslag)

Inhoud	pag.
Redactioneel	74
Excursie naar Naarden en Muiden	75
Negende Open Monumentendag 9 september	75
Verslag algemene ledenvergadering van 16 mei 1995	76
Reglement restauratiefonds	79
Aanwinsten Verenigingsarchief	80
Antieke blekerspers naar Boxtel	84
Samenvatting van 'Vestigt U te Heemstede'	85
Meer en Bosch in de oorlogsjaren	88
Johanna Maria de Drevon-Dutry, 28 augustus 1746 - 20 oktober 1808, ambachtsvrouw van Heemstede en Berkenrode	92
Jaarprogramma 1995	108
Nieuwe leden 1-10-1994 tot 1-7-1995	109

Redactioneel

De maand mei stond in het teken van het afscheid van drs. Gerard Schuitemaker, die ruim 19 jaar bestuurslid, waarvan 11 jaar voorzitter is geweest van onze bloeiende vereniging.

In de algemene ledenvergadering is hem door zijn opvolger als voorzitter mr. Frans Harm het erelidmaatschap en een oorkonde uitgereikt. In dit nummer vindt u o.a. een verslag van de algemene ledenvergadering en voorts informatie over de a.s. busreis naar de stadjes Naarden en Muiden, en het voorlopig programma van de komende Open Monumentendag. De VOHB zal met een kraam vertegenwoordigd zijn op zondag 3 september bij de door organisator Henk Vijn groots opgezette manifestatie 'Kunst in de Hout 1995'.

De antieke blekerspers afkomstig van de firma Peeperkorn heeft intussen een definitieve plaats gekregen in het wasserijmuseum te Bostel. Vanwege de grootte en zwaarte van het object bleek het niet mogelijk een museale bestemming in de provincie Noord-Holland te vinden. In deze editie ook een overzicht van aanwinsten ten behoeve van het verenigingsarchief.

De ambachtsheerlijkheid Heemstede heeft tot de Franse Tijd een 22-tal ambachtsheren en vijf ambachtswomen gekend, te weten: Corne-

De komende en gaande voorzitter tijdens de algemene ledenvergadering in Bennebroek: links Frans Harm en rechts Gerard Schuitemaker.

lia van Driebergen (1553-1565), Anna van Arckel (1595-1608), Agatha van Hartighsveld (weduwe van Gerard Pauw, 1676-1697), Geertruid Dutry (weduwe van Gerard, geboren Hoeufft, 1729-1734) en tenslotte Johanna Maria Dutry, gescheiden weduwe van Jan Frederik Hendrik de Drevon, ambachtsvrouw van Heemstede (tevens van Berkenrode) van 1793 tot haar overlijden in 1808. Over laatstgenoemde treft u een levensbeschrijving aan van Kees de Raadt. In dit nummer ook een artikel over Meer en Bosch in oorlogstijd.

De jaarpremie zal dit jaar verschijnen op 22 november. Marcel Bulte zal bij die gelegenheid een diapresentatie verzorgen over de periode 1940-1945. Meer informatie daarover in de eerstvolgende aflevering. Kopij dient voor 1 oktober a.s. ingeleverd te worden. De redactie wenst u veel leesplezier.

Excursie 26 augustus 1995 naar Naarden en Bussum

Onze jaarlijkse tocht gaat naar het oude vestingstadje Naarden en de Waterburcht het Muiderslot.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het Raadhuis te Heemstede. Voor deze tocht moet u wel redelijk goed ter been zijn.

Na bij aankomst in Naarden koffie en gebak te hebben genomen, zullen we langs de bezienswaardigheden van het oude stadje worden geleid door dames van de plaatselijke VVV.

Na het nuttigen van een koffiemaaltijd brengt de bus ons naar Muiden, voor een bezoek aan het Muiderslot. We bezoeken kasteel

en kruidentuin en ook hier krijgen we een rondleiding.

Vervolgens vertrekken we om 4.00 uur huiswaarts, waar we circa 5 uur arriveren. Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. De kosten zijn inclusief: bus, koffie met gebak, koffietafel en alle rondleidingen f 45,- per persoon.

Wilt u deze dag met de VOHB op stap, dan kunt u zich opgeven bij mevrouw Nierhoff-Bax 02502 48014. Waarna u het bedrag over kunt maken op girorekening nr. 273506 ten name van penningmeester van de VOHB.

Negende Open Monumentendag Zaterdag 9 september 1995

De Open Monumentendag in Heemstede en Bennebroek wordt dit jaar gehouden op zaterdag 9 september van 10.00 uur tot 17.00 uur. Onze vereniging, de VOHB, is wederom van de partij en wel in beide gemeenten.

De feestelijke opening zal plaatsvinden om 10.30 uur in de Oude Kerk op het Wilhelminaplein met medewerking van het enthousiaste Voorwegschool-koor.

Daarna zullen er de gehele dag rondleidingen plaatsvinden en videobeelden vertoond worden van de restauratie van de kerk.

De volgende monumenten zullen deze dag te bezichtigen zijn:

in Heemstede:

- de Oude Kerk, Wilhelminaplein;
- Voorwegschool aan de Voorweg;
- Blekersvaart-rondleiding, openstelling woonhuis.

op de grens van Heemstede en Bennebroek:

- de Hartekamp + tuin, Herenweg.

in Bennebroek:

- Hervormde kerk aan de Binnenweg;
- Hofje Van Verschuer-Brants, eveneens Binnenweg (Van Verschuer-Brantslaan).

Alle monumenten zullen aan de Open Monumenten-vlag herkenbaar zijn. Er verschijnt een persbericht in de plaatselijke kranten, zodat u zich verder kunt oriënteren.

We wensen u een kulturele en plezierige dag toe!

Commissie Open Monumentendag.

Verslag algemene ledenvergadering van 16 mei 1995

1. Voorzitter G.Schuitmaker heet de aanwezigen hartelijk welkom in een zaal van de Gereformeerde Kerk te Bennebroek. De vergadering werd door een 50-tal personen bezocht. Enkele leden hebben bericht van verhindering gestuurd, waaronder mevr. Dalhuizen, burgemeester van Bennebroek. De voorzitter roept vrijwilligers op voor een aantal activiteiten van de Vereniging, met name voor de Open Monumentendag op 9 september a.s..

2. Het verslag van de Jaarvergadering van 17 mei 1994 wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Het jaarverslag 1994 van de VOHB geeft geen aanleiding tot het stellen van vragen.

De voorzitter deelt mede dat in het Jaarverslag van de Commissie Karakterbehoud bij de samenstelling van deze commissie de naam van de heer H. Meijer te Bennebroek is

weggevalen. Tevens wordt gememoreerd het overlijden van het lid de heer Th. Dekker.

4. De Jaarcijfers 1994 worden door de penningmeester toegelicht. Hij wijst op het kleine voordelige saldo van ruim 80 gld. Van de gemeente is echter een schrijven ontvangen waarin de subsidie over 1994 wordt teruggevorderd. Hiertegen zal een bezwaarschrift worden ingediend. Mocht deze vordering doorgaan dan krijgen we met een nadelig saldo van ruim 2500,- gld te maken. Gevraagd wordt of bij de verzending van de Nieuwsbrief wel gebruik wordt gemaakt van een speciale korting bij de PTT. De penningmeester zegt dat Paswerk, die de verzending verzorgt, van deze kortingsregeling gebruik maakt. De vergadering keurt hierna de Jaarcijfers 1994 en de Begroting 1995 goed..

Het voltallig bestuur bij het afscheid van voorzitter Gerard Schuitemaker voor het landgoed Groenendaal; van links naar rechts: Cor van Gasteren, Hans Krol, Kees de Raadt, Hennie Nierhoff, Gerard Schuitemaker, Lenie 't Hooft, Jan Olthaar en opvolger Frans Harm

5. De Kascommissie, bestaande uit mevr. M.H.G.Clement en de heer P.L. van Daalen heeft de boeken gecontroleerd en in goede orde bevonden.

De Kascommissie verleent de penningmeester decharge voor het gevoerde beheer en de secure administratie en het bestuur decharge voor het in 1994 gevoerde financiële beleid.

6. In plaats van mevr. Clement wordt als nieuw lid in de Kascommissie benoemd mevr. W. de Nie. De voorzitter bedankt mevr. Clement voor de verrichte werkzaam-

heden.

7. Hierna volgt herziening van het Reglement Restauratiefonds, omdat bleek bij een recente evaluatie dat aanpassing noodzakelijk was.

De heer B.van Tongeren bracht de volgende amendementen aan:

- In art. 2,lid 6 zou hij in plaats van een percentage (25 %), van een redelijke verhouding tot de werkelijke kosten (dit voorstel werd verworpen)

- de aanvrager dient schriftelijk bij de indiening van zijn aanvraag te verklaren met de in dit reglement vervatte voorwaarden akkoord te

gaan (dit voorstel wordt aangenomen)

- art. 3 lid 5, als het bestuur van de commissie afwijkt, dient dit met opgave van redenen aan de commissie leden te gebeuren (wordt eveneens aangenomen).

Hiermee wordt het gewijzigde Restauratie-reglement aanvaard. De aangebrachte wijzigingen zullen in de eerstvolgende Nieuwsbrief worden gepubliceerd.

8. De aftredende bestuursleden mevr. H.Nierhoff-Bax en de heer J.L.P.M. Krol worden beiden door de vergadering herkozen.

Voorzitter G.J.Schuijtemaker treedt tussentijds af als voorzitter en bestuurslid. Hij wordt in deze functie opgevolgd door de heer mr. F.Th. J. Harm. Met de overhandiging van de voorzittershamer draagt Gerard Schuijtemaker het voorzitterschap over aan Frans Harm.

De heer Harm stelt de vergadering voor de heer Schuijtemaker te benoemen tot Erelid van de Vereniging, hetgeen door de vergadering unaniem wordt aanvaardt. Hierna biedt de heer Harm de oud-voorzitter een prachtige oorkonde aan t.g.v. zijn benoeming tot Erelid.

Hierop is vermeld dat de heer Schuijtemaker van 1976-1980 als actief bestuurslid is opgetreden en van 1980-1995 als enthousiast en inspirerend voorzitter.

In zijn dankwoord sprak de oud-voorzitter erkentelijkheid uit aan de medebestuurders, zijn vrouw en aan

de leden. De leden omschreef hij als een bijzonder publiek.

Van de Rondvraag wordt geen gebruik gemaakt. Hennie Nierhoff meldt nog dat er voor de excursie op 26 augustus as. naar Naarden en Muiderstot nog een aantal plaatsen vrij zijn. Tegen overmaking van f45, per persoon kan men hieraan deelnemen. Hierna volgt sluiting van dit officiële gedeelte.

Na de pauze staat de vice voorzitter Hans Krol stil bij de oprichting van de Vereniging op 12 maart 1947. Hij schetst vervolgens de actieve rol van Gerard Schuijtemaker gedurende zijn bijna 20 jarige bestuursperiode. In zijn periode is het aantal leden verdrievoudigd en bedraagt thans ca. 1000 leden. Gerard heeft vooral coördinerend en stimulerend gewerkt, vooral voor zijn medebestuurders, maar ook voor de leden, o.a. tijdens de boeiende lezingen en leerzame excursies. Namens de Vereniging werd hem het Haarlemse jubileumboek "Deugd boven geweld" overhandigd. De heer Jan Bomans overhandigt Gerard als oud-Berkenrode-bewoner het boekje "Bomen van Bomans".

Vervolgens worden door de heer H.de Smidt smalfilms vertoond uit de verzameling van de Stichting Dick Laan Filmfonds. Vertoond worden de voedseldroppings aan het eind van de tweede wereldoorlog boven Heemstede en boven

Vogelenzang. Verder wordt de in-
tocht van de bevrijders in Heem-
stede en in Haarlem getoond. Dit

onderdeel viel bij de aanwezigen
bijzonder in de smaak.

J.Olthaar

Reglement Restauratiefonds

Tijdens de jaarvergadering op dins-
dag 16 mei 1995 heeft de heer B.
van Tongeren drie amendementen
voor een tekstwijziging van het ge-
agendeerde nieuwe reglement voor
het Restauratiefonds van de Vere-
niging ingediend, waarvan het be-
stuur de twee onderstaande voor-
stellen heeft overgenomen en in de
definitieve tekst verwerkt.

Amendement 2 luidde: "toevoegen
(aan art. 2) lid 8: De aanvrager
wordt geacht deze voorwaarden
voor toekenning te kennen en er-
mee accoord te gaan. Hij/zij on-
dertekent hiervoor een verklaring."
Dit amendement is niet in art. 2 lid
8 opgenomen, maar -qua strek-
king- in art. 2 lid 2, omdat dat
artikel zodoende de procedure logi-
scher weergeeft.

De nieuwe tekst luidt: "2. De aan-
vrager ontvangt op zijn verzoek, te
richten aan de secretaris van het
bestuur van de VOHB, een exem-
plaar van dit reglement en verklaart
schriftelijk bij de indiening van zijn
aanvraag met de in dit reglement
vervatte voorwaarden accoord te
gaan."

Amendement 3 luidde: "Artikel 3,
lid 5 toevoegen: -over de ad-hoc
commissie- Wijkt het bestuur af van
de beslissing der ad-hoc commissie
dan meldt zij dit -met redenen om-
kleed- aan de commissieleden".

De nieuwe tekst van art. 3 lid 5
luidt: "5. Als het bestuur van het
advies van de commissie afwijkt
geeft het met opgave van redenen
hiervan bericht aan de commissie-
leden". De commissie neemt na-
melijk geen beslissing, maar advi-
seert.

Met deze aanpassingen is de tekst
van het nieuwe reglement van het
Restauratiefonds van de Vereniging
met ingang van 16 mei 1995 ko-
men vast te staan. De regeling is
per die datum in werking getreden.
U kunt deze mededeling voegen bij
de versie, die afgedrukt was op pag.
61-63 nummer 84 (april 1995) van
de Nieuwsbrief, waarmee u de com-
plete tekst heeft.

Frans Harm

Aanwinsten Verenigingsarchief

De Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek, opgericht op 12 maart 1947, is pas in 1979 gestart met het opzetten van een archief. Ondanks een korte periode van nauwelijks 16 jaar zijn vooral veel gravures en prentbriefkaarten bijeengebracht. Verzameld worden verder o.a. dia's, schilderijen, archiefstukken, literatuur, archeologica, familiestukken en andere op historisch gebied voor beide gemeenten interessante documenten. Aanwinstenlijsten verschenen in de tijdschriftnummers 27 (1981), 37 (1983), 57 (1988), 70 (1991) en 80 (1994). Het verenigingsarchief is gedeponneerd in de gemeentelijke openbare bibliotheek Heemstede en wordt beheerd door de directeur. Voor raadpleging e.d. kunt u zich tot hem wenden, evenals voor eventuele schenkingen en bruiklenen.

Thans volgt wederom een selectie van verworven aanwinsten:

Archivalia

- Afdruk-tekeningen bouw Minerva-theater van architecten-bureau W.P.H. van Harreveld;
- Extract uit het register der Resoluties van de Heeren Staaten van Holland... 2 december 1763. Betreft Jan Diderik Pauw geboren Hoeufft, ambachtsheer van Heemstede (contra baljuw van Kennemerland). Manuscript én drukwerk;
- plakboeken met knipsels Bennebroek; afkomstig van mw. G. Wiegman;
- R.K. Middenstands-woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis'; historisch overzicht van huizen aan de Oude Posthuisstraat, samengesteld door de heer F. le Fèvre uit Haarlem.

Afbeeldingen

- C.J.A. Kruyt (1869-1945), 'Straatje Nyköping'. Waterverf.
- Portretgravure Henricus Ravesteyn (1678-1749). Was o.a. predikant van Bennebroek. Met 6-regelig vers van H.L. Noortbergh. Door J. Houbraken, 1742, naar schilderij van H. Bosch uit 1728;
- Portret Johannes Hazeu (1754-1834), predikant en jeugdboekenschrijver, was woonachtig in Heemstede. Gegraveerd door C.J. de Huijzer naar tekening van J. van Meurs;
- Portretgravure burgemeester Jan Trip van Berkenrode (1664-1732). Door J. Lindenberg. Uit: Basnage en Alewijn, 'Bybels en groot waerelds tafereel' (1705);
- Lithografische prent van Treslong

- en Co., Amsterdam, H. van Lummel, inv. Voorstelling van: De Bleeker.
- Foto: feest bij de ambachtsheer Willink van Bennebroek. Bruidspaar mr. G. Willink en mej. F.L.M.G.E. Schuijt 23-6-1871. (Schenking door J. Koopmans uit Velserbroek);
 - 10 foto's van restauratie Oude Slot in 1968 en 3 foto's van vinkers Leiduin uit 1969. Schenking door A. Cramer.
 - Ets van het Raadhuis in Heemstede door Paul Koning, 1976, (proefdruk 1/1). Geschonken door Zusters Franciscanessen van het Sint Lucia-klooster in Bennebroek.
 - schenking door zuster Marie Wilhelmina Tas;
 - Heemstede ten voeten uit 1945-1995; een rondgang door Heemstede en omgeving aan de hand van monumenten en herinneringen uit de Tweede Wereldoorlog. Gemeente Heemstede, 1995;
 - In Memoriam 1940-1945. Gemeente Heemstede, 1995.
 - Herinneringsboek honderd jaar katholiek onderwijs Bennebroek 1895-1995, samengesteld door J. de Groot e.a.;
 - Klep, V.V., Kroniek van 60 maanden bezetting in Heemstede. 2e druk 1995;
 - Koopmans, Y., H.A. van den Eijnde 1869-1939. Drents Museum Assen, 1994;

Literatuur

- Beenakker, J.J.M., De Duin- en Bollenstreek beschreven; een handleiding voor cultuurhistorisch onderzoek en een overzicht van publikaties tot en met december 1993. 1994;
- Bruin, N.N. de Jhr.mr. D.J. de Geer; een nobele CHU-er in de Nederlandse defensie- en buitenlandse politiek in het interbellum. Doctoraal scriptie vakgroep nieuwe geschiedenis Vrije Universiteit, juni 1989;
- Deugd boven geweld; een geschiedenis van Haarlem 1245-1995. Hilversum, Verloren, 1995;
- Genealogie Van Lennep. 3 delen
- Natuurontwikkeling Parkbos Eikenrode; door Ecologisch Adviesbureau Meulenbroek in Utrecht, in opdracht van stichting Het Noordhollands Landschap. 1995;
- de Ondergrondse Pers in Heemstede 1940-1945. Catalogus Gem. Openbare Bibliotheek Heemstede, 1995;
- Riessen, Carin van, Bloemendaal 1940-1945; feiten en verhalen, 1995;
- Snitker, Wim, Vertellen; over de kunst van het vertellen, het vertellen en de kunst van te luisteren. Heemstede, De Toorts, 1939;
- Spaarneplan. Structuurvisie Spaarne; uitwerking in beeldkwaliteitsplan. Januari 1994;
- Voorst Vader-Duyckinck Sander,

- Henriëtte van, Leven en laten leven; een biografie van ir. Adriaan Stoop 1856-1935. Haarlem, Schuyt, 1994;
- Mw. C.J. van der Horst, Vestigt u te Heemstede. Doctoraalscriptie RU-Leiden. Betreft (demografische) ontwikkeling van Heemstede circa 1900-1930. Zie: samenvatting.

Diversen

- Affiche openluchtspel Groenendaal 1917. Schenking heer Da Costa Senior;
- Effecten van mr. P. Teding van Berkhout. Haarlemmer Hulpbank, januarij 1855. Schenking J. van der Heijden;
- Twee wasserij-kleerhangers met opdruk N.V. Peeperkorn. Schenking door mevrouw Van Soest;
- Vier sierborden met afbeelding van 1) het raadhuis, 2) parochiekerk Sint Bavo, 3) Gereformeerde Petrakerk, 4) Huis te Manpad;
- Emailliebord: Proefstation Aerodyne (afkomstig van ingenieursbureau Van Tongeren). Schenking heer Van Dijk;
- Replicabeeldje (kunststof) Koningin-Kind van Wim Jonker (Beatrixplantsoen Bennebroek);
- Bronzen replicabeeldje De Geleerde Man in Bennebroek door Karel Gomes;
- Eerste steen van pand 'Anno Sancto'; gelegd door P.J. Verkerk, oud vijf jaar 18-8/3-82;
- Trommel met inhoud van 'Vrijwillige Heemsteedsche Burgerwacht', circa 1938.
N.B. In juli 1939 is de Vrijwillige Heemsteedsche Burgerwacht als gevolg van een heftig bestuursconflict na een uitspraak door de Haarlemse Arrondissementsrechtbank ontbonden.
De ongebruikte verbandtrommel met volledige inhoud die door de familie Goossens werd bewaard is vermoedelijk de enige niet-schriftelijke herinnering aan de Burgerwacht.
- Bronzen beeldje van bioloog, natuurvorser en vogelbeschermmer J.P. Thijsse (1865-1945) door mw. Ellen Wolff;
- Soepbord met opdruk: 'Hotel café rest. De Oude Geleerde Man' + beeldmerk. (Ontvangen van bedrijfsleider J.A.M. Kragtwijk via bemiddeling van de heer E. Heukels uit Bennebroek).

Audiovisueel materiaal

- 66 dia's van jonge monumenten in Heemstede (door M. Bakker);
- video: 'Het Spaarne stroomt'. Over Spaarneplan; een plan van Haarlem en Heemstede voor de toekomst van de rivier. Een korte film van Marlies van Diest en Jorden den Hollander, 1994 (met o.a. wethouder mevrouw drs. J.R. Beets-Hehewerth);
- video: Heel Haarlem op het doek; beelden van Hollandia filmfabriek

1912-1919. 1995;

- Haarlem 1940-1945, originele journaalfilms van de Filmdienst der NSB en Polygoon. Samengesteld door T. Delleman en J. Kerkman. Uitgebracht door de historische Vereniging Haarlem, maart 1995.
- video: Holland in Beeld: Heemstede. Tetteroo Productions bv., 1995.

Persoonlijk archief mr. J.W. Groesbeek m.b.t. Heemstede en Bennebroek

Bevat een aantal documenten en aantekeningen van de vroegere Rijksarchivaris van Noord-Holland, die zowel over Heemstede als Bennebroek een algemeen historisch werk publiceerde.

Ontvangen via de heer M. Verkaik uit Bennebroek. Omvat globaal:

- 47 xerografieën van de bladzijden die betrekking hebben op Heemstede, (van 1320-1634) afkomstig uit het generale repertorium door Martinus Grousset in de 18e eeuw vervaardigd op het merendeel der oude registers behorende tot het archief van de leen- en registerkamer der grafelijkheid van Holland in het Algemeen Rijksarchief;
- Kohier van de tiende penning Heemstede 1561 (alleen de hui-zen);
- Kohier van de verponding van Heemstede, Bennebroek en Ber-

kenrode de dato 11 augustus 1633 (Van Doorninck, Heemstede, inv.nr.453);

- Kohier van de verponding van Bennebroek, ingeleverd bij de Staten van Holland in 1733;
- Kohieren Heemstede 1544-1596 (uit Archief Staten van Holland). Ter informatie: het Rijnlandsmorgenboek over 1596 van Heemstede omvat 551 percelen, naar buurtschap als volgt gerangschikt:
 - a) vanaf de Santlaen,
 - b) de Miendt en het Eijlandt (het Spaarne),
 - c) van de Campiaan,
 - d) over de (Gasthuis)vaart,
 - e) Vanaf de Welichenbergh (Kennemerbeek tot Heemstede = huidige Bennebroek),
 - f) de Aerdenhoudtvaart,
 - g) van 't Oude Gasthuijs,
 - h) van Dronkenhuijsge (nabij Herenweg),
 - i) Sinte Cornelislaen (Haarlem),
 - j) Achter Haerlemmerhout,
 - k) Heemstederhout (nabij huidige Groenendaal),
 - l) vanaf het Berchlaender hek,
 - m) die Vlonder (oude dorpscentrum),
 - n) Die Cleyne Geest (Heemstede-Oost),
 - o) Die Groote Geest (Heemstede-Oost),
- aantekeningen (demografische gegevens tweede helft negentiende eeuw;
- map met losse knipsels e.d.

Antieke blekerspers naar Boxtel

Oorspronkelijk afkomstig van de Eerste Haarlemsche Stoomwasserij (vh. Rookmaker) is een 19e eeuwse Duitse lijnwaadpers door (wijken) de heer Nico Peeperkorn ruim 15 jaar geleden geschonken aan de Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek. Deze pers is vervolgens bij de gemeente Heemstede opgeslagen, laatstelijk in de voormalige paardenstal van het koets-huis der buitenplaats Meer

en Berg aan de Glipper Dreef. Eerder is een mangel, geschonken door de heer Oldewelt, in bruikleen afgestaan aan het Museum voor de Bollenstreek in Lisse. Dit museum was, vanwege de grootte van het object, niet in de gelegenheid de blekerspers in de verzameling op te nemen. Dat gold ook voor andere museale instellingen.

Uiteindelijk bracht de heer Vekemans, directeur van Rentex Lincaire B.V., uitkomst en heeft de pers een nieuwe bestemming gekregen in het door hem opgerichte Waschen Strijkmuseum in Boxtel. Het resultaat van vele jaren verzamelen is ondergebracht in het pand Stationstraat 39 (telefoon 04116 73930).

8 april 1995. Afvoer lijnwaadpers van v/h Stoomwasscherij van J. Peeperkorn en Zn.

De pers van meer dan 1500 kilogram was ruim 60 centimeter hoger dan de ingang van de deuren van Meer en Berg. Deze is op 8 april jongstleden met behulp van een kraanarm gekanteld om uit het gebouw te worden gehaald en vervolgens op een vrachtwagen te plaatsen.

Ook op de achterzijde van dit nummer een impressie. Op de foto links de heer W.M. Hendriks uit Oss en rechts de heer Co Peeperkorn die nog snel een foto maakte van het koperen plaatje met inschrift: 'In bruikleen gegeven door N. Peeperkorn VOHB'. (foto's Vic Klep)

Hans Krol

Samenvatting van 'Vestigt U te Heemstede'

(ontwikkeling van Heemstede tot forenzengemeente 1900-1930)

Heemstede was in 1900 nog een echte plattelandsgemeente met veel natuurschoon en met een agrarische sector die op de bloemen- en bloembollenteelt gericht was. De inwoners werkten voornamelijk in de bloembollencultuur, in de wasserijen, bij het Amsterdamse waterleidingbedrijf en op de buitenplaatsen. De verzorgende middenstand was betrekkelijk bescheiden van omvang. Onder de inwoners waren arme gezinnen die ondersteund moesten worden. De gemeente was zeer spaarzaam verlicht en de wegen meestal nog niet geplaveid. Het dorp telde nog drie tolleren. Er waren geen riool-, drinkwater-, gas- of elektriciteitsvoorzieningen en slechts enkele telefoonaansluitingen met Haarlem en Leiden. De elektrische tram Zandvoort-Haarlem werd in 1904 doorgetrokken naar het centrum van Amsterdam. In de gemeente waren een flink aantal buitenplaatsen die op uitgestrekte percelen lagen gesitueerd.

Vanaf 1905 begon het gemeentebestuur de woonfunctie in de gemeente te bevorderen. Dit proces werd op gang gebracht als uitdaging op Haarlemse annexatieplan-

nen van deze gemeente. Als eerste werd een fraai nieuw stadhuis gebouwd en is besloten een gasfabriek te stichten. Hierna volgden andere nutsbedrijven die alle in eigen beheer werden gehouden en over het algemeen met winst draaiden. Deze bedrijven werden wel 'de kurk' genoemd waarop de gemeente dreef.

In 1913 werd het uitbreidingsplan van de architecten J.Th.J. Cuypers en J. Stuijt, gebaseerd op de ideeën van een (Engelse) tuinstad, door Gedeputeerde Staten goedgekeurd. In 1916 werd het Gemeentegrondbedrijf opgericht. Hierdoor kreeg de gemeente zelf grote controle op de bouwontwikkelingen in de gemeente.

In het uitbreidingsplan kregen sportfaciliteiten grote aandacht. Er kwam een buitenzwembad, er werden sportvelden en tennisbanen aangelegd alsmede het wandelbos Groenendaal aangekocht. De watersport breidde zich uit op het Spaarne. Heemstede groeide uit tot een gemeente die veel wooncomfort te bieden had. Om dit doel te bereiken had de gemeente veel moeten investeren en grote leningen moeten aangaan.

In de periode 1920-1930 was de mobiliteit in de gemeente zeer groot. In het jaar 1926 bereikte de mobiliteit haar hoogtepunt, 5175 personen oftewel tweeëndertig procent van de totale bevolking. Het grootste vestigingsoverschot van personen werd bereikt in de jaren 1922 en 1923. Bij de gezinnen lag de piek eveneens in 1922, en in de jaren 1924 en 1928.

en drieëntwintig procent uit Haarlem. Heemstede was in deze periode ook in trek bij gezinnen uit N.O.I. en bij gezinnen uit het buitenland (resp. 4% en 5%).

Het percentage gezinshoofden met een goed inkomen dat zich in de gemeente vestigde nam toe in de periode 1920-1930. Het aandeel van de Amsterdamse gezinshoofden werd hierin steeds belangrij-

Heemstede.

Langs den Heemstedeschen deeg.

In de periode 1920-1930 kwamen 995 gezinnen uit Amsterdam naar Heemstede en 1076 gezinnen uit Haarlem. Twee jaar na vestiging was volgens de peiljaren nog zeventig procent van deze gezinnen woonachtig in de gemeente. Uiteindelijk was vierentwintig procent van de permanent gevestigde gezinnen afkomstig uit Amsterdam

ker. De Haarlemse gezinshoofden behoorden grotendeels tot de minder gesalarieerden. De Amsterdamse gezinnen vestigden zich waarschijnlijk in Heemstede omdat ze hier in een 'eigen huis' op een 'eigen kavel' grond konden wonen. De lagere belastingen in de gemeente hebben ook een belangrijke rol gespeeld. Toen de Wet Herziening

Financiële verhouding Rijk-Gemeente werd ingevoerd, is Heemstede gedwongen haar lagere belastingtarieven op te geven. De controleur van de gemeentefinanciën begon zich toen zorgen te maken. Hij twijfelde of het voor de Amsterdamse gezinnen nu nog wel aantrekkelijk was om zich in de gemeente te vestigen.

Uit de beroepssamenstelling van de mannelijke inwoners in 1930 blijkt dat zesendertig procent werkzaam was in de nijverheid en zestien procent in de agrarische sector. De mensen die in deze twee beroepsectoren werkzaam waren, zijn grotendeels voortgekomen uit de inheemse bevolking. Terwijl het percentage beroepshoofden werkzaam in de handel, in de vrije beroepen en in de administratieve sfeer door immigratie tot stand is gekomen. Amsterdammers hebben hierin een grote rol gespeeld. Onder hen waren veel woonforenzen.

Heemstede was in 1930 met een aantal nieuwe wijken uitgebreid. De huizen die in de periode 1920-1930 werden gebouwd, waren volgens de normen en opvattingen over woongerief van die tijd. In de nieuwe wijken werd veel openbaar groen aangeplant. In de wijken in het noorden van de gemeente vestigden zich voornamelijk de goed gesalarieerden. In de Indische Buurt vestigden zich voornamelijk gezins-
hoofden die tot de groep minder goed gesalarieerden behoorden.

Deze verdeling was volgens de opzet van het uitbreidingsplan van Cuypers en Stuijt. In alle nieuwe wijken vestigden zich veel niet-werkenden. In de Schildersbuurt was dit percentage zeer hoog, 38% en in de Bloemenbuurt 20%. Onder hen waren veel vrouwen. Opvallend is dat in de Bloemenbuurt veel gezinshoofden werkzaam in de administratieve sector woonden terwijl in de Schildersbuurt zich hoger opgeleiden in de nijverheid hadden gevestigd - naast zoals overal in de nieuwe wijken ook veel renteniers.

In de periode 1920-1930 was het inwonertal van de gemeente voornamelijk gegroeid door het zeer grote vestigingsoverschot. Dit had zijn weerslag op het economische en het sociale leven van de gemeente. De verzorgende middenstand en de detailhandel hadden zich sterk uitgebreid. In het landschappelijk schoon was in vergelijking met 1900 door de bouw van huizen, villa's en nieuwe woonwijken veel veranderd. In 1910 was twaalf procent van de gemeentegrond bebouwd, in 1930 reeds 25%. De bloembollencultuur bleef echter nog steeds het hoofdbedrijf in de gemeente. Heemstede beschikte over genoeg grond dankzij de (voormalige) buitenplaatsen, om de bouw van zoveel woningen te realiseren.

In vergelijking met Baarn en Bloemendaal is de ontwikkeling van de

woonfunctie in Heemstede later begonnen. Deze ontwikkeling is niet voortgekomen uit een recreatieve functie zoals in Baarn en Bloemendaal maar is een bewuste keuze van het gemeentebestuur geweest. Baarn en Bloemendaal waren gemeenten waar vooral in de beginjaren van hun ontwikkeling de zeer welgestelden zich vestigden. Van deze drie gemeenten had in 1930 Bloemendaal de rijkste inwoners, gevolgd door Baarn en Heemstede. De aangeslagenen in Heemstede behoorden nog steeds tot de

welgestelden. Heemstede ontwikkelde zich zoals Baarn en Bloemendaal tot villadorp, en evenals Bloemendaal en Baarn tot een belangrijke forenzengemeente. In het bijzonder voor Amsterdammers en Haarlemmers als gevolg van het voorwaardescheppend beleid van het gemeentebestuur. Een tuinstad zoals met name architect Cuypers voorstond is Heemstede niet geworden.

(Uit doctoraalscriptie RU-Leiden van C.J. McEwan-van der Horst)

Meer en Bosch in de oorlogsjaren

Bestuur, directie en personeel pleegden verzet

Dit jaar vieren we in Nederland 50 jaar bevrijding. Via televisie en radio en in de geschreven media is en wordt daaraan uitgebreid aandacht besteed en wat eraan vooraf ging: vijf jaar bezetting.

Mensen die het beleefd hebben vertellen verhalen van verschrikking en leed, van onverzettelijkheid en moed, van hoop en solidariteit.

Ook het Instituut heeft zo'n verhaal te vertellen. Niet slechts van verschrikking en

leed, maar veel meer van moed en onverzettelijkheid en vooral van hoop en solidariteit.

Het begon nog voordat de oorlog was uitgebroken met het ontslaan van twee broeders, die openlijk hun NSB-ideeën uitdroegen. Zij zochten hun gelijk en vonden dat direct na de capitulatie van Nederland bij een NSB-advocaat, die het ontslag aanvocht. Het bestuur weigerde dit ongedaan te maken. Wel werd er een schikking bereikt, waarbij de twee recht op pensioen werd toe-

gekend, tenzij zij een actie zouden ondernemen tegen de belangen van de Christelijke Vereniging.

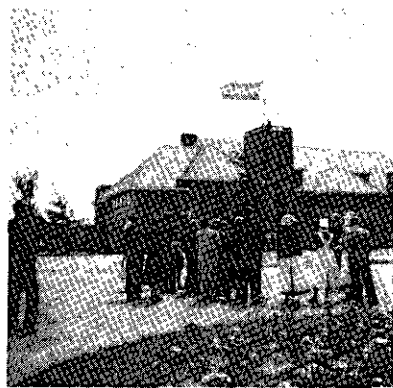
Verboden te roken

Het werk in de inrichting ging ogenschijnlijk gewoon door. Toch was er een doorlopende spanning. NSB-familieleden van patiënten hadden veel aanmerkingen op de gang van zaken in de inrichting. Zij vonden dat men er te vaderlandsgezind was en niets begreep van de nieuwe tijd. Zo werd er bijvoorbeeld door een van hen naar de Sicherheitsdienst gebeld dat er in de Koningin Emmakliniek een portret van de Koningin hing (hetgeen verboden was). Gelukkig lekte dit uit en juist voordat er een inval werd gedaan, was het portret vervangen door een bordje 'Verboden te roken'.

Toch zaten de tegenstanders van de Christelijke Vereniging niet stil. In oktober '41 moest het bestuur verschijnen voor de commissaris voor niet commerciële verenigingen in Den Haag, in verband met het ontslag van de twee broeders. Men eiste dat de broeders weer in dienst werden genomen. Het bestuur bleef weigeren, al was men ervan overtuigd, dat daardoor ieder ogenblik maatregelen tegen de Vereniging verwacht konden worden.

In verscheidene bijeenkomsten van het personeel, door directeur Le-

deboer bijeengeroepen in kapel Irene, werd de stand van zaken besproken. Het gehele personeel stond als één man achter het bestuur en directie, omdat het belang van de patiënten voor hen allen nummer één was. Want het was ondertussen genoegzaam bekend wat de theorieën van de Duitse en Nederlandse nationaal-socialisten

Op 10 mei 1945 werd in grote vreugde de nationale driekleur weer gehesen op de Koningin Emmakliniek

waren: gedwongen sterilisatie en vernietiging (ironisch genoeg door hen euthanasie - goede dood - genoemd) van ongeneeslijk zieken en onwaardigen; tot deze groeperingen rekenden zij ook de mensen met epilepsie.

Ontslag binnen één week

Door de geregelde bijeenkomsten van bestuur, directie en personeel

groeide de saamhorigheid en men was vastbesloten weerstand te bieden aan wat de bezetter hen wilde opleggen en wilde laten doen.

Na ernstige overwegingen werd het besluit genomen dan maar liever het werk tijdelijk stop te zetten. Met het bestuur werd door het personeel overeengekomen dat de opzeggingstermijn van drie maanden werd teruggebracht tot één week en dat het personeel dit ontslag automatisch wenste te doen ingaan, wanneer van NSB- of Duitse zijde in het werk zou worden ingegrepen.

Aan (betrouwbare) familieleden werd het dreigende gevaar bekend gemaakt en hen werd gevraagd om direct, bij het eerste signaal, hun familielid naar huis te halen. Aan andere, betrouwbare, instellingen en ziekenhuizen werd gevraagd patiënten op te nemen als dat nodig was en indien mogelijk werk te bieden aan de personeelsleden. Administratieve gegevens werden zoveel mogelijk naar elders overgebracht.

Men was op alles voorbereid en derhalve ook niet verrast toen op 20 maart '42 het bestuur een brief ontving met de mededeling dat bestuur en directie waren afgezet en vervangen door NSB-functionarissen. Bij de korte overdracht deelde de voorzitter dominee J.C. van Dijk, aan het nieuwe bestuur mee, dat het gehele personeel ontslag had

genomen en nog slechts één week zou werken.

Op de dag van de overdracht werd het sein aan de familie gegeven en nog diezelfde dag en daarop volgende dagen werden patiënten naar huis gehaald. De nieuwe (NSB-)directeur probeerde dat eerst nog tegen te houden, maar zag al snel in dat zijn pogingen hopeloos waren. Op 23 maart kreeg de besturend broeder opdracht van de NSB-voorzitter te zorgen dat alle personeelsleden die middag om vijf uur bijeenkwamen in kapel Irene, om door bestuur en directie te worden toegesproken. Om vijf uur troffen zij echter lege stoelen en dat bleef zo. Na enige tijd wachten vertrok men naar Eben Haëzer, waar de besturend broeder werd ontboden. Deze besloot, na overleg met het oude bestuur, aan de opdracht gevolg te geven. Hij werd met vijandige blikken ontvangen. Men sprak van sabotage en doodstraf en dat hij spoedig gearresteerd zou worden. Er werd ook inderdaad opdracht gegeven hem te arresteren, maar toen was hij al ondergedoken.

Evacuatie in drie dagen

Inmiddels werd hard gewerkt aan de evacuatie van de patiënten, hoewel zeer tegengewerkt door het NSB-bestuur. Het grootste deel van de patiënten was reeds vertrokken, maar toch waren er drie dagen voor de fatale datum (de dag waarop alle

personeelsleden zouden vertrekken) nog ca. 200 patiënten aanwezig. En toen gebeurde, wat allang verwacht werd. De NSB-ers riepen de hulp in van de Duitsers. Deze wensten een overleg met het oude en nieuwe bestuur. In het belang van de patiënten stemde het oude bestuur daarmee in.

Het nieuwe bestuur had besloten toch ook maar de patiënten te evacueren en vroeg het oude bestuur of het personeel nog zo lang wilde blijven om bij die evacuatie te helpen. Men dacht dat dat drie maanden zou duren. Het antwoord van het oude bestuur was 'Wij willen zelf de evacuatie verzorgen en wel in drie dagen en onder de voorwaarde dat niemand dan zich ermee bemoeit dan ons eigen personeel en dat alles meegenomen kan worden wat voor de verpleging nodig is'.

Tegen zoveel onverzettelijkheid was geen kruid gewassen. Er werd met dit voorstel ingestemd. En zo werden binnen drie dagen de laatste 200 patiënten naar elders overgebracht. Op 28 maart 1942 waren de laatste patiënten vertrokken en stond de Inrichting leeg en verlaten.

Nog was hiermee de zaak niet afgelopen: zodra de laatste patiënten was vertrokken, kreeg de politie opdracht het bestuur, de directie en de hoofdbroeder te arresteren. Na vijf weken van verhoren en het

ondergaan van de grofheden van de Duitsers werden zij plotseling op straat gezet. Welke krachten daarbij een rol hebben gespeeld is niet geheel duidelijk. Mogelijk dat een manifest van de Kerken en een open brief van de Nederlandse artsen daartoe hebben bijgedragen.

Gedurende de resterende oorlogsjaren ging de zorg voor de patiënten in het geheim door, ondanks de risico's die dat met zich meebracht. Er werd gezorgd dat ze medicijnen kregen; reizende broeders bezochten daar waar nodig de patiënten.

Het moet een bijzonder moment geweest zijn toen op het bevrijde Meer en Bosch de nationale driekleur weer werd gehesen en het werk kon worden voortgezet zoals het was geëindigd.

Daarom vertellen wij de verhalen door, omdat door moed en onverzettelijkheid, door hoop en solidariteit het werk kon worden voortgezet. Zetten wij het werk voort, als tegenslag of tegenstand ons de baas dreigen te worden?

E.J. Hulshof

Met toestemming van de Redactie van Expres; huisorgaan van het Instituut voor Epilepsie bestrijding.

Johanna Maria de Drevon - Dutry, 28 aug. 1746 - 20 okt. 1808,

ambachtsvrouw van Heemstede en Berkenrode.

Levensverhaal

Op 20 oktober 1808 overleed op tweeënzestigjarige leeftijd in haar huis aan de Riviervischmarkt te 's-Gravenhage Johanna Maria Dutry, douairière Johan Frederik Hendrik de Drevon. Sinds 1793 was zij

ambachtsvrouw van Heemstede. Ten teken van rouw luidde gedurende vier weken drie keer daags het kerkklokje van Heemstede.

Wie was deze vrouw die in de onrustige Franse Tijd ambachtsvrouw van Heemstede was?

Zij werd op 28 augustus 1746 te

Het huis Buitenhof 28 te 's-Gravenhage te 's-Gravenhage, waar mevrouw De Drevon-Dutry vele jaren heeft gewoond (olieverfschilderij)

's-Gravenhage geboren. Drie dagen later is zij gedoopt in de Grote of St. Jacobskerk. Haar ouders Benjamin Dutry en Allarda Margaretha Nieupoort waren ruim een jaar eerder getrouwd. Hij was toen 19 jaar oud, zij 17. Beiden stamden uit een geslacht van regenten en kooplieden. [Zo is de Dutrystraat in Haarlem-Noord vernoemd naar Philip Jacob Dutry die van 1770 tot 1784 schout van Schoten was.]

Haar geboortehuis was gelegen aan het Buitenhof, nabij de Gevangendoort. Vanuit dit huis had men een fraai uitzicht op Hofvijver, Vijverberg en Buitenhof. Begin jaren twintig van deze eeuw werd dit huis gesloopt om plaats te maken voor een brede verkeersweg.

Lang duurde dit jeugdige huwelijk niet; in 1748 overleed Benjamin Dutry en Allarda bleef met haar dochtertje van nog geen jaar achter. In 1752 trad Allarda opnieuw in het huwelijk met de baljuw en dijkgraaf van De Klundert; Alexander Philemon Eckhardt. Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren. In 1753 een zoon, Josias, en in 1755 een dochter, Wilhelmina Johanna.

Over de jeugd van Johanna Maria is vrijwel niets bekend. Wel weten wij dat zij op twaalfjarige leeftijd haar eerste testament maakte. Dit was mogelijk daar volgens het destijds in Holland geldend burgerlijk recht een jongen vanaf het veertiende en een meisje vanaf het

twaaalfde jaar een testament mocht maken. Waarom zij dit kindertestament heeft opgesteld zal wel altijd onduidelijk blijven. Vermoedelijk werd zo voorkomen dat haar aandeel in de erfenis van haar vader bij haar overlijden aan haar moeder zou toevallen. Nu kon zij, door middel van dit testament, ook anderen een legaat geven. Zoals haar stiefvader, stiefbroer en -zuster, en voorts haar grootmoeder van moederszijde en een tante. Haar vermogen bedroeg toen f 15.000,-. In de archivalia komen wij Johanna weer tegen wanneer in 1767 het Hof van Holland haar brieven van '*venia aetatis*' ofwel een vervroegde meerderjarigheidsverklaring verleend.

Twee jaar later, op 10 december 1769, trouwt zij in de Waalse Kerk te 's-Gravenhage met Jean Frédéric Henri de Drevon. Het geslacht De Drevon stamt uit Orange (Provence) waar men in de Rue Vieil Hotel de Ville een huis bezat. Jean was op 20 april 1734 te Maastricht geboren. In zijn jonge jaren was hij page bij de stadhouder. Dat was het begin van een militaire loopbaan. Ten tijde van het huwelijk was hij inmiddels opgeklommen tot majoor bij de Gardes te paard (cavalerie) en bekleedde hij tevens het ambt van stalmeester van Willem V.

Uit historische bronnen krijgen wij de indruk dat het een huwelijk uit liefde is geweest. Want in 1775 sloten zij een officiële overeenkomst

af waarin De Drevon verklaarde - ondanks een lange staat van dienst - ontslag te zullen nemen uit het leger en tijdens het leven van zijn echtgenote niet meer in militaire dienst te zullen gaan. Als tegenprestatie schonk zij haar man een kapitaal van f 50.000,-, dat aan rente f 1.250,- opbracht, en een jaargeld van f 2.750,-.

Het huwelijk hield elf jaar stand. Op 30 januari 1781 diende Johanna Maria Dutry bij de Hoge Krijgsraad een verzoek in voor scheiding van tafel en bed. Om aan te geven dat beide echtelieden in goede harmonie uit elkaar gingen had zij uitdrukkelijk vermeld dat er geen sprake was van mishandeling of onbetamelijkheden, maar dat '*... wederzijdse tegenstrijdigheden van humeuren en daaruit voortvloeiende huis-geschillen*' de reden van deze aanvraag waren. Was de overgang van het afwisselende militaire bestaan naar het kalme huiselijke leven voor haar echtgenoot op den duur toch een te zware opgaaft? Of was het verschil in leeftijd, twaalf jaren, te groot? Het blijven vragen.

Het vonnis van de Hoge Krijgsraad luidde dat de partijen van tafel en bed zouden scheiden. Wat betreft de financiële afwikkeling werd bepaald dat Johanna Maria Dutry, respectievelijk haar erven, vanaf 1 januari 1781 jaarlijks f 2.500,- aan De Drevon moest uitkeren. Ter zekerheid van deze uitkering diende

een waarborgsom '*als een speciaal pandt der minne*' van f 40.000,- bij haar stiefvader te worden gedeponeerd. Mogelijk werd de financiële last haar in de loop der tijd te zwaar. Omstreeks 1788 heeft zij vergeefs getracht zich aan deze jaarlijkse betaling te onttrekken.

Het verdere levensverhaal van Jean Frédéric Henri de Drevon kan beknopt als volgt worden verteld. Na de scheiding vertrok hij voor een rondreis door Zweden en Denemarken. In Denemarken verbleef hij enige jaren op het landgoed Dronningaard nabij Kopenhagen. Dit landgoed was eigendom van Frederick de Coninck. Een in Denemarken rijk geworden Hollands koopman en reder. Over zijn reis schreef De Drevon een boek getiteld: '*Voyage en Suède ... suivi de l'Histoire abrégée de ce Royaume ... et de quelques particularités à l'histoire du Dannemarc, par un Officier Hollandais*'. Het boek verscheen in 1789.

De laatste jaren van zijn leven verbleef hij in 's-Gravenhage in een woning '*agter de Grote Kerk*'. In 1794 werd hem de titulaire rang van generaal-majoor verleend. Op drieënzestig jarige leeftijd, 1 oktober 1797, overleed De Drevon. Het is veelzeggend dat hij een vierde klasse begrafenis kreeg; de klasse voor de mingevoeden en behoeftigen. Zijn bezittingen bestaande uit boeken, enige 'rariteiten' en muziekinstrumenten werden begin de-

cember 1797 door J. Thierry en C. Mensing, boekverkopers in de Schoolstraat, te koop aangeboden. Deze scheiding zal zeker het onderwerp van gesprek zijn geweest in het 's-Gravenhage van die dagen. Negen jaren later stond de familie De Drevon weer in het middelpunt van de belangstelling. Een neef van Jean Frédéric Henri de Drevon, Pierre Frédéric Adrien, was vaandrig bij de Hollandse Gardes en page van stadhouder Willem V. Deze jongeman raakte betrokken bij een duel. Hij en een medepage, Wigbold van Heeckeren, werden waarschijnlijk verliefd op hetzelfde meisje. Zij kregen ruzie en Van Heeckeren daagde De Drevon uit tot een duel. Op vrijdag 22 oktober 1790 ontmoetten de heethoofden, met secondanten, elkaar op de Oude Mannenberg in het Haagse Bos. Tijdens het daaropvolgende duel met de degen werd De Drevon neergestoken. Uit de lijkschouwing bleek dat hij - naast twee steken in de arm - drie keer in de rug was gestoken. Voor de tijdgenoten was maar één conclusie mogelijk: dit was geen 'gewoon' duel maar een moord. Stadhouder Willem V schijnt zeer ontsteld te zijn geweest toen hij van het duel tussen zijn pages en de dramatische afloop hoorde. Tragische bijkomstigheid was dat de ouders van het slachtoffer op terugreis waren van een verblijf in Aken, niet vermoedend welk drama hun bij thuiskomst te wachten

stond.

Van Heeckeren vluchtte naar Bentheim en zijn secondanten naar Engeland. Dat deze gebeurtenis indruk heeft gemaakt blijkt wel uit het feit, dat het verslag van dit duel tot in deze eeuw regelmatig in de Haagse pers terugkeerde.

Hoe Johanna Maria deze affaire verwerkte is niet bekend, wellicht was er eerder sprake van ergernis dan van verdriet. Zij had meer zorgen over haar eigen familie. Haar huwelijk was weliswaar kinderloos gebleven maar zij had, behalve haar stiefbroer en stiefzuster, een aantal neven en nichten. Vooral het lichtzinnig gedrag van twee van haar nichtjes baarde haar zorgen. Het 's-Gravenhage van die tijd, met het stadhouderlijke hof, zal voor de jongelui een geliefd uitgaanscentrum zijn geweest en zal ongetwijfeld voor menig schandaaltje hebben gezorgd.

Op grond van bepalingen die zij in haar laatste testament had opgenomen komen wij iets te weten over het doen en laten van deze nichtjes.

Joanna Allarda d'Aulbonne kon rekenen op een legaat van f 1.000,- per jaar '*... so lange dezelve ongehuwd zal zijn en zig voorbeeldig en onbesproken zal hebben gedragen (dog anders niet)*'. Zij stierf in 1799 drieëndertig jaar oud en heeft dus niet van dit legaat kunnen profiteren.

Een andere nichtje, Margaretha

Alexandrina Maria d'Aulbonne, stierf op 24 december 1791 in het kraambed. De baby, een meisje, werd als haar 'eerste onegte' dochter gedoopt met de namen Louise Frederica. Aan dit 'nagelatene' kind liet Johanna Maria een jaarlijks bedrag van f 500 na.

Maar zij voelde zich ook betrokken bij het wel en wee van haar personeel. Op 12 april 1802 werd mevrouw Dutry aangesteld als voogdes over Catharina van der Zijp. De moeder van Catharina was dienstbode bij mevrouw Dutry geweest en na haar huwelijk werkster. De vader was jong overleden en daar de moeder geen familie had die de zorg voor haar kind kon overnemen had zij mevrouw Dutry verzocht als voogdes te willen optreden. Aanvankelijk ging zij niet op dit verzoek in. Maar toen de moeder dit verzoek herhaalde en kort daarop overleed stemde zij, na overleg met de weesmeesters, met het voogdijschap in.

Naast deze beslommingen was er het zakelijke beheer van haar bezittingen.

Door aankoop en vererving was zij in het bezit gekomen van huizen, landerijen en obligaties. Zij was bijvoorbeeld eigenaresse van de buitenplaats 'Zuidhoorn' te Rijswijk (Z.H.). Deze buitenplaats was in 1742 aangekocht door Mr. Willem van Assendelft, burgemeester van 's-Gravenhage. Zijn dochter Maria was gehuwd met Willem Denys

Dutry. Hun zoon, Benjamin, werd de vader van Johanna Maria. Door vererving bleef deze buitenplaats binnen de familie en kwam zo in het bezit van mevrouw Dutry.

In 's-Gravenhage bezat zij vier huizen en twee koetshuizen met stallen. Zelf woonde zij in een huis '*... gelegen aan de zuidzijde van de Grote of St.Jacobskerk tegenover de riviervischmarkt*'. Van hieruit beheerde zij haar bezittingen, waarbij zij terzijde werd gestaan door haar adviseur Mr. Simon Leonardus Tak (1751-1811).

Haar zaken handelde zij af aan haar mahoniehouten schrijftafel. Aan de wanden van haar werkkamer hingen schilderijen en tekeningen van haar familie en haar bezittingen, waaronder Heemstede. Opvallend was een schilderijtje van de maagd Maria met een bloemenkrans of hier artistieke of religieuze overwegingen een rol speelden is niet duidelijk.

In haar huis overheerste de kleur blauw. Er stonden blauwe porseleinen voorwerpen, de meubels waren met blauwe stof bekleed en zij droeg sieraden met blauwe edelstenen.

Naast de zorg die deze bezittingen haar gaven, vond zij ongetwijfeld ook tijd voor ontspanning. Zowel in haar Haagse woning als in 'Zuidhoorn' was er speelgoed en spelletjes, waaronder een lottospel en een kegelspel. Hiermee zal zij haar nichtjes en neefjes vaak op een

aangename wijze bezig hebben gehouden.

Uiteraard werd zij, zoals het in haar milieu gebruikelijk was, omringd door huishoudelijk personeel. Er was een kamenier, een koetsier, een lijfknecht, enkele dienstboden en een tuinman; de laatste werkte op haar buitenplaats Zuidhoorn.

Sociaal bewogen als zij was had zij bovendien bepaald, dat haar bezittingen steeds is goede staat van onderhoud gehouden moesten worden om - het was een tijd van grote werkloosheid - het werkvolk *'... enig bestand in het werk te geven.*

De laatste jaren van haar leven woonde zij zomers op haar buitenplaats Zuidhoorn en 's-winters in haar grote huis aan de Riviervischmarkt. Op 20 oktober 1808 overleed zij aan *'een langzaam verval van krachten'*. Zeven dagen later werd haar stoffelijk overschot naar de Grote- of St. Jacobskerk gedragen en daar bijgezet in de familie-grafkelder bij haar ouders en voorouders.

Ambachtsvrouw van Heemstede en Berkenrode

Op 11 oktober 1793 kocht zij van Leonard Pauw geboren Hoeufft van Heemstede de ambachtsheerlijkheid Heemstede met alle daartoe behorende rechten voor f 125.000,-. Van dit bedrag bleef zij f 50.000,- schuldig, welk bedrag zij op 20 ja-

nuari 1800 inclusief rente zou voldoen. [Deze aflossing zal mogelijk zijn geweest door de verkoop van een van haar bezittingen te weten de hofstede Ypenburg nabij 's-Gravenhage. Zij verkocht deze boerenwoning met 50 morgen grond in dat jaar voor f 55.000,-.]

Door deze aankoop werd zij de tweede ambachtsvrouw van Heemstede want van 1729 tot 1734 had

SPECIFICATIE

DER

PRE-EMINENTIEN, RECHTEN EN GERECH-
TIGHEDEN, REVENUEN EN LASTEN
VAN DE AMBACHTSHEERLYKHEID

HEEMSTED E

IN KENNEMERLAND.

Als mede van de

HOFSTAD OF HET SLOT

te HEEMSTED E, cum annexis, en van de
AMBACHTSHEERLYKHEID RIETWYK
en RIETWYKER OORD.

Ter Openbare Verkoop ingaans tegen Maan-
dag den 26 Augustus 1793. 's Avonds ten 5 u-
ren, in het Oudezyds Heeren Logement,
te Amsterdam.

Door de Makelaars

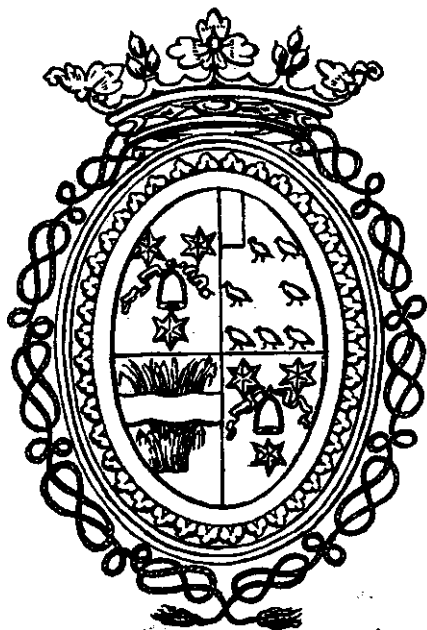
ABRAHAM VAN KETWICH,
HARMANUS VAN DEN KRUEDE N,
DIRK JAN VOOMBERGH,

EN

D. W. VAN VLOTEN ABRAHAMZ,

een ver familielid Geertruid Dutry, weduwe van mr. Gerard Pauw geboren Hoeufft, deze functie bekleed. [Ook mocht zij zich nu ambachtsvrouw van Rietwijk en Rietwijker-oord noemen. Deze heerlijkheid was

in 1633 door Adriaan Pauw aangekocht. Dit ambacht, dat grensde aan Slooten, Amstelveen en Aalsmeer, is voor haar van geen betekenis geweest. Omstreeks 1650 werd dit gebied door het water verzwolgen. Alleen een polder nabij Amstelveen bleef gespaard. Wel is dit ambacht in haar wapenschild vertegenwoordigd door een gouden rietschoof met daarover een gouden golvende band op een rood fond. Naast het wapen van Rietwijk en Rietwijkeroord zijn in dit schild opgenomen het wapen Dutry, drie sterren met een klokje, en het wapen van Heemstede. Het wapenschild wordt gedekt door een burggraafkroon en is omgeven door liefdekoorden.]

De aankoop zal door haar als een solide belegging zijn beschouwd. Want het waren rumoerige tijden en de toekomst was ongewis. Aan de ambachtsheerlijkheid waren namelijk inkomsten verbonden. Behalve pachtsommen waren er inkomsten uit boeten die de schepenbank oplegde. Maar ook dienden bijvoorbeeld de schippers jaarlijks een bedrag te betalen voor het gebruik van de vaarten. Dit was redelijk daar deze op kosten van de ambachtsheer waren aangelegd en door hem werden onderhouden. Dan waren er de rechten die zij kon uitoefenen zo had zij bijvoorbeeld het recht om schout en schepenen te benoemen. Vermeldenswaard is dat, volgens overlevering, een van haar eerste daden het plaatsen van een galg bij het slot was.

Behalve de wereldlijke rechten waren aan dit ambt ook kerkelijke rechten verbonden. Belangrijk was hierbij het 'collatierecht'; het recht om een dominee te benoemen. In 1623 was dit recht door Adriaan Pauw officieel vastgelegd. Hij stelde dat degene die een kerk had laten bouwen daardoor het, destijds omstreden, recht had verkregen voor die kerk de predikant te benoemen.

Zij heeft al haar rechten niet lang kunnen uitoefenen. In Frankrijk was in 1789 de revolutie uitgebroken. In de Nederlanden werden de patriotten oproerig. Frankrijk veroverde de Zuidelijke Nederlanden en stond in 1793 voor het Hollands

Diep. In de strenge winter van 1795 trok het Franse leger over de bevroren rivieren ons land binnen. De stadhouder vluchtte naar Engeland en hier danste men hand in hand rond de vrijheidsboom.

Door deze omwenteling, waarbij persoonlijke vrijheid en gelijkheid centraal stonden, veranderde de verhouding tussen Heemstede en haar ambachtsvrouw. Een van de rechten, die zij in 1795 verloor was het recht het gemeentebestuur te benoemen. In plaats daarvan kwam een '*municipaliteit*', de voorloper van de gemeenteraad, die door de burgers werd gekozen. Andere heerlijkheidsrechten zijn echter gedurende de Franse Tijd niet definitief afgewikkeld. [Pas in 1848 werden deze rechten bij de Grondwetswijziging opgeheven.] Haar rechten in kerkelijke zaken werden als een privé bezit beschouwd en bleven onaangetast.

De onzekerheid over de heerlijkheidsrechten werd een controverse tussen haar en de bestuurders van Heemstede. Maar in alle meningsverschillen kwam zij naar voren als een verstandige vrouw, die inzag wanneer zij moest toegeven maar haar standpunt handhaafde als zij wist dat het gelijk aan haar kant stond. Als telg uit een regentengeslacht slaagde zij er in zich na 1795 te handhaven en met succes haar rechten te verdedigen.

Een van de eerste confrontaties tussen de ambachtsvrouw en het nieu-

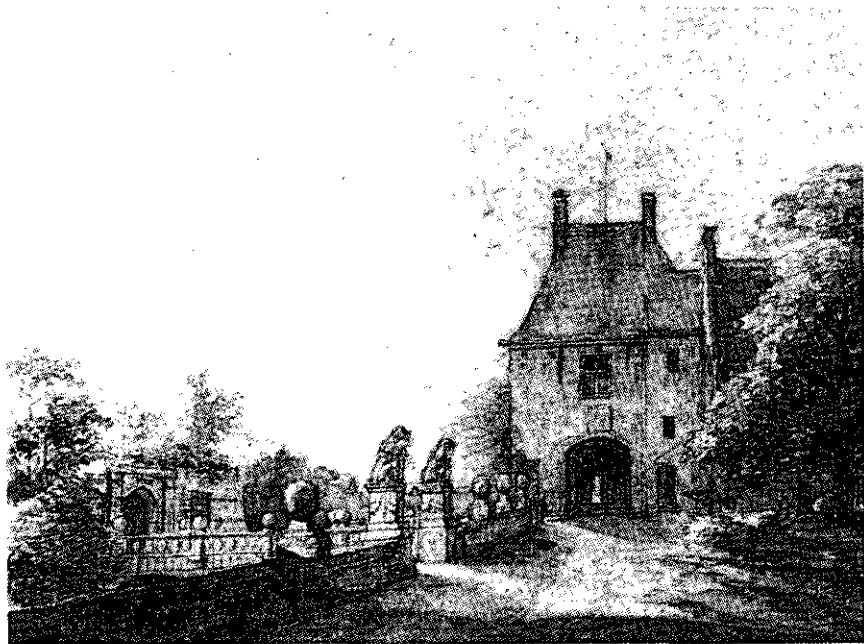
we bewind betrof de wapenborden die in de kerk hingen. In een plakkaat van 8 juni 1795 bepaalden de '*Provinciale Representanten van het Volk van Holland*' dat wapens uit kerken en voor de huizen verwijderd dienden te worden, daar zij overblijfselen waren van de dwaze trotsheid van de zogenaamde edele of ridderlijke geslachten. In de kerk van Heemstede hingen 37 van dergelijke wapenborden. Mevrouw Dutry liet daarop deze borden door een metselaar afnemen en opbergen op het slot. Helaas zijn ze niet behouden gebleven. Na de sloop van het slot in 1810 zijn deze borden verdwenen.

Een ander probleem werd gevormd door het schoutsbambt, dat was verpacht aan Jan Dölleman. Hij weigerde de aan haar verschuldigde recognitie te betalen. Waarop zij hem ontsloeg. Tevergeefs want Dölleman sloot zich aan bij de nieuwe orde en behield aldus zijn ambt. In 1799 werd hij echter alsnog door het Hof van Justitie tot betaling van de verschuldigde recognitie veroordeeld. [Jan Dölleman (1756-1810) zou de geschiedenis ingaan als de sloper van het slot. In 1809 werd hij door aankoop eigenaar van het Slot van Heemstede met de daarbij behorende opstallen en landerijen. Een verzoek aan de Minister van Financiën (!) om het pand te mogen slopen werd gehonoreerd.]

Het jaar 1798 verliep zeer onrustig in de Bataafse Republiek. Na veel

vergaderen en diverse staatsgrepen kwam er een grondwet. Voortaan waren er geen provincies meer maar departementen en districten. Heemstede lag nu in het Departement van Texel, District Noordzee. In die tijd kwam nogmaals het bevel dat nergens meer adellijke wapens

kerheid schriftelijk contact op met de ambachtswrouwe. Zij antwoordde dat de tombe niet afgebroken hoefde te worden. Hierdoor bleef dit monumentale kunstwerk voor Heemstede behouden. Weer had de ambachtswrouwe aangetoond dat het nieuwe bewind res-

Het poortgebouw van Heemstede ten tijde van ambachtswrouwe Dutry. Krijttekening door D.J.T. Kerkhoff (1766-1821). Teylers museum

van de oude machthebbers mochten voorkomen. Nu waren weliswaar de wapenborden weg; maar in de kerk bevond zich de graftombe van Adriaan Pauw, versierd met wapens van dat geslacht. De municipaliteit van Heemstede nam over deze aangelegenheid voor alle ze-

pect voor haar had en dat het zich bij haar besluiten neerlegde. Hierdoor is in Heemstede, in tegenstelling tot andere plaatsen, niets vernield.

Ondanks deze en andere problemen is het typerend, dat zij in 1799 zelfs nog de heerlijkheid Berkenro-

de aankocht. Ook hier kan gegist worden naar haar beweegredenen. Voorts vermeerderde zij haar bezittingen in Heemstede door stukken grond van particulieren aan te kopen.

De financiële relatie tussen de municipaliteit en de ambachtsvrouw zou een bron van problemen blijven. Zo had de municipaliteit gelden ontvangen die de ambachtsvrouw toekwamen. Zij eiste f 800,- terwijl de municipaliteit f 300,- bood. [Het verschil van f 500,- betrof een levenslange vergoeding aan de gewezen schout Cornelis van Meekeren. De ambachtsvrouw betwistte deze 'pensioen'regeling.] Uiteindelijk kwam men het gemiddelde, ofwel f 550,-, overeen. Alvorens te betalen wilde het dorp de goedkeuring van een commissie van vijf burgers. Deze commissie werd door gebrek aan belangstelling nimmer gevormd, waarop juridisch advies werd ingewonnen van een Amsterdams jurist. Die adviseerde het bedrag te betalen en met haar een schikking te treffen in afwachting van een definitieve regeling van de ambachtsrechten.

En dan was er onenigheid over de Herenlaan, de tegenwoordige Kerklaan. In 1646 aangelegd door Adriaan Pauw. Deze laan was dus eigendom van de ambachtsvrouw. Zij ontving hiervoor jaarlijks f 50,- voor onderhoud. In de loop van 1802 weigerde de municipaliteit deze f 50,- te betalen. Daarop liet

zij dwars over de Herenlaan een dam aanleggen zodat deze niet meer berijdbaar was. Vooral de blekers ondervonden hiervan hinder omdat deze laan de enige verbindingsweg was tussen de Blekerszandweg (Blekersvaartweg) en het dorp. Een groot aantal in- en opgezetenen (bewoners van de buitenplaatsen) diende daarop bij de municipaliteit een verzoekschrift in om de Herenlaan weer open te laten stellen. De ambachtsvrouw werd (wederom) in het gelijk gesteld en ontving weer jaarlijks haar f 50,-.

In oktober 1806 stuurde de ambachtsvrouw een brief aan de municipaliteit met een rekening van f 5.087,- wegens gederfde inkomsten die rechtens haar toekwamen. Na ruim tien jaar was de verhouding tussen ambacht en gemeente nog niet wettelijk geregeld! De dorpskas bevatte niet zoveel contanten. Mevrouw Dutry zag wel in, dat dit bedrag niet ineens betaald kon worden. Besloten werd daarom f 87,- ineens uit te betalen en f 5.000,- om te zetten in een obligatielening à 5% rente, af te lossen met f 500,- per jaar.

Niet alleen wereldse zaken maar ook kerkelijke aangelegenheden hadden haar aandacht.

Al in 1794, één jaar nadat zij de ambachtsheerlijkheid had gekocht, besliste zij dat in de kerk een tweede collecte moest worden gehouden. Tot dan toe werd alleen voor de armen gecollecteerd. Nu werd,

ondanks enige tegenstand, een 'tweede zakje' ingevoerd voor het onderhoud van de kerk.

Haar collatierecht, het recht om een nieuwe predikant aan te stellen, bleef tijdens de Franse Tijd feitelijk onaangetast. De laatste keer dat zij hier, nadrukkelijk, gebruik van maakte was in 1807. In dat jaar diende een opvolger te worden benoemd voor dominee Steven Jan Hendrik van Hengel, die van 1797 tot 1807 in Heemstede had gestaan.

Over deze opvolging werd intensief met haar gecorrespondeerd. Uiteindelijk werd door de kerkeraad voorgesteld dat of de kerkeraad een voordracht van drie of vier 'eligibele' personen zou doen of dat zij met een dergelijk voorstel zou komen waaruit de kerkeraad dan kon kiezen. Aangezien zij in deze periode ziek was, één jaar later overleed zij, duurde het enige tijd voordat zij op dit voorstel reageerde. Haar leek de eerste suggestie de beste.

En zo vertrok op 28 maart 1808 de kerkeraad naar 's-Gravenhage in de verwachting dat alles in orde was. Maar klaarblijkelijk was mevrouw Dutry van gedachten veranderd. De kerkeraad kreeg van haar te horen dat zij had besloten dominee Dionysius Hupkes te Oost en West Blokker te 'praesenteren' en zij was ontstemd over het feit dat dominee Van Hengel zonder haar goedkeuring was vertrokken. Daarom had zij nadrukkelijk laten vast-

leggen dat het verboden was ds. Hupkes of een volgende predikant uit Heemstede te laten vertrekken zonder haar '*acte van dimissie*' of die van haar opvolgers. De kerkeraad ging, geheel overrompeld, met beide voorstellen akkoord. Terug in Heemstede werd dit hun kwalijk genomen maar de besluiten werden niet teruggedraaid.

Ook hier bleek dat zij een juiste beslissing had genomen. Ds. Hupkes zou van 1808 tot zijn overlijden op 15 september 1839 - dus 31 jaar - in Heemstede blijven. Nicolaas Beets werd diens opvolger.

Blijft de vraag of mevrouw Dutry op het Slot heeft vertoeft. Directe aanwijzingen zijn daar niet voor. Het slot was weliswaar gemeubilleerd en er hingen schilderijen, het was dus bewoonbaar, maar het gebouw was bouwvallig en verzakt. Voor iemand, die over een gerieflijk huis in 's-Gravenhage en een fraaie buitenplaats in Rijswijk beschikte, zal het daarom geen aantrekkelijke verblijfplaats zijn geweest. Aanvankelijk verbleef zij wel eens in Heemstede om zaken af te wikkelen doch in latere jaren niet meer. Over belangrijke Heemstedese en kerkelijke aangelegenheden werd met haar gecorrespondeerd of men ging - net als de kerkeraad - op audiëntie in 's-Gravenhage.

Haar nalatenschap

Op haar twaalfde had zij haar eer-

ste testament opgesteld; er zouden meerdere volgen. Haar huwelijk en scheiding en het overlijden van verwanten waren redenen om eerdere testamenten te herroepen en nieuwe op te stellen. Op 16 februari 1792 herzag zij haar testament voor het laatst. Naast legaten, in de vorm van jaargelden, aan familie en personeel was de belangrijkste bepaling, dat de helft van de opbrengst van het kapitaal moest worden aangewend voor charitatieve doeleinden. Tenslotte was het haar wil, dat haar gehele nalatenschap in stand moest blijven, en dat na het overlijden van de legetarissen ook deze opbrengsten voor dat doel zouden worden aangewend. Voor het beheer van de nalatenschap moest een lichaam (een stichting) in het leven worden geroepen.

Om de waarde van haar nalatenschap te bepalen werden haar bezittingen geïnventariseerd. Deze taak werd uitgevoerd door Willem van den Bergh, koninklijk notaris bij het Hof van Holland. Het duurde bijna een jaar voordat haar eigendommen beschreven waren. Meer dan tweehonderd foliopagina's lang volgde een minutieuze opsomming van alles wat zij tijdens haar leven had vergaard.

Behalve huizen, buitenplaatsen en diverse ambachtsheerlijkheden waren er landerijen, weilanden en visrechten. Heemstede werd aldus beschreven: *'De Ambagtheerlijkheid Heemstede met de Hof Stadt*

of het Sloth, mitsgaders het Huijs te Molenwerff en Huijsmans Woning en annexe Landerijen gelegen in Kennemerland bij Haarlem met de daaraan gehorende Erfpagten en Recognitiën'. Over een inventaris op het slot of onroerende goederen wordt niet gerept. Mogelijk vond de notaris Heemstede te ver weg om de inboedel te beschrijven en taxeren. [De onzekerheid omtrent de heerlijkheidsrechten en de slechte economische toestand onder het Franse bewind hadden tot gevolg dat de heerlijkheden Heemstede en Berkenrode met verlies werden verkocht. Deze bezittingen waren voor in totaal f 127.000,- aangekocht. In 1809 brachten ze slechts f 82.500,- op.]

Voorts had zij geld, in de vorm van obligaties, geleend aan de Staten van Holland en West-Friesland, de Bataafsche Republiek en aan Zijne Koninklijke Hoogheid de Heer van Oranje. Verder waren er staatsleningen van het Russisch Keizerrijk, de Roomsche Keijzer [Oostenrijk] en de Koning van Zweden. De rente op deze leningen varieerde van 2,5 % tot 5,5 %. Niet alleen gevestigde staten hadden haar vertrouwen, want in 1791 had zij zelfs geld geleend aan de toen nog jonge 'Vereenigde Staten van America'.

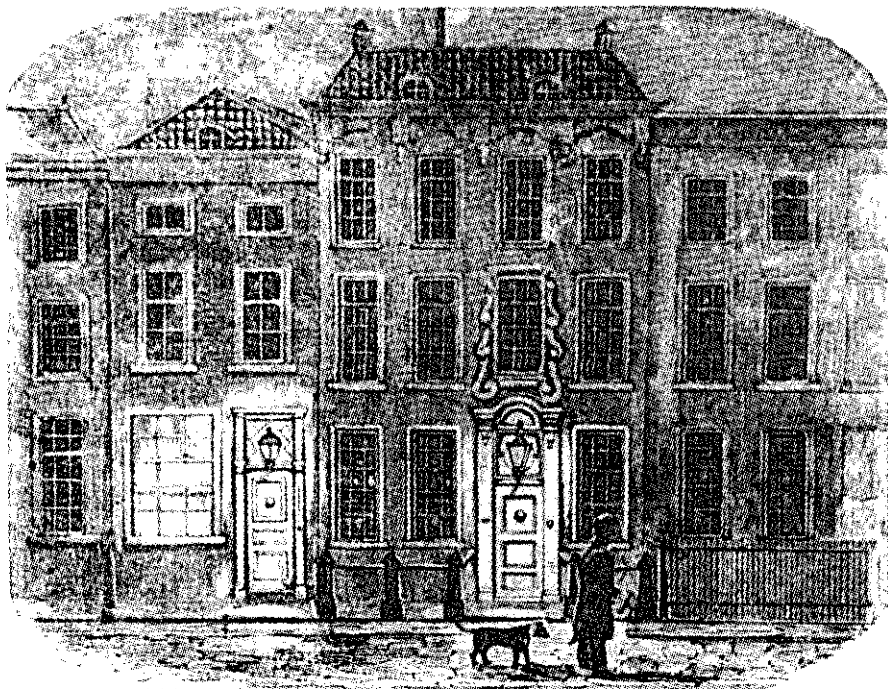
Bovendien bezat zij sieraden, juwelen, gouden penningen, gouden horloges, een zilveren borstbeeld

van Willem V, een snoer met 49 parels, een diamanten doekschuif, 25 gouden ridders, 7 dubbele gouden dukaten enzovoorts.

Natuurlijk werden ook de 'gewone' gebruiksvoorwerpen vermeld: twee schoorsteenkandelaars, zes mesjes

gistreerd: zeventien grote en kleine 'orangeboomen', drie larixen en twee amandelbomen allen in potten of tobbens.

De begrafenis kosten bedroegen f 1.316,-, waarvan f 97,- en vier stuivers aan de koster [Jan Ter-

Het sterfhuis van Johanna Maria de Drevon-Dutry, Riviervismarkt te 's-Gravenhage

met barnstenen heften, keukengerie, een kompasje in een doosje, een 'chocolaad' kan met zes 'chocolaad' koppen, boeken, schilderijen en tekeningen etc. etc.

Zelfs het 'groen' op haar buiten Zuidhoorn in Rijswijk werd gere-

wogt] te Heemstede werd uitbetaald voor '... 't luyden der klok vier weeken lang 3 m. daags.'

Toen alles was beschreven en berekend bleek uit de memorie van successie, opgemaakt op de 8ste van de Wintermaand 1809, dat: 'Het

zuiver Saldo harer Nalatenschap ...' ruim f 500.000,- bedroeg.

De netto opbrengsten uit dit vermogen, dat eeuwig in stand moest worden gehouden, waren overeenkomstig haar laatste wil bestemd voor de ondersteuning van behoeftige weduwen en wezen, bejaarden en noodlijdende gezinnen. Deze bijstand vond plaats door bijdragen in natura: turf, steenkolen, kleding, beddegoed, aardappelen en rijst. Tevens was geneeskundige hulp mogelijk in de vorm van medicijnen en medische bijstand door artsen.

Op welke wijze het nagelaten kapitaal in stand moest worden gehouden was door mevrouw Dutry niet precies aangegeven. Aanvankelijk was dit vermogen bekend onder de naam 'Het Armenfonds van Mevrouw De Drevon' of 'Erven De Drevon'. De eerste beheerder van dit fonds was Mr. S.L. Tak, die tevens als executeur-testamentair optrad.

De eenvoudige aanvragers bij dit fonds hadden nog wel eens moeite met deze naamgeving. Maar zelfs een brief gericht aan 'het dievenfonds' werd stipt bezorgd. Eerst in 1939 werd voor het beheer van het fonds een rechtspersoon, de 'Stichting Nalatenschap de Drevon', opgericht.

Om de haar opgedragen taak uit te kunnen voeren moesten de beheerders een gedeelte van haar bezittingen verkopen. Dat was niet altijd

mogelijk omdat er ook zaken waren waarvan zij testamentair had bepaald dat haar stiefzuster, en na haar overlijden het fonds, het vruchtgebruik mochten genieten. Dat betrof haar juwelen, het goud en zilver, de penningen, prenten, tekeningen en boeken. Deze voorwerpen en goederen zijn echter zaken die geen 'vruchten' maar eerder 'lasten' opleveren, omdat ze - vooral juwelen en sieraden - veilig en in goede staat bewaard moeten worden.

Een schriftelijk verzoek aan koning Lodewijk Napoleon om tot verkoop van de sieraden te mogen overgaan werd afgewezen. Maar toen de Fransen ons land hadden verlaten ontstond het idee de sieraden aan te bieden aan Koning Willem I ten einde de opbrengst in de schatkist te laten storten. Op een verzoekschrift met deze strekking werd welwillend gereageerd.

Freule Eckhardt, de halfzuster van mevrouw Dutry, mocht op 24 maart 1814 de sieraden aan Hare Koninklijke Hoogheid Koningin Wilhelmina komen aanbieden. Zij nam dit geschenk in ontvangst met de woorden: "... dit is een zeer patriotique gift, ik zal het morgen mede na Amsterdam nemen om het aan den Prins mijn gemaal te laten zien ..."

In 1860 werd, wat betreft de resterende voorwerpen, deze kwestie definitief geregeld. Door middel van een notariële akte deden de admi-

nistrateurs van het fonds afstand van hun recht op vruchtgebruik en verzochten daarop aan de Arrondissements Rechtbank de goederen te mogen verkopen. Dit verzoek werd toegestaan maar de opbrengst moest afzonderlijk beheerd worden. De veiling, met 1.500 nummers, vond op maandag 19 november en volgende dagen plaats. De opbrengst bedroeg netto bijna f 9.900,— en werd overeenkomstig de rechtelijke uitspraak apart geadministreerd. De uitkeringen uit deze gelden werden bij het fonds sindsdien 'zilverrente' genoemd.

Er waren ook tegenslagen.

In de nacht van 22 op 23 december 1845 brak in het galanteriën-magazijn van Nelck in de Haagse Spuistraat een brand uit. Door de felle koude oostenwind en de primitieve blusmiddelen brandde de winkel volledig uit. Onder het talrijke publiek werden ook leden van het Koninklijk Huisesignaleerd. De oorzaak van de brand, een ongeluk met het destijds nog moderne gas [?] of zoals zelfs werd gefluisterd kwade opzet, het valt niet meer na te gaan.

De eigenaar met vrouw en kinderen konden bijtijds ontsnappen. Maar de inwonende mevrouw

douairière Van Harencarspel-Eckhardt en drie van haar kinderen kwamen om.

Door vererving was mevrouw Eckhardt in het bezit gekomen van 14 familieportretten die ooit op het Slot te Heemstede hadden gehangen. Het is denkbaar dat onder deze door brand vernietigde schilderijen een portret van mevrouw Dutry bevond. Want van deze bijzondere vrouw zijn geen afbeeldingen bekend.

Het door haar nagelaten vermogen wordt nog steeds beheerd door de Stichting Nalatenschap De Devon. En er wordt - ruim tweehonderd jaar nadat mevrouw Dutry haar testament maakte - nog immer een beroep op het fonds gedaan. Het is daarom opmerkelijk te bedenken dat deze steun, mede door de verkoop van de heerlijkheden Heemstede en Berkenrode, mogelijk is.

Geraadpleegde literatuur:

- M. Brekelmans; Kastelen en buitenplaatsen - monumenten in Rijswijk. Gemeente Rijswijk (ZH) 1986.
- A. van Damme; De buitenplaatsen te Heemstede, Berkenrode en Bennebroek 1628-1811. Gebr. van Brederode, Haarlem 1903.
- G. van Duinen; Heemstede in de Franse Tijd. Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek, Heemstede 1956.
- mr. J.W. Groesbeek; Heemstede in de historie. Gemeentebestuur Heemstede, Heemstede 1972.
- H. Krol; Heemstedse gemeentepolitiek in de jaren tussen omstreeks 1750 en 1900. Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek, Heemstede 1989.
- M.A.v.Rhede v.d.Kloot; De Oude-Mannenbergh, Jaarboek 's-Hage 1891.
- D.E. van Lennep; Schets der geschiedenis van de kerk der nederduitsche hervormde gemeente van Heemstede, Heemstede 1925.
- M.C. Sigal; De stichting 'Nalatenschap De Drevon', Jaarboek 1959, Die Haghe, 's-Gravenhage 1960.
- M.C. Sigal (red.); 20 oktober 1808 - 1958, Gedenkboek Stichting 'Nalatenschap De Drevon', 's-Gravenhage 1958.
- E. Sneller; Eiland in de Stroom, Haarlem 1988.
- E. Sneller; Heemstede rond Beets, Haarlem 1990.
- I. van Thiel/H. Krol (red.); Nieuwsbrief 44 [Adriaan Pauw nummer], Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek, Heemstede 1985.

Gemeente archief 's-Gravenhage: notarieel archief [collectie W. van den Bergh]

Kees de Raadt

Jaarprogramma 1995

zaterdag 26 augustus	excursie Naarden en Muiden
zondag 3 september	deelname aan 'Kunst in de Hout'
zaterdag 9 september	Open Monumentendag
woensdag 22 november	presentatie jaarpremie

Nieuwe leden vanaf 1-10-1994 tot 1-7-1995

BENNEBROEK

C.F. Tasseron

B. Tibboel

M.C.J.M. van Bergen

HAARLEM

Randstad

J. de Bruin

N.J. van der Linden

HEEMSTEDE

J. Koch

J. Schenkel-van der Klashorst

J. Vijzelaar

P. Lemmers

L.J. van Apeldoorn

C.J. Speelman

M.J. Coini-Eppenga

J.J. Smidt

R. Vijver

J.H. Meijer

D. Blinxma

C.A. Schrama

W.P. van Midwoud

L.J.A. Lantzius

M. Tütüncü

A. Roozen

B. Schuiling

P.P. Rhee

H.J. van der Kaay

A.N.H. Bruseker

A. Boreel

A.M. Kuip-Beerthuizen

J.W.F. Warners

F. Souverein

Belterman

A. Leuven-Keijzer

W.H. Bloemendaal

D.E. Zillig

D.W. Marcelis

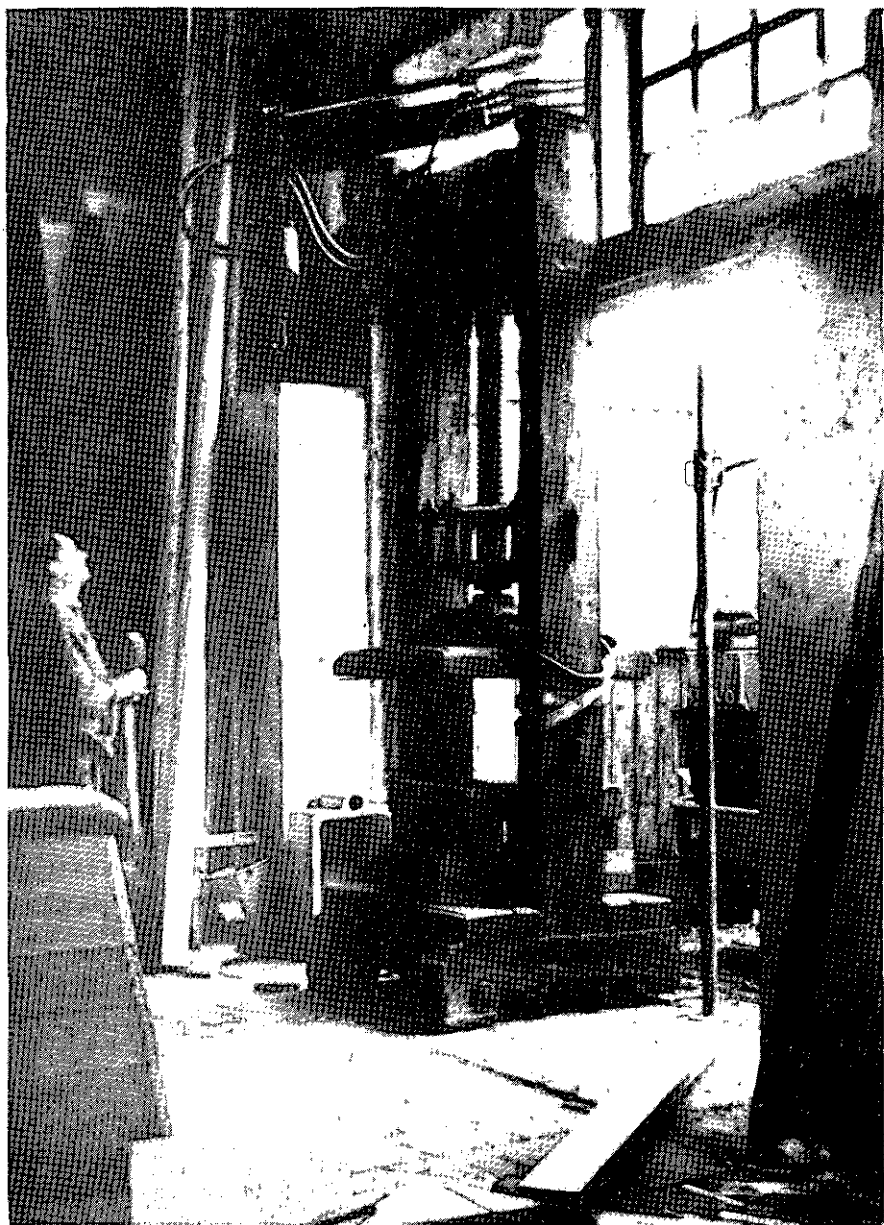
E.M. Schipper

HILVERSUM

C.W.E. Bruhl

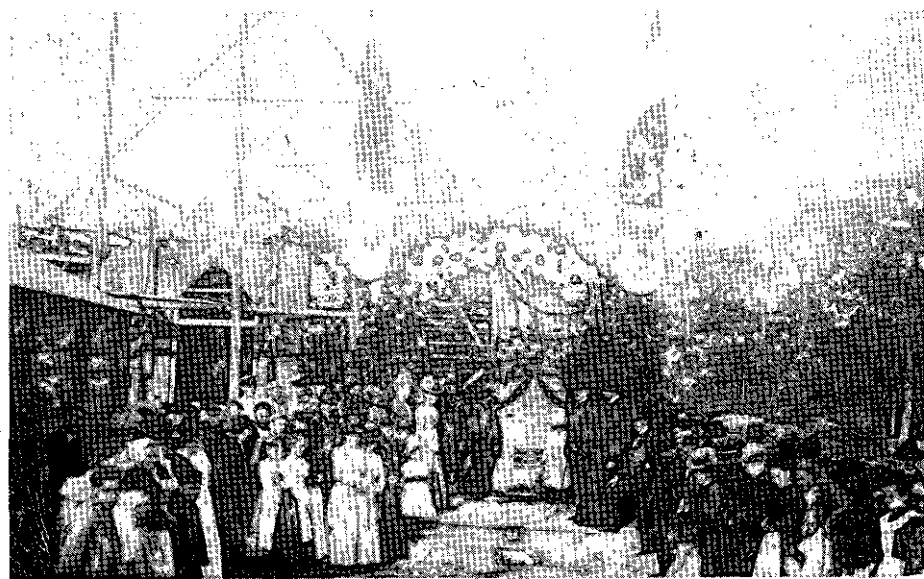
VOGELENZANG

Mevr. Kiewik

Lijnwaardpers van Wasserij J. Peepkorn & Zn. Deze pers van 1500 kg is in voorjaar 1995 overgebracht naar het wasserij- en strijkmuseum te Bostel.

Oud-Heemstede-Bennebroek

22e jaargang No. 86 November 1995

Bestuur:

Mr. F.Th.J. Harm, voorzitter
A. Pauwlaan 7,
2101 AH HEEMSTEDE
tel. 023 - 528 07 40

A.J. Olthaar, secretaris
Glipper Dreef 82,
2104 WL HEEMSTEDE
tel. 023 - 529 28 24

K. de Raadt, penningmeester
Kerklaan 49 b,
2101 HL HEEMSTEDE
tel. 023 - 528 06 41

C.J.H.M. van Gasteren, ledenadm.
Meer en Boslaan 8
2103 VP HEEMSTEDE
tel. 023 - 529 22 31

Mevr. L.M. 't Hooft-van der Linden,
Wilhelminaplein 1,
2103 GS HEEMSTEDE
tel. 023 - 529 26 31

J.L.P.M. Krol, archivaris
Joh. Verhulstlaan 26,
2102 XT HEEMSTEDE
tel. 023 - 528 29 77

Mevr. H. Nierhoff-Bax
Lage Duin 2,
2121 CG BENNEBROEK
tel. 023 - 584 80 14

Redactie:
H. Krol
C. Peper (eindredactie)

Redactie-adres: Meerweg 6
2103 VC Heemstede

Het lidmaatschap wordt jaarlijks automatisch verlengd, behoudens schriftelijke opzegging via de ledenadministratie

Contributie minimaal *f.* 17,50

Giro 27.35.06 t.n.v. de Penningmeester v.d. Vereniging Oud-Heemstede Bennebroek te Heemstede.

foto voorzijde:

Eerste steenlegging aan de voorgevel van de Van Verschuer-Brants Stichting in Bennebroek op 8 oktober 1900 "namens vrouwe A.M. baronesse Van Verschuer geboren Brants" door Jeanette M. Gerth van Wijk, dochter van predikant en bewindvoerder ds. J.A. Gerth van Wijk.

Inhoud	pagina
Redactioneel	110
Premie-avond	111
Nieuwe Taakverdeling bestuursleden	112
VOHB-excursie naar Naarden-Vesting en Muiderslot	113
Open Monumentendag	114
Oproep	115
Heemstede 1800-1900	116
Winterhulp in Heemstede	122
Fragmenten uit het oorlogsdagboek (‘Van Dolle Dinsdag’ tot Bevrijdingsdag)	138
Kerstmis 1944	141
Evenementen op ‘De Ceder’ tijdens de Duitse bezetting	143
De verwoesting van de ‘Mariahof’, Kerklaan 115 op woensdag 15 november 1944	145
Heemstedse distributie-herinneringen	150
Schoolherinneringen van een Zandvoorter	151
Merkwaardige entree	152
Zeven affiches uit het gemeentearchief	154

REDACTIONEEL

De 22ste jaargang 'Oud-Heemstede-Bennebroek' wordt afgesloten met dit zesentachtigste nummer, dat voor een groot deel is gewijd aan het thema van de jaarpremie 1995. Los daarvan maakt de heer J.W.G. van Doorn ons deelgenoot van de resultaten van zijn bevindingen over de vroegere bewoners en hun neringen rond de Oude Kerk.

In aansluiting op het boek '**Heemstede 1940-1945**', dat op **woensdag 22 november** wordt gepresenteerd in het gemeentehuis van Heemstede, vindt u een bijdrage over 'Winterhulp' en tevens is een kleine selectie van lokale dagboekfragmenten en herinneringen opgenomen.

1996 is door de consultants regionale geschiedbeoefening in de

provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht uitgeroepen tot **Jaar van het Industrieel Erfgoed**. De evenementencommissie van de VOHB heeft haar programma hierop aangepast. Nadere informatie wordt in de volgende aflevering bericht.

U kunt alvast de volgende data noteren in uw agenda noteren:

dinsdag 13 februari 1996: lezing
zaterdag 4 mei excursie:

in de omgeving
woensdag 29 mei:

jaarvergadering
zaterdag 31 augustus:

excursie/bustocht
zaterdag 14 september:

Open Monumentendag
woensdag 13 november:

premieavond.

PREMIE-AVOND 1995

Het bestuur van de Vereniging Oud-Heemstede-Bennebroek nodigt u uit voor de jaarlijkse premie-avond op woensdag 22 november a.s. in de burgerzaal van het Raadhuis te Heemstede. Aanvang: 20.00 uur; zaal open 19.30 uur.

Programma

1. Opening door de voorzitter mr.F.Th.J.Harm
2. Toelichting op de verschijning van het boek 'Heemstede 1940-1945; een gemeente in bezettingstijd' door de heer H. Krol
3. Overhandiging van de jaarpremie door de burgemeester van Heemstede, mevrouw N.H. van den Broek-Laman Trip aan de heer A.A.van Amerongen (93), oud-verzetsman (1)

Pauze

4. Lezing met diavoorstelling door de heer M.Bulte, co-auteur van het boek, over een aantal aspecten van de Tweede Wereldoorlog in relatie tot Heemstede

Na afloop van de bijeenkomst kunt u tegen inlevering van de ingevoegde bon het boek kopen voor de gereduceerde prijs van 15 gulden. Vanaf 23 november tot 1 februari 1996 is de premie met bon te verkrijgen in de raadhuisen (receptie) en bibliotheken (informatiebureau) van Heemstede en Bennebroek. De boekhandelsprijs bedraagt f 35,-.

- (1) Omtrent A.A.van Amerongen, zie o.a.: Het verhaal van één der twee nog in leven zijnde personen uit de verzetsgroep ECH/3 rond broeder Joseph Klingen.
In: Nieuwsbrief V.O.H.B., nummer 64, mei 1990, blz. 27-35.

NIEUWE TAAKVERDELING BESTUURSLEDEN V.O.H.B.

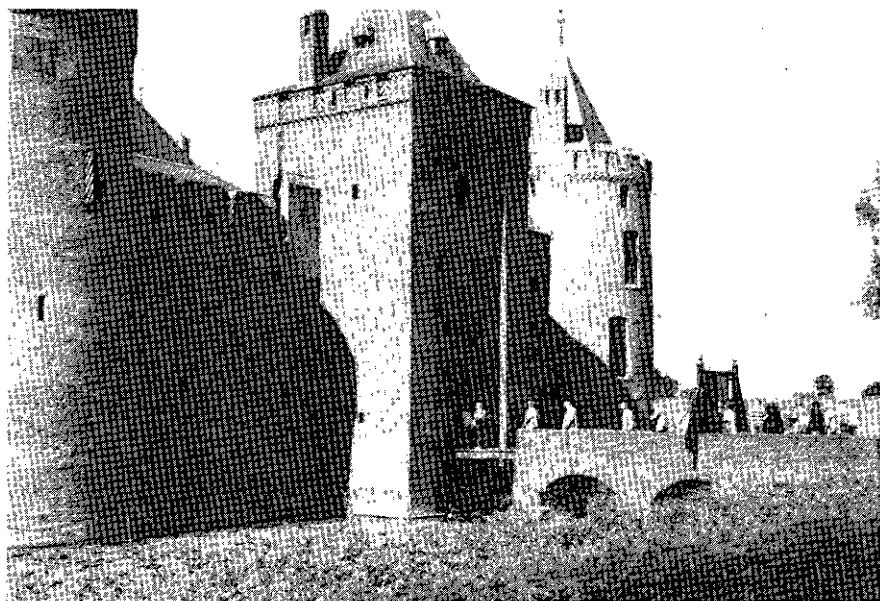
(vastgesteld in de bestuursvergadering van 4 juli 1995)

Frans Harm	voorzitter; lid commissie 'Muren Oude Slot boven water'; lid Evenementencommissie; contactpersoon t.o.v. gemeente Heemstede; pers/PR-contacten.
Hans Krol	vice-voorzitter; archiefbeheer; lid commissie '40-'45; redactie kwartaalblad.
Jan Olthaar	secretaris; plv. notulist bestuursvergaderingen; plv. lid commissie Karakterbehoud.
Kees de Raadt	penningmeester; notulist bestuursvergaderingen.
Cor van Gasteren	ledenadministratie; lid commissie Karakterbehoud.
Leni 't Hooft	lid Evenementencommissie (excursies, evenementen, tentoonstellingen, Open Monumentendagen).
Hennie Nierhoff	lid Evenementencommissie; contactpersoon t.o.v. gemeente Bennebroek.

Geslaagde VOHB-Excursie naar Naarden-Vesting en Muiderslot

Op zaterdag 26 augustus 's morgens vertrok een volle bus met VOHB-ers voor de jaarlijkse tocht naar Naarden en het Muiderslot. Deze plaatsen waren uitgekozen, omdat dit jaar de vestingwerken,

De vesting van Naarden heeft haar ontstaan te danken aan de Hoekse en Kabeljauwse twisten. In 1601 werd Naarden door brand verwoest. Daaraan herinnert een prachtig schilderij op het Gemeentehuis.

ook bij de Open Monumentendagen, centraal staan. Nadat 's morgens wat regenbuien waren overgetrokken, werd het verder op de dag steeds zonniger. Het programma onder leiding van bestuurslid Henny Nierhoff was uitstekend voorbereid.

Ook is Naarden bekend door Comenius, een uit Moravië afkomstige wetenschapper. Na het nuttigen van koffie en gebak in een oude taveerne volgde een rondleiding in drie groepen onder deskundige leiding van drie dames. Verschillende vestingwerken en

oude panden werden bezichtigd. Na een voortreffelijke lunch in Boerderij-Restaurant "De Kapschuur" werd een bezoek gebracht aan het Muiderslot. Nadat dit Slot in opdracht van Floris V in 1280 is gebouwd, heeft ook de letterkundige P.C. Hooft na 1600 hier gewoond. We beklommen het Slot via de Slotbrug. Eenmaal binnen bekeken we de historische inrichting van het Slot. De gids die ons rondleidde trakteerde ons op vele oud-Hollandse gezegden. Op de schoorsteen-

mantel stond in het Latijn geschreven "De zon schijnt voor iedereen hetzelfde". Als kinderen onder in de bedstee te slapen werden gelegd, werden ze "ondergeschoven kinderen" genoemd.

De VOHB-groep ging verrijkt met vele historische indrukken en gezegden weer Heemstedewaarts. De deelnemers konden op een zeer geslaagde dag terug zien.

J. Olthaar.

Veel belangstelling voor de Open Monumentendagen

Op zaterdag 9 september werd door VOHB weer meegewerkt aan de Open Monumentendagen in Heemstede en in Bennebroek. De dames 't Hooft en Nierhoff hadden weer veel evenementen georganiseerd. De officiële opening vond plaats in de Oude Kerk aan het Wilhelminaplein. De voorzitter van VOHB de heer F.Harm gaf daar de start voor deze dag. Verder hield mevrouw M.Schotte voor een talrijk gehoor een toelichting op de bijna voltooide restauratie van de uit 1625 daterende kerk. Hierna volgde een muzikaal en vocaal optreden door het Ouderkoor van de Voorweg-school. Met veel enthousiasme werden verschillende liederen ten ge-

hore gebracht. Na deze opening hield het op met regenen en kwam langzamerhand het zonnetje te voorschijn.

Verder kon het publiek kennis maken met de 365-jarige Voorweg-school en het "Molentje van Groenendaal" aan de Herfstlaan.

Een bijzondere attractie was de rondleiding van de heer J.Beelen, bewoner van de Blekersvaartbuurt. Hij liet de oude blekersgeschiedenis aan de Blekersvaartweg herleven, via een rondwandeling langs de historische gebouwen, die deze buurt nog rijk is. Een bijzonderheid was het spekhok, waar vroegere arbeiders uit het zuiden des lands hun meegebrachte spek bewaar-

den. Het prachtige Herenhuis De Hartenkamp was geopend en trok veel belangstellenden met name van buiten de regio.

In Bennebroek hadden de Oude Hervormde kerk en haast vanzelfsprekend het Verschuier-Brantshofje hun poorten geopend. In het unieke Bennebroekse hofje gaf Henny

Nierhoff de hele dag aan bezoekers een levendige uitleg.

Wie op een volgende Open Monumentendag of bij een ander evenement behulpzaam wil zijn, wordt verzocht konkakt op te nemen met Lenie 't Hooft (tel. 5292631) of Hennie Nierhoff (5848014).

J.O.

Oproep

In 1996 bestaat de Kerklaan (voorheen Heerelaan) precies 350 jaar. De VOHB wil hier enige aandacht aan besteden in de vorm van een publicatie en/of tentoonstelling.

Wij vragen daarvoor uw medewerking.

Mocht u in het bezit zijn van foto's, ansichten, landkaarten, documenten etc. die betrekking hebben op deze laan - en wilt u die tijdelijk afstaan - dan verzoeken wij u contact op te nemen met:

H. Krol (528 29 77) of K. de Raadt (528 06 41)

Heemstede 1800 - 1900

Aan de huidige Cloosterweg, tussen het Wilhelminaplein en de Molenwerfslaan, stonden in de 19e eeuw, vanuit het plein gezien aan de linkerkant, de bakkerij van Barrend Stalenberg, later de bakkerij van vader en zoon Hoff en nog weer later de kruidenierswinkel van Schulz, die nog tot in het midden van onze eeuw heeft bestaan. Op de hoek van de Molenwerfslaan had Pieter Vaars zijn kruideniersbedrijf, dat later werd voortgezet door zijn zoon Jan Vaars. En naast de bakkerij van Tibboel was bijna honderd jaar lang de kuiperij van Hekket gevestigd!

Het Noordeinde van "het Dorp"

In het begin van de 19e eeuw bestond Heemstede nog uit diverse buurtschappen, woonkernen, zoals het Crayenest, de Heeren Zandvaart en de Glip. De huizen rondom de Hervormde Kerk en het Wapen van Heemstede stonden "op het Dorp". Ook het eerste stuk van de Camplaan, tot aan de Wippervvaart, werd nog tot de "Dorpsbuurt" gerekend. De huizen aan de Voorweg, zoals de school, de schilderswerkplaats van Moorhoff, de smederij van Hirdes en het huis van landbouwer Pieter van Keulen jr. lagen in het "Zuideinde van het

Dorp". De huidige Cloosterweg, tot aan de Molenwerfslaan, was het "Dorpsnoordeinde". Voorbij de Molenwerfslaan begon de Achterbuurt; het Heemsteder voetpad leidde langs de buitenplaats het Clooster, het tegenwoordige Hageveld, met een kwakel over de vaart naar de Binnenweg.

Gerrit Jacob Ris van Haffen was destijds "gaarder van 's lands collectieve middelen" en in die functie verantwoordelijk voor het innen van de "impost", oftewel de belasting op trouwen en begraven. Hij was lid van de "municipaliteit", het gemeentebestuur, werd in 1798 zelfs voorzitter, maar moest deze taak in 1803 neerleggen. J.W. Groesbeek suggereert in "Heemstede in de historie" dat sprake zou zijn geweest van malversaties. Na zijn overlijden op 9 november 1805 kwamen zijn bezittingen, roerende en onroerende goederen, onder de hamer. Zo werden tijdens een publieke verkoping die op 29 maart 1806 in het Wapen van Heemstede werd gehouden, ook drie percelen verkocht die in het Noordeinde van het Dorp aan de westzijde van de weg waren gelegen. Jan Simons werd eigenaar van een stuk grond, waarop een huis, een paardenstal en een stenen varkenshok.

Hiernaast en -achter lag een huis met een bleekveld en een tuin die gedeeltelijk als boomgaard werd gebruikt, dat eigendom werd van Helena Pietersz., de weduwe van Jacob Wiedeman. Schout Jan Dólleman kocht het derde perceel waarop destijds een hooiberg en een stal voor tien koeien stonden.

Broodbakker Barend Stalenberg

Jan Simons is in 1811 overleden; zijn dochter verkocht het huis aan de (latere) Cloosterweg in 1816 aan Barend Stalenberg die er een broodbakkersnering dreef. Hij was geboren te Beverwijk, trouwde juni 1809 voor schout en schepenen met Neeltje Verzijlbergen, het huwelijk werd in de R.K. kerk te Berkenrode ingezegend. Schoonvader Jacob Verzijlbergen, die weduwnaar was van Lijsje Gozeling, trouwde een maand later met Helena van Rijt, die van Asten (N.B.) afkomstig was. De familie Verzijlbergen woonde aan de Molenwerfslaan. Barend Stalenberg heeft in 1829, na het overlijden van zijn echtgenote, de bakkerij met de hele inventaris, het paard en de rijtuigen verkocht aan de uit Amsterdam afkomstige broodbakker Hendrik Philip Schutte. In 1836 kwam het pand in het bezit van Hermanus Sadelaar, die in het Oude Mannenhuis (destijds in het Proveniershuis) te Haarlem woonachtig was. De bakkerij werd verbouwd tot een woonhuis voor

drie gezinnen, dat in 1847 door de erven Sadelaar werd verkocht aan dokter Westerman, de voorganger van dokter Langelaan. Met uitzondering van een strook grond, waarop de paardenstal en de turfloods stond, kwam het pand in 1852 in het bezit van notaris Mr. Johannes Commelin jr. die zijn buitenplaats aan de Camplaan had. Barend Stalenberg is in 1845 overleden. Hij woonde toen aan de Zandvaart, bij zijn zoon Hendrik, die getrouwd was met een dochter van Maarten Vester en ook broodbakker van beroep was. Een andere zoon, Pieter Stalenberg was broodbakker aan de Glip.

De bakkerij van Hoff

De ongetrouwde Lena Wiedeman, die na het overlijden van haar moeder eigenares en bewoonster was geworden van het naast de vroegere bakkerij gelegen huis met bleekveld en tuin, heeft het perceel in 1838 verkocht aan broodbakker Pieter Sadelaar. Deze verbouwde het pand tot een broodbakkerij die hij een jaar later heeft overgedaan aan broodbakker Jan Hoff en diens echtgenote Alida Verschuur. Later kwam ook hun zoon Johannes Fredericus Hoff in de zaak. In 1872 werd van notaris Jan Dólleman nog het naast gelegen stuk grond gekocht, dat destijds was verworven door diens vader, de in 1810 overleden schout Jan Dólleman. In 1806

stond er nog een hooiberg en een koeienstal, later was het met bomen beplant en met een stenen muur ommuurd. In 1875 hebben vader en zoon Hoff hun broodbakkersbedrijf en winkel gesloten en hun bezit verkocht aan loodgieter Jacobus Roest, die zijn bedrijf aan de Camplaan had. Loodgieter Roest heeft de strook grond, die oorspronkelijk bij de oude bakkerij van Stalenberg hoorde, verkocht aan notaris Commelin. De bakkerij van Hoff werd verbouwd tot drie woningen onder één dak, en in 1883 verkocht aan Carl Friedrich Wilhelm Schulz. Op de rest van de grond werd een huis gebouwd dat door vier gezinnen kon worden bewoond en in 1892 door Jacobus Roest werd overgedaan aan zijn buurman Johannes Hubertus Maria Peeperkom, koopman en winkelier aan het begin van de Camplaan.

Pieter Vaars, winkelier

Tegenover de bakkerij van Stalenberg, op de hoek van de Molenwerfslaan, stonden eind 1700 twee huizen naast elkaar die eigendom waren van Roelof Wilderink en Alyda Bruijgom, de schoonouders van broodbakker Joost Tibboel. Nadat beiden, kort na elkaar waren overleden werden de panden in 1810 publiek verkocht. Koopster was Jansje Steenkamp, een dochter van Anthony Steenkamp en Thijsje

Hendriks, die resp. uit Munsterland in Duitsland en uit Weert afkomstig waren, en dus waarschijnlijk destijds als blekersknecht en blekersmeid naar Heemstede zijn gekomen. Jansje Steenkamp trouwde in 1811, al op oudere leeftijd, met Pieter Vaars, die op 14 november 1769 in de R.K. kerk te Berkenrode was gedoopt. Hij richtte de huisjes van zijn vrouw in tot een winkel met pakhuis en berging en was niet langer "werkmán" oftewel arbeider, maar "winkelier". Jansje Steenkamp kreeg nog drie kinderen, het tweede kind heeft maar een dag geleefd. In 1817 is zij overleden. Pieter Vaars is in 1822 hertrouwd met Helena Verrijt, ook wel geschreven als van Rijt, die sinds 1816 weduwe was van Jacob Verzijlbergen. Jan Vaars, de zoon van Pieter Vaars en Jansje Steenkamp, werd op 17 december 1811 in Berkenrode gedoopt. Aanvankelijk was hij boerenknecht, in 1839 trouwde hij met Catharina Vester, een dochter van metselaar Maarten Vester van de Camplaan, en nam hij de winkel van zijn vader over. Zijn zuster Wilhelmina Vaars werd de echtgenote van veerschipper Coenraad Huijg. Bij het overlijden van Catharina Vester in 1856 bleef Jan Vaars achter met zes minderjarige kinderen. In 1867 is hij zelf op 55 jarige leeftijd overleden, in zijn laatste levensjaren was hij geen winkelier meer, maar werkte hij weer in het

boerenbedrijf. De oudste zoon, Maarten Vaars, die aanvankelijk timmerman was, maar later koffiehuishouder in de Warmoesstraat te Amsterdam, heeft in 1874 het huis op de hoek van de Molenwerfslaan, dat toen door drie gezinnen werd bewoond, verkocht aan zijn oom Johannes Lemmers, de echtgenoot van Gesina Vester.

Tussen het huis van Vaars en de kuiperij van Hekket stond nog een huis, dat sinds 1750 in het bezit was van de familie Zwarter. Na het overlijden van Barend Zwarter, 1e assessor in het gemeentebestuur en bloembollenkweker, die verderop, in de Achterbuurt, zijn huis en landerijen had, werd het in 1851 gekocht door de kleerbleker Gerrit Breed, die het een jaar later weer verkocht aan W.A. Dölleman. In 1879 kwam het in het bezit van broodbakker Martinus Tibboel, die het huis, met bijgelegen tuingrond in 1882 verkocht aan Johannes Retel, onder het beding dat op het perceel geen broodbakkerij mocht worden gesticht, noch huizen of varkenshokken gebouwd! Johannes Retel is in 1905 op 71 jarige leeftijd overleden, hij was schilder van beroep.

De kuiperij van Hekket

Aan het begin van de Cloosterweg, naast de bakkerij van Tibboel, stond de kuipenmakerij van Hekket. In

1785 verkocht Jacoba van Dam, de weduwe van Jacobus van Toorn een huis aan de kuipersbaas Ebbe van Duijn, die er in 1806 het naastgelegen huis met een perceel tuingrond, waarop toendertijd bloembollen waren geplant, heeft bijgekocht. Ebbe van Duijn en zijn echtgenote, Anna Dronrijp, hadden één dochter, Trijntje van Duijn, die in 1815, een jaar na het overlijden van haar vader is getrouwd met de kuiper Jan Willem Hekket; zij was toen 37 jaar oud, de bruidsgom 18 jaar! Op 19 mei 1797 was hij in de Luthers Evangelische Gemeente te Haarlem gedoopt. Zijn vader, Jan Herman, was geboren in het koninkrijk Pruisen en schreef zijn naam nog als Hekket. Het jonge paar kreeg één kind, een dochtertje, dat in 1816 werd geboren en een half jaar later is overleden. Trijntje van Duijn is in 1820 gestorven. Kuipersbaas Jan Willem Hekket kocht de panden van zijn schoonmoeder en trouwde enkele jaren later met Geertruij Kuene-man.

In 1828 werd een tweeling geboren, een jongen en een meisje, die slechts enkele maanden hebben geleefd en ruim een week na elkaar zijn overleden. In 1835 kwam de stamhouder, Jan Willem ter wereld, later nog gevolgd door twee dochters en een zoon. "Meesterkuiper" Johannes Wilhelmus Hekket had een goede relatie met zijn

buurman, broodbakker Tibboel. Bij het overlijden van Joost Tibboel was hij toeziend voogd over de nog minderjarige kinderen, later vergezelde hij Martinus Tibboel bij de geboorteaangifte van diens kinderen. In 1848 was hij als assessor (wethouder) lid van het gemeentebestuur. Hij is 76 jaar geworden, en in 1874, anderhalf jaar na zijn echtgenote Geertruida Kueneman, overleden.

Jan Willem Hekket jr., die zijn vader in de kuiperij was opgevolgd en zijn twee zusters Catharina Geertruida en Wilhelmina Margaretha waren bij het overlijden van hun ouders nog ongetrouwd. Hun jongste broer, Hendrik Wouter woonde met zijn vrouw Aaltje de Graaf in Heiloo. Besloten werd de boedel voorlopig onverdeeld te laten en het bedrijf voor gezamenlijke rekening te exploiteren. In 1877 trouwde Wilhelmina Margaretha met loodgieter Jacob Roest, die vijf maanden tevoren weduwnaar was geworden van Christina Maria Catharina Lorenz. Notaris F.H. Dölleman regelde de boedelscheiding.

De kuiperij, met het bijbehorende woonhuis kwamen op naam van Jan Willem Hekket; aan zijn ongetrouwde zuster Catharina Geertruida werd het naastgelegen huis toebedeeld. Een zwager van Jacobus Roest uit diens eerste huwelijk, Christoph Friedrich Gottlieb Lo-

renz, slager op de Haarlemmerdijk in Amsterdam, had een schoonzuster, Johanna Hilegond Ruijter, die in 1874 weduwe was geworden van de banketbakker Pieter Sleutel. In 1878 trouwde zij te Amsterdam met kuiper Jan Willem Hekket, die toen 43 jaar oud was. Met haar drie nog minderjarige zoontjes, Nicolaas van 10, Pieter van 7 en Jan Willem van 5 jaar kwam zij naar Heemstede. De oudste, Nicolaas Sleutel, is in Heemstede gebleven. Aanvankelijk opgeleid in het bedrijf van zijn stiefvader, zat hij later o.a. in de brandstoffenhandel. Hij was getrouwd met Josina Elisabeth Geertruida van Keulen, de dochter van een smid uit de Haarlemmermeer.

Jan Willem Hekket is op 6 oktober 1916 op 81 jarige leeftijd in zijn woning Cloosterweg nr. 4 overleden, enkele maanden later, op 25 januari 1917, gevolgd door zijn weduwe, die 73 jaar is geworden. Zij zijn beiden begraven op de algemene begraafplaats te Heemstede. Geertruida Dorothea Hekket, de oudste van de vijf kinderen uit het twee huwelijk van Johanna Hilegond Ruijter, was bij het overlijden van haar ouders nog ongetrouwd, zij heeft o.a. op de Voorweg en later op de Meerweg gewoond. Toen zij in 1932 in de Mariastichting te Haarlem overleed, was zij de echtgenote van Anthonie Daniel van Kooten in de Haar-

lemmermeer. Haar zusters Dorothéa Wilhelmina en Wilhelmina Margaretha trouwden resp. met de expeditie Philip Lodewijk Heil, en de kleermaker Wilhelmus Johannes Richel. De oudste zoon, weer een Jan Willem Hekket, was 1909 boekhouder van zijn vak, het echtpaar J.W. Hekket-Zieren woonde in 1917 in Hamford (Californië/USA). De jongste, Hugo, was toen nog ongehuwd en woonde nog in Heemstede.

ter van Jan Raan en Jantje Pater uit Opperdoes. Grootvader Arie Pater, een van de getuigen bij het huwelijk, was winkelier en een van de drie huurders van het vroegere pand van Vaars. Kort na de drooglegging had hij zich in de Haarlemmermeer gevestigd, aanvankelijk als landbouwer, later als kastelein. Carl Schulz was als schipper in dienst bij schipper Huijg, zijn echtgenote dreef in het huis, dat in 1883 van Jacobus Roest was ge-

De kruidenierswinkel van Schulz

Carl Friedrich Wilhelm Schulz werd op 5 maart 1844 geboren in een dorpje bij Stettin, tegenwoordig Pools gebied. Op 3 maart 1880 trouwde hij te Heemstede met de 20 jarige Jannetje Raan een doch-

kocht, een kruidenierswinkel. Van de acht kinderen zijn er drie jong gestorven, bij het overlijden van Carl Friedrich Wilhelm Schulz in 1903 was de oudste 19, de jongste 8 jaar oud. De weduwe Schulz zette de kruidenierswinkel voort; kruidenierswaren werden in die tijd o.a

betrokken van Levelt in Amsterdam, en van Heems en v.d. Pigge in Haarlem. In "Heemstede in oude ansichten", deel 2, zien we haar, samen met haar dochter, voor de deur van het winkeltje. Later nam de jongste zoon, Piet Schulz, onder de firmanaam "wed. C.F.W. Schulz en zoon" de zaak over. Jannetje Raan is op 3 februari 1940 gestorven, haar heengaan werd betreurd door kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. Op 7 februari 1940 werd zij in het nog bestaande graf op de algemene begraafplaats te Heemstede begraven, bij haar man, en haar zoon Martinus Friedrik Wilhelm, die als tim-

merman op de lepenlaan woonde en in 1927 te Leiden is overleden.

J.W.G. van Doorn

bronnen:

RANHORA Heemstede, transport- en hypotheekregisters.
RANHONA en NNA Heemstede.
RANHDTB Heemstede.
RANH Burgerlijke Stand Heemstede.
RANH Klappers Nieuw Notarieel Heemstede, A.H. Suerink.
GAABurgerlijke stand Amsterdam.
GAHAdresboeken Heemstede.
Stadsbibliotheek Haarlem, archief O.H.C.
C. Peper, Heemstede in oude ansichten, deel 2. 1978.
Mr. J.W. Groesbeek, Heemstede in de historie, 1972.

WINTERHULP IN HEEMSTEDE

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers zich veel inspanningen getroost om de activiteiten van de Stichting Winterhulp Nederland (W.H.N.) bij de Nederlandse bevolking populair te maken. Op 22 oktober 1940 zag deze door Seys-Inquart geïnitieerde sociale instelling het levenslicht. De zakenman Carel Piek was de eerste directeur. De bedoeling van de bezetters was om de *'behoefte van de Nederlandse staatsburgers zonder aanzien des persoons hulp en ondersteuning te verschaffen'*. Het was een van de vele pogingen van

de Duitsers om hun bedoelingen een aanvaardbaar karakter te geven. Aanvankelijk leek het een goede zaak. Toen later bleek dat de naar Duits voorbeeld opgerichte Winterhulp in de plaats kwam van andere liefdadigheidsorganisaties, distantieerden de meeste Nederlanders zich hiervan.

Over het algemeen kreeg deze instelling bekendheid door de vele collectes met de W.H.N.-bussen en de speldjes, de loterijen, de inhoudingen op lonen en salarissen en de winstpercentages die de bedrijven moesten afstaan.

De meeste inwoners van Heemstede hebben in die tijd wel op een of andere manier te maken gehad met deze organisatie. Niet alleen hadden honderden mensen zich in het begin van de oorlog opgegeven om te collecteren, ook had menigeen zich met de verdeling van de binnenkomende gelden onder de armen in de samenleving beziggehouden.

‘Met de daad bouwen aan de geesten van de bewoners’.

“Ik meen goed te doen U voorzoveel noodig er op voor te bereiden, dat zeer binnenkort een voor het geheele land geldende organisatie in zake de sociale hulpverlening voor den winter in werking zal treden. Deze organisatie, welke als een zuiver Nederlandsche nationale aangelegenheid dient te worden beschouwd, zal vermoedelijk bij verordening worden geregeld”, zo luidde de aanhef van een brief van commissaris der provincie Noord-Holland A. Roëll aan de burgemeester van Heemstede, toen hij in opdracht van de Duitsers een ‘sociale hulpverlening voor den winter van 1940’ aankondigde ¹. Of hij van dit Duitse initiatief gecharmeerd was of niet, loco-burgemeester Van de Poll, die in die tijd de zieke burgemeester Van Doorn verving, gaf gemeentesecretaris N. Vos opdracht om zich van dit nieuwe sociale programma

op de hoogte te stellen en op 25 oktober 1940 hierover een vergadering bij te wonen op het Haarlemse gemeentehuis. Mr. A.J. Backer, toen nog administrateur en chef van de Vijfde Afdeling van de Provinciale Griffie, voerde tijdens deze bijeenkomst als eerste het woord. Zijn uiteenzetting kwam erop neer dat er nieuwe tijden waren aangebroken en dat het nieuwe ‘Winterhulp’-programma, verordonneerd door de Duitsers, moest dienen om de minderbedeelden van het Nederlandse volk te helpen. Met veel omhaal wees hij erop dat het de bedoeling was om via intekelijsten en met behulp van collectebussen langs de huizen of op straat te collecteren, waardoor de Nederlander blijk kon geven van zijn goedgeefsheid. Voorts gaf hij aan dat deze regelmatig terugkerende acties begeleid zouden worden door propaganda-activiteiten op provinciaal niveau.

Om de scepsis bij zijn gehoor weg te nemen over de bestemming van de gelden, vertelde hij zijn gehoor dat met de Duitsers was afgesproken dat de binnenkomende gelden zoveel mogelijk ten goede zouden komen aan de behoeftigen in de eigen gemeenten. Mocht echter meer geld worden ontvangen dan strikt voor de eigen behoefte nodig was, dan was het niet onbillijk het meerdere af te dragen aan het aan het Kenaupark gevestigde Provinciaal Comité ². Tevens waren ande-

re collectes aan banden gelegd.

Nadat de bijeenkomsten met de burgemeesters van Noord-Holland achter de rug waren, deed Backer eind november 1940 in de plaatselijke pers zijn propagandapraatje nog eens dunnetjes over. Hij gaf toe dat hij verwachtte nog heel wat moeilijkheden te moeten overwinnen. Zeker waar het de steun en sympathie van de hele bevolking betrof. Verder vertelde hij trots: "[...] en toen de heeren eenmaal door-drongen waren van de **noodzakelijkheid van dit werk**, sloeg de stemming gauw om. Nu geven de burgemeesters niet alleen plichtmatig hun medewerking, maar uit de rapporten, die ik dagelijks ontvang over de vorderingen der organisatie in hun gemeente is mij overtuigend gebleken, dat zij nu allen enthousiast hun schouders zetten onder het werk".

Het enthousiasme zou nog moeten blijken. Het Heemsteedse gemeentebestuur, dat ervan uitging dat het grootste deel van de inkomsten ten goede zou komen aan de 'minstbedeelden' onder de plaatselijke bevolking en de rest zou worden verdeeld onder de burgerslachtoffers van de bombardementen in Rotterdam en de gevechten in Zeeland, trof de nodige voorbereidingen om in Heemstede een Winterhulp-project op te starten.

Op 1 november 1940 meldde Van

de Poll aan Backer dat de eerste collectanten waren aangezocht. Ook had hij de nodige voorbereidingen getroffen voor de oprichting van een 'Werkcomité Winterhulp', een zevenmanschap, dat leiding zou gaan geven aan het veel grotere 'Comité Winterhulp Nederland, afd. Heemstede'. Het werkcomité bestond uit voorzitter S. Rijkse en Jhr R.W.P.J. von Mühlen als penningmeester. P. de Koomen was het secretariaat toebedeeld. A.H. van der Horst was als de propagandaleider benoemd. Hij zou samen met een redactiecommissie, bestaande uit mevrouw Jonkheid-Peereboom en de heren Mr. C.G. Bijleveld en J.C. Scheffer, de plaatselijke voorlichting te verzorgen. Een gemeente-ambtenaar was aangewezen om hand- en spandiensten verlenen bij het verrichten van administratief werk. Het bureau was ondergebracht in het raadhuis.

Het Heemsteedse 'Comité Winterhulp Nederland' kwam op 8 november voor het eerst bij elkaar. Voor deze bijeenkomst waren zevenendertig inwoners uitgenodigd, die op een enkeling na allemaal op het raadhuis verschenen. De vergadering werd geopend door locoburgemeester Van de Poll³. Tijdens deze bijeenkomst bleek dat de leden van het werkcomité hun huiswerk goed hadden gedaan en dat Heemstede was onderverdeeld in negen wijken en voor elke wijk vier

„Winterhulp”

klopt aan de huizen

Collectanten in Heemstede en
Bloemendaal in actie.

Geheel boven de aankondiging in het Haarlems Dagblad van 28 november 1940 van het begin van de Winterhulp-collecte in de gemeenten Heemstede en Bloemendaal. Daaronder de '500 collectebussen in 't gelid' in het Haarlemse gebouw van de Winterhulp aan de Gedempte Oude Gracht. Op de volgende pagina doet een bewoonster van Heemstede haar gift in de collecte-bus (Foto's De Haas, Haarlems Dagblad).

comité-leden verantwoordelijk waren gesteld.

Geen giften, maar offers'.

Voordat de eerste algemene inzameling werd gehouden drukte Mr. A.J. Backer de burgemeesters op het hart om eerst 'afzonderlijke bijdragen te verkrijgen van welgestelde ingezetenen, alsmede om instellingen of ondernemingen zoals banken, fabrieken, grotere handelszaken e.d.' en hen persoonlijk te benaderen. Het liefst zag Backer dat de burgemeesters zich daarmee persoonlijk zouden belasten, omdat volgens hem 'een willekeurige particulier' minder succes zou hebben. Hij voegde daar nadrukkelijk aan toe dat het hier niet om 'giften' ging, doch om 'offers'. Verder verzocht J. Haveman, de provinciale propagandaleider van 'Winterhulp Nederland', de plaatselijke bestuurders en vrijwilligers zoveel mogelijk reclame te maken voor de komende lijsten- en straatcollectes. Ook de lokale en landelijke kranten kregen daartoe opdracht. Op alle openbare gebouwen moesten Winterhulp-affiches worden opgehangen. De plaatselijke middenstand moest worden overgehaald om aanplakbiljetten voor de ramen te hangen. Verder konden openbare reclamezuilen worden gebruikt om de stichting 'Winterhulp Nederland' onder de aandacht van de bevolking te brengen ⁴.

De latere provinciaal commissaris Backer was er veel aan gelegen dat de opzet lukte. Verontwaardigd nam hij dan ook in het begin contact op met loco-burgemeester Van de Poll, toen er in de gemeente verscheidene aanplakbiljetten waren afgescheurd, waarvan hij terecht veron-

derstelde dat 'hiermee uiting werd gegeven van een vijandige gezindheid jegens het winterhulpwerk' ⁵. In december 1940 liet wethouder Van Unen blijken weinig gelukkig te zijn met de aanplakbiljetten van 'Winterhulp' op de gevel van het raadhuis. Hij klaagde namelijk in de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders 'over deze ontsiering' en vroeg of het affiche niet op een andere manier kon worden opgehangen. Loco-

burgemeester Van de Poll gaf toe dat dit in opdracht was gebeurd. Van Unen's weerwoord was dat de ambtenaren van het Haarlemse stadhuis het niet nodig hadden gevonden om de biljetten op de voorgevel te plakken. Hierop beloofde Van de Poll te kijken of er niet een bord naast het Raadhuis kon komen ⁶.

Van de zijde van het Departement van Binnenlandse Zaken was erop aangedrongen om de bij de gemeente werkzame ambtenaren zoveel mogelijk bij het winterhulp-programma te betrekken. Het College van Burgemeester en Wethouders voelde hier weinig voor en ging ervan uit dat toch niemand van de ambtenaren daarvoor belangstelling had. Eén ambtenaar van de secretarie om te assisteren vond men genoeg ⁷.

Loco-burgemeester van de Poll zag zijn directe betrokkenheid bij Winterhulp niet helemaal zitten. Van hem werd echter verwacht dat hij als plaatselijk directeur zou optreden. Zijn tegenzin bleek met name op de vergadering van het Comité Winterhulp op 17 november toen de redactiecommissie de locoburgemeester in de vergadering liet komen om hen duidelijk te maken dat hij zelf ook moest collecteren. Gedecideerd gaf Van de Poll te kennen dat hij als centrale leidinggevende boven alle arbeid van het comité moest staan, ook boven het

collectewerk. Zuinigjes voegde hij eraan toe dat hij zich voor het collectewerk zeker niet te goed voelde, waarna hij de discussie sloot door te stellen dat wanneer de meerderheid van het comité verlangde dat hij wel ging collecteren, hij zich daarin zou schikken. Gelukkig voor hem bleek de meerderheid daar niet voor te zijn.

Tijdens deze en de bijeenkomsten van 20, 25 en 27 november kwamen allerlei ideeën op tafel om de eerste collecte eind november 1940 tot een succes te maken. Gesproken werd over het inzetten van enkele muziekkorpsen, het collecteren in de tram, het betrekken van de winkeliersvereniging, het inschakelen van de radio-distributie, het verstrekken van mouwbanden en de instructie van blokhoofden. Bij de vergadering van 20 november was loco-burgemeester Van de Poll opnieuw aanwezig. Hij benadrukte dat geen zweem van wantrouwen bij de bevolking mocht bestaan. *"Het geld is in de eerste plaats bestemd voor behoeftigen te Heemstede"*, zo stelde hij *"en verder voor Nederlandsche noodlijdenden in minder welgestelde plaatsen. Geen cent gaat naar Duitschland. Wat de besteding betreft: misschien zullen de instellingen van weldadigheid ingeschakeld worden"* ⁸.

Het werkcomité nam nogmaals het geheel van maatregelen door. Er

was een gironummer geopend; 5000 circulaires moesten nog worden gedrukt; 155 collectanten hadden zich beschikbaar gesteld voor de vrijdag en 146 voor de zaterdag⁹. Tevens beschikte het comité over 2200 speldjes, welk aantal tot 4000 moest worden verhoogd. Verder vergewisten de leden van het comité of er voldoende mouwbanden

ber gehouden. Inclusief de verkoop van speldjes was er f. 2.902,84 opgehaald. Ook was er ruim f. 1.700,- via giro of bank binnengekomen. Of dit resultaat echt goed was, mag worden betwijfeld. In deel 4 van het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog schrijft Dr. L. de Jong dat de Duitse Sicherheitsdienst de totale op-

VOOR DE WINTERHULP NEDERLAND WORDT

DE SOMMA VAN _____ GULDEN

ZEGGE F. _____ ALS GIFT GESCHONKEN DOOR _____

(Naam, woonplaats, adres)

DIT BEDRAG WORDT OVERGEMAAKT OP DE REKENING VAN DE STICHTING WINTERHULP NEDERLAND BIJ DE KAS VERENIGING N.V. TE AMSTERDAM

Plaats en dagtekening _____ Firmasempeel en handtekening _____

Blanco kwitantie voor giften aan 'Winterhulp Nederland' (Gemeentearchief Heemstede).

waren, die nog moesten worden gestempeld teneinde als legitimatiebewijs te kunnen dienen. Tenslotte werden afspraken gemaakt omtrent de uitreiking van de bussen en het tijdstip waarop met de collecte kon worden begonnen.

Tegenvallende opbrengsten.

De eerste Winterhulp-collecte is op vrijdag, 29 en zaterdag, 30 novem-

brengst een fiasco noemde. Ook aan de Heemsteedse opbrengst mag enigszins worden getwijfeld. Heemstede stond namelijk als nummer drie op de rangordelijst van plaatsen in Noord-Holland met het hoogst gemiddelde inkomen per inwoner. In de ranking van de opbrengsten kwam zij echter op de 39ste plaats te staan. Was hier sprake van een eerste aarzelende verzetsdaad of was de gemiddelde

Heemstedenaar gewoon een beetje zuinig geweest?

Aan publiciteit rond deze collecte had het niet ontbroken. Locoburgemeester Van de Poll had via de plaatselijke radio-distributie een toespraak gehouden. Een muziekgezelschap, samengesteld uit drie plaatselijke muziekkorpsen, hadden hier en daar met muziek de collecte luister bijgezet. Ongeveer 250 collectanten waren in Heemstede op pad geweest, hadden geld opgehaald en onder de bevolking 'lichtgevendende molentjes' verspreid ¹⁰. Ook de kranten hadden enkele malen aan het fenomeen 'Winterhulp' aandacht besteed.

Vol verwachting keken de leden van het comité naar de verdeling van het geld. Ook Heemstede beschikte over vele 'stille armen'. En voor de verdeling wenste men over tenminste f. 2,50 per kind beschikken, wilde de steunverlening iets voorstellen. Het eerste geluid hierover was een echte tegenvaller. De Provinciaal Directeur van Winterhulp wees de gemeente Heemstede een bedrag toe van f. 510,-. Zijn grote teleurstelling verbijtend, noemde voorzitter Rijkens het bedrag in de vergadering van 9 december *'een slag in het gezicht van het Heemsteedsche comité, terwijl deze slag neerkomt op het hoofd van de noodlijdenden in deze gemeente'*.

Iedereen was het erover eens dat het geheel een bedroevende indruk

maakte en voorspelde dat een tweede en volgende collectes een groot fiasco zou worden. Besloten werd een delegatie naar Backer te sturen in de hoop dat dit bedrag kon worden verhoogd. Het bezoek aan Backer leverde echter niets op. In de provincie Noord-Holland was volgens zeggen f. 300.000,- opgehaald en f. 68.000,- (ruim 20%) was over de 126 gemeenten verdeeld. Dat betekende 3,8 cent per inwoner. Volgens Backer was een groot deel van het geld nodig voor de verwoeste gebieden in Rotterdam, Middelburg en Den Helder. Omdat het comité uitging van het gegeven dat in Heemstede circa 1100 kinderen onder de uitdeling zouden vallen, bleef men met een groot tekort zitten. Voor de volgende collecte op 27 en 28 december 1940 werd dan ook het ergste gevreesd. Een pleister op de wonde was dat andere gemeenten eveneens over de verdeling erg ontevreden waren. Ook het aanbod van Van de Poll om uit de gemeentekas vijfhonderd gulden toe te voegen aan de toegekende 510 gulden maakte de commissie niet echt blij, ook al haastte zij zich Van de Poll te vertellen, dat de commissie het gebaar zeer op prijs stelde.

Zoals verwacht was de opbrengst van de tweede collecte een stuk lager. Niettegenstaande de 'Winterhulp'-collectanten op hun kussens allerlei figuren uit de sprook-

jeswereld met zich mee droegen. Heemstede scoorde met de opbrengst van de tweede collecte een 52ste plaats. Ook het aantal collectanten was drastisch teruggelopen. Waren het er bij de eerste collecte nog 254, bij de tweede eind december verleende nog maar 154 collectanten hun medewerking. Verschillenden van hen hadden zich teruggetrokken om reden dat ze de Winterhulp meer en meer als een Duits propaganda-instituut zagen. De tegenvallende opbrengst was ook de Duitsers niet ontgaan. Om de bevolking niet helemaal tegen zich in het harnas te jagen werd de oorzaak toegeschreven aan geldschaarste na de Kerstdagen, een geringer aantal grote giften, minder collectanten door het slechte weer enz. Vol goede moed werd dan ook verwezen naar de derde collecte eind januari 1941.

In de tweede helft van januari 1941 kwam het comité wederom bij elkaar. Tijdens deze vergadering was ook burgemeester Jhr. J.P.W. van Doorn na langdurige ziekte aanwezig ¹¹. Als burgemeester was hij verplicht het plaatselijk directeurschap van Winterhulp op zich te nemen, dus nam hij dit van locoburgemeester Van de Poll over. Het aantal collectanten en vrijwilligers was opnieuw teruggelopen. De overigen hadden nauwelijks nog verwachtingen van de opbrengsten van de derde collecte op 31 januari en

1 februari 1941. De Duitsers kennelijk ook niet, want zij bepaalden dat voortaan geen gegevens meer over de opbrengsten van Winterhulp mochten worden gepubliceerd of aan derden verstrekt.

Met de derde collecte is ruim tweeduizend gulden opgehaald, waarmee Heemstede op de 31ste plaats van Noord-Hollandse gemeenten kwam te staan. Met de collecte van 28 februari en 1 maart 1941 behaalde Heemstede een 45ste plaats, de vijfde collecte leverde een 46ste plaats op, de zesde een 32ste, de zevende een 35ste en de achtste collecte op 2 en 3 mei 1941 een 54ste plaats met f. 697,73, zijnde ruim 3 cent per inwoner.

Het afschaffen landelijk van het gehate rijwielbelastingplaatje per 1 mei 1941 vormde in het geheel een lichtpuntje voor het Winterhulpcomité Nederland. Omdat men verwachtte dat de verkoop van de plaatjes wel wat zou opleveren, gaf burgemeester Van Doorn het volgende persbericht af: *"Nu de rijwielbelasting met ingang van 1 mei 1941 is afgeschaft kunnen de rijwielbelastingplaatjes van de rijwielen worden verwijderd. De Stichting Winterhulp Nederland heeft het initiatief genomen om tot inzameling van de oude rijwielplaatjes over te gaan. Omdat de opbrengst van het op deze wijze ingezamelde materiaal vooral in dezen tijd zeer hoog zal zijn, doe ik een dringend beroep op de*

ingezetenen van Heemstede om de oude plaatjes te deponeeren in de bussen, die daarvoor op het Raadhuis en Politiebureau zijn geplaatst. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat de vereeniging die zich vorige jaren met de verzameling belastte, ook dit jaar de baten zal ontvangen. Mocht zulks gebeuren, dan zullen door Winterhulp ingezamelde plaatjes aan de daarvoor in aanmerking komende instantie worden afgedragen" ⁽¹²⁾.

Met het doel om het geld uit de pot van 'Winterhulp Nederland' in de vorm van waardebonnen of goederen zo eerlijk mogelijk te verdelen, inventariseerde de gemeente Heemstede aanvankelijk van maand tot maand wie hoeveel nodig had. Een belangrijke factor daarbij was de grootte van het gezin. Met behulp van Maatschappelijk hulpbetoon bracht men in kaart hoeveel mensen dat waren. In februari 1941 bijvoorbeeld kwamen daarvoor 1395 personen in aanmerking, in maart 1941 220 inwoners en in april 1941 kregen in totaal 1009 personen een extraatje.

Volgens de beschikbare gegevens is het Comité Winterhulp Nederland, afdeling Heemstede op 17 april 1941 voor het laatst bijeen geweest. Uit de notulen van deze vergadering blijkt dat op dat moment in totaal f. 12.979,26 aan collectegelden en giften was binnengekomen, terwijl een bedrag van

f. 7.520,- aan waardebonnen ter verdeling was ontvangen.

De tweede oorlogswinter.

Daarna bleef het enkele maanden stil rond 'Winterhulp Nederland'. Met minder ophef en met nauwelijks animo werd naar de tweede reeks collecten uitgekeken. Velen hadden voor Winterhulp bedankt omdat men steeds meer deze Duitsgezinde charitatieve instelling was gaan identificeren met de Nieuwe Orde. Slechts een aantal personeelsleden op het Raadhuis, die ambtshalve gedwongen waren hand- en spandiensten te verlenen of aan een overkoepelend comité deel te nemen, was overgebleven met slechts hier en daar een enthousiaste enkeling.

Ondanks de massale weerzin trof men in september 1941 opnieuw voorbereidingen. De campagne ging van start met een brief van burgemeester Van Doorn aan de confessionele instellingen van liefdadigheid. Daarin vroeg hij (noodgedwongen?) om een opgave van het aantal door deze instellingen 'gesteunden'. De Vereeniging van den H. Vincentius van Paulo van de O.L.Vr. Hemelvaart gaf aan dat zij zeven gezinnen (totaal 47 personen) ondersteunden. Het R.K. Parochiaal Armbestuur O.L. Vrouwe Hemelvaart deelde mede tot deze categorie 16 gezinnen te rekenen met in totaal 81 personen. De Dia-

conie Gereformeerde Gemeente vond het niet nodig om hierover uitsluitel te geven en verwees naar de jaarlijkse opgave van de armenraad. Bovendien was het bestuur van mening dat zij zelf wel in staat waren voldoende steun te verlenen en schreven aan burgemeester Van Doorn geen prijs te stellen 'in eenige verdeling van gelden te worden betrokken'. Ook de St. Vincentius-vereeniging Conferentie van den H. Bavo maakte bezwaar tegen het verstrekken van dergelijke gegevens. Ze liet burgemeester Van Doorn echter wel weten, dat wanneer zij door wettelijke regels daartoe gedwongen zou zijn, de opgaven wel zouden volgen.

Het antwoord van de Kerkeraad der Nederlandsch Hervormde Gemeente liet wat langer op zich wachten. Nadat het verzoek in hun vergadering van 24 september 1941 was besproken, weigerde ook dit bestuur hun medewerking daaraan te verlenen. Van de R.K. Parochiaal Armbestuur van den H. Bavo werd geen antwoord gevonden, zij het dat een losse aantekening, waarop 23 gezinnen (met in totaal 150 personen) stonden vermeld, aan hen eventueel kan worden toegeschreven.

Verder werd in de zomer van 1941 aandacht gevraagd voor de oprichting van de Nederlandse Volksdienst (N.V.D.). Volgens de machthebbers moest de N.V.D. kunnen bijdragen

'tot verhooging van het saamhorigheidsgevoel van de Nederlandsche bevolking en tot versteviging van het gevoel van verantwoordelijkheid van den ene burger jegens den anderen'. Een instelling, die nauw moest samenwerking met de Stichting 'Winterhulp Nederland'.

Omdat de N.V.D. op zoek was naar leden, kreeg burgemeester Van Doorn opdracht te gaan ronselen onder het personeel van de gemeente. Een 'opwekkings'-brief volgde naar de diverse gemeentelijke afdelingen. Het personeel van de Distributiedienst voelde niets voor een lidmaatschap. Ook de mensen van Openbare Werken en de Reinigingsdienst lieten massaal afweten. Van de Gemeente-, Gas-, Duinwater- en Electriciteitsbedrijven kreeg de burgemeester ook nul op het rekest. Dus schreef burgemeester Van Doorn op 26 september 1941 netjes aan de Provinciaal Leider voor Noord-Holland van den Nederlandschen Volksdienst dat hij de eer had 'mede te deelen, dat zich uit het gemeentepersoneel geen leden hadden gemeld voor den Nederlandschen Volksdienst'. Dit wil overigens niet zeggen dat in de maanden daarna geen Heemstedenaren lid zijn geworden van de N.V.D.

In de week van 24 september tot 4 oktober 1941 had de eerste lijsten-collecte plaats van de 'tweede ronde', twee weken later gevolgd door

een straatcollecte. De opbrengst bleef ver achter bij de planning. Ook het aantal collectanten was drastisch gedaald en schommelde nu rond de 50 vrijwilligers. De straatcollecte van 17 en 18 oktober 1941 bracht slechts f. 238,73 op, waarmee Heemstede qua opbrengst op de 71ste plaats kwam. De straatcollecte van 24 januari 1942 betekende een glorieus dieptepunt. Ondanks dat wat winkeliers raambiljetten hadden hangen, leverden de collectebussen maar f. 143,59 op, hetgeen resulteerde in een 99ste plaats in de ranking van gemeenten.

Door het aantal snel teruglopende vrijwilligers van W.H.N. moest burgemeester Van Doorn begin oktober 1941 de gemeente Heemstede van twee buurtschappen terugbrengen naar één. Als reden gaf hij hiervoor op dat steeds meer leden waren weggelopen en dat het moeilijk was andere personen te vinden, die zich daarvoor in wilden zetten. Feitelijk moest hij door gebrek aan belangstelling over de hele linie de organisatie inkrimpen. In de persoon van G.A. de Jager vond hij uiteindelijk een geschikt persoon om buurtschapshoofd van zowel de Stichting W.H.N. als van de N.V.D. te worden.

Door het gebrek aan belangstelling werd de straatcollecte van 17 en 18 oktober 1941 in Heemstede - officieel onder de noemer 'in verband met het geringe verkeer in

deze gemeente' - alleen gehouden op zaterdag, 18 oktober. Vanwege het gering aantal collectanten werden slechts 15 'posten' ingesteld, waaronder die bij de spoorwegovergang in de Zandvoortselaan, bij de IJzeren Brug, bij het postkantoor op de Binnenweg, bij enkele tramhaltes en op de Glipperbrug.

Omdat de meesten 'Winterhulp' vermeden is het wonderlijk dat in mei 1942 door de penningmeester van de Heemsteedse N.V.D. aan de N.V.D. in Haarlem een opgave werd verstrekt van de namen en adressen van 88 Heemsteedse collectanten en ruim 700 'Heemsteedse medewerkers van Winterhulp'. Op grond waarvan deze lijst is samengesteld, is niet duidelijk. Misschien zijn het de namen van inwoners geweest, die in de voorgaande huis- aan huiscollectes op lijsten hadden ingetekend of werden degenen, die geld per giro of bank hadden overgemaakt tot de symphatisanten of medewerkers gerekend.

De belangstelling voor het Winterhulpprogramma had in het najaar van 1942 bijna het nulpunt bereikt. Dit bleek des te meer toen de inmiddels nieuw aangetreden (waarnemend) burgemeester Van Riesen in oktober 1942 een beroep deed op de leerkrachten van de openbare scholen en van de gemeentebedrijven om een bijdrage te leve-

ren in het Winterhulpprogramma. De werklieden van Openbare Werken en de Gemeente-, Gas-, Duinwater en Electriciteitsbedrijven beloofde hij zelfs vrij van dienst te geven wanneer de collectes op een zaterdag werden gehouden ¹³. De reactie van de Bedrijven was opnieuw kort en bondig. Niemand voelde er iets voor. Ook de leerkrachten van de scholen zagen massaal af van deelname aan de nog te houden collectes voor Winterhulp. Zowel D. Kikkert, hoofd van de Dreefschool, als S.H. Boot, directeur van de Crayenesterschool, A.C.Thürkow, hoofd van de Voorwegschool en H. Venema, directeur van de Bronstee-M.U.L.O. meldden een week later aan Van Riesen, dat 'geen der leden bereid was gevonden vrijwillig deel te nemen aan de collecten'. Bij Openbare Werken lag dat iets anders. In dit geval hadden vier medewerkers zich vrijwillig aangemeld.

N.S.B-burgemeester J.H. van Riesen droeg het Winterhulp-programma een warm hart toe. Niet alleen maakte hij regelmatige propaganda voor het vele werk dat het plaatselijk bestuur verzette, ook wist hij steeds momenten te kiezen om de tegenvallende collecten onder de aandacht van zijn ambtenaren of bevolking te brengen. Zelf moet hij één of meerdere keren met de collectebus in het raadhuis hebben rondgelopen. Doordat het gemeen-

tepersoneel echter onderling een afspraak had gemaakt om niets te geven, stootte hij overal zijn neus. Ook doet tegenwoordig nog steeds op het Raadhuis het verhaal de ronde, dat Van Riesen in de raadzaal aan de ambtenaren eerst sigaren uitdeelde en dan de aanwezige ambtenaren verzocht voor 'Winterhulp' te collecteren. Terwijl de aanwezigen steeds meer verscholen raakten achter de blauwe rook en druk met elkaar in gesprek bleven, voerde hij een hartstochtelijk be-

Stempelafdruk van het bureau 'Winterhulp Nederland, afdeling Heemstede' (Gemeentearchief Heemstede).

toog over de voordelen van het programma.

In zijn antwoord aan commissaris der Provincie Mr. A.J. Backer ter gelegenheid van zijn installatie tot burgemeester op zaterdag, 26 juni 1943 zei Van Riesen onder andere over het 'Winterhulp'-programma:

"[...] Te lang is ons land verdeeld door groepsbelangen. Deze zullen wijken moeten voor algemeen belang. Op deze overtuiging zal ook mijn leiding gebaseerd zijn. Ik ben niet iemand die populariteit zoekt of van wien men binnenskamers meer verkrijgt dan daarbuiten. Wel is mijn voornemen verdrukten te helpen en zoveel mogelijk op te komen voor de zorgen der burgerij", waarbij hij tevens steun toezegde aan Volksdienst en Winterhulp.

Over het verder reilen en zeilen van het Winterhulpprogramma in Heemstede in de jaren 1943, 1944 en 1945 is weinig bekend. Enerzijds ontbreken hierover archiefstukken, anderzijds is daar, waarschijnlijk door gebrek aan belangstelling, nauwelijks iets over geschreven. L. de Jong schreef in deel 6 hierover: *"Wat toen in '43-'44 aan gelden ingezameld, resp uitgekeerd is, weten wij niet; in de loop van '44 raakte de Winterhulp gesorganisiseerd en na de Dolle Dinsdag-crisis zakte zij ineen"* ¹⁴. Wel is bekend dat zowel de N.V.D. als de Stichting Winterhulp Nederland, afdeling Heemstede, getracht hebben de ergste nood in Heemstede te lenigen. Zowel de N.V.D. als W.H.N. trachtten in deze jaren met de steeds kariger wordende financiële middelen de ergste nood te lenigen. Ofschoon de stichting- en uit de zogenaamde 'Winterhulp'-

lotterijen, uit de inhoudingen op lonen en salarissen en winsten van bedrijven nog wel geld binnen kregen. De opbrengst van de collectes werden steeds bedroevender. Bij de steunverlening aan het Nederlandse Winterhulpprogramma zal ongetwijfeld geld zijn gebruikt van de Duitse zusterorganisaties de National-Sozialistische Volkswohlfahrt (N.S.V.) en het Winterhilfswerk des Deutsches Volkes. Noodzakelijk om de noodzakelijke gezinsondersteuning, eenpansmaaltijden, kosteloze bioscoopvoorstellingen, uitzending van kinderen naar vakantiebestemmingen en rampenbestrijding te kunnen betalen. Met name de eenpansmaaltijden waren in trek. Hoewel verschillende hulpbehoevenden om principiële redenen weigerden geld van de N.V.D. aan te nemen, waren te veel mensen daarvan afhankelijk, ook al kregen ze ondersteuning van de bestaande kerken of sociale instellingen. Grote belangstelling was er dan ook voor de op 28 april 1943 door de N.V.D. georganiseerde bijeenkomst voor de Heemstedese schooljeugd. In het 'Ververschingshuis Groenendaal' waren namelijk 320 kinderen aanwezig, die alleen werden onthaald op films, muziek en een maaltijd. Tevens was het kinderfeest van 'Winterhulp' eind december 1943 goed bezocht. Onder de aanwezigen bevonden zich ook burgemeester Van Riesen en de beide wethouders. G.A. de

6 NOV. 1944

Na

HEEMSTEDEN, 3 November 1944

Aan den Heer Burgemeester
der Gemeente Heemstede

Eierby heb ik het genoegen, U een afschrift toe te zenden, van de maand
rapporten, over de werkzaamheden van de N.V.D. te Heemstede over de
maanden September en October 44.

SEPTEMBER.

Uitgegeven kleding: Aan drie gezinnen; 1 Heeren costuum-1 Heeren Winter-
en 1 Damesmantel.

Aan 6 gezinnen 36 stuks Babygoed en 23 stuks kleer-
tjes voor kinderen van 1 tot 4 jaar.

Voorrangskaarten : Voor a.s. Moeders en ouden van dagen 6 stuks uitgeg.

Uitgegeven klompen : 228 paar. Dezen zijn door ons opgespaard in den
Zomer, om ze tegen het najaar uit te reiken.

In de schoenen ruilbeurs; kwamen 16 ruilingen tot stand.

Huis bezoeken; werden er 16 verricht.

October.

Uitgegeven kleding; Aan 2 gezinnen werden elk een winterjas uitgereikt
„ 9 „ „ 80 stuks Babygoed
„ 19 „ „ 140 „ „ onder en bovenkleding

Voorrangskaarten; Werden 19 styks voor a.s. Moeders en zieken verst.

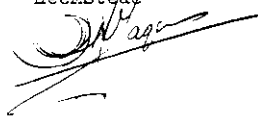
Uitgegeven klompen; 60 paar, waarvan 20 paar gratis.
Deze klompen werden door het Prov. Bureau N.V.D.
aangevoerd.

Schoenen ruilbeurs; hier kwamen 18 ruilingen tot stand.

Kraamverz.-gezinshulp; werd een geplaatst.

Huisbezoeken; werden er 18 gedaan.

Hoogachtend
Het Buurtschapshoofd N.V.D.
Heemstede

Verantwoording door het Buurtschapshoofd De Jager aan burgemees-
ter Van Riesen over de werkzaamheden van de N.V.D. in de maanden
september en oktober 1944 (Gemeentearchief Heemstede).

Jager, buurtschapshoofd van de N.V.D., hield daar een kort openingswoord.

Vanwege het chronische gebrek aan collectanten werden regelmatig politiemensen op pad gestuurd met collectebussen. Of leden van de W.A.-afdeling van de N.S.B., hetgeen het neutrale karakter van de inzamelingsacties helemaal om zeep hielp. Met name in het winterseizoen 1943/1944 begaven zij zich, gewapend met kussens, verkeersspeldjes en bussen op straat om de mensen te bewegen te offeren voor Winterhulp.

Na de oorlog zijn de Duitse organisaties geliquideerd. De stichtingen 'Winterhulp', 'Nederlandse Volksdienst' en de National Sozialistische Volkswohlfahrt hadden overal hun vertakkingen. Zij het op het laatst van de oorlog nog gebrekkig of nauwelijks functionerend. Alle gemeenten kregen opdracht op te geven wat er nog van over was. De laatste saldi bij banken en girodiensten moesten op de verzamelingsrekening worden overgeschreven van het 'Afwikkelingsbureau N.V.D. en W.H.N.' De bezittingen van deze stichtingen in Heemstede waren nogal mager, omdat de N.V.D. slechts over kantoorinventaris in de pand aan de Valkenburgerlaan beschikte. Van de nog beschikbare gelden is niets bekend.

Marcel Bulte.

¹ Zie brief Kabinet Commissaris der Provincie Noordholland nr. 386 d.d. 16 oktober 1940.

² Zie voor verdere details het verslag van gemeentesecretaris N. Vos, d.d. 25 oktober 1940.

³ Ook van deze bijeenkomst werd door gemeentesecretaris N. Vos een verslag, gedateerd 8 november 1940, gemaakt.

⁴ Volgens besluit van 22 oktober 1940.

⁵ Ook de Heemsteedse politie had over beschadigingen van aanplakbiljetten voor Winterhulp gerapporteerd. Op de aanplakborden Zandvoorter Allee, Laan van Insulinde en Adriaan Pauwlaan moesten de aanplakbiljetten worden vervangen. Dat gold ook voor het biljet op het bord bij het R.K. Verenigingsgebouw. In de Javalaan waren gestencilde blaadjes met 'schunnigheden' over Winterhulp bij mensen in de bus gedaan. Zie ook Uittreksel Dagrapporten Gemeentepolitie Heemstede d.d. 24, 28 en 30 november 1940.

⁶ Notulen College van Burgemeester en Wethouders d.d. 11 december 1940 punt 21.

⁷ Notulen College van Burgemeester en Wethouders van 18 november 1940 sub 1.

⁸ Notulen vergadering Comité Winterhulp Heemstede op 20 november 1940 gehouden in het Raadhuis van Heemstede.

⁹ Op 27 november 1940 plaatste Hoofdinspecteur Berentsen in het dagrapportenboek een oproep om te collecteren voor Winterhulp. Ook de burgemeester riep volgens Berentsen het politiepersoneel op om mee te doen. Zie Dagrapportenboek Gemeentepolitie Heemstede.

¹⁰ Degenen, die een molentje van de collectanten hadden gekregen en deze op z'n revers speldde, liep de kans te

horen te krijgen dat hij 'met molentjes liep'.

¹¹ Op 22 januari 1941 werd burgemeester Van Doorn ook weer welkom geheten in de vergadering van het College van Burgemeester en Wethouders.

¹² Op 6 mei 1941 door de burgemeester van Heemstede, plaatselijk directeur van Winterhulp Nederland aan de

Haarlemse en Heemsteedse bladen ingezonden persbericht.

¹³ Zie brieven 2de Afd. no. 2486 d.d. 15 oktober 1942 en no. 2579 d.d. 27 oktober 1942.

¹⁴ Zie Dr. L. de Jong 'Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 6, juli '42 - mei '43 eerste helft, blz 473.

Fragmenten uit het oorlogsdagboek (‘Van Dolle Dinsdag tot Bevrijdingsdag’)

door van Dick van Soest, Julianalaan 10, Heemstede

13 november 1944: Dreeschool door Duitsers in beslag genomen. Levering van kleding in Heemstede afgekondigd: op 14 november per gezin in te leveren 1 wollen deken, bovendien per manlijk persoon 1 winter- of regenjas, 1 stel ondergoed, 1 overhemd, 1 paar schoenen, 1 paar sokken en 1 slipover of pullover. 's Nachts passeren vele Duitse treinen. Een V-1 wapen 's avonds neergekomen naast het huis van de families Kramer en Roozen, Kerklaan, door vliegtuig verloren.

14 november: Dreeschool bezet door Duitsers. Hele dag aanrijden van rode kruis-auto's en gecamouflerde wagens. Waarschuwing voor razzia's. Inrichten van schuilplaats op vliering en wegstoppen van kleding.

15 november: Emotievolle dag. Reeds 8.30 uur bekendmaking dat iedereen om 10.30 uur het huis

moet verlaten in verband met detonatie van V-1 op Kerklaan. Vlucht-koffers gepakt. Alle ramen en deuren opengezet. Op 3 kilometer afstand dekking zoeken. Ma met de meisjes naar Tuinder. Ans, Jan, Ans van Amstel en ik blijven in de kelder bij Bense. Kaartje gelegd. Half één vliegen de deuren open: de klap heeft de huizen van Kramer en Roozen onbewoonbaar gemaakt. Baal stro dwars door de muur bij Roozen. Kerk en pastorie zwaar beschadigd. Tot Haarle toe veel winkelruiten gesprongen. Half twee komt familie terug. Alles wat afgesloten en weggestopt was komt weer te voorschijn. Niet geplunderd. Half vier seintje gekregen dat Feldgendarmerie huis aan huis kleding komt inzamelen. Schuilplaats voor 't eerst met Carel betrokken. Tot 5 uur geschild. Moffen door Ma met zielig gezicht afgescheept

zonder kleding. Grote razzia op Postkantoor in Haarlem door SS-doodskoptroepen op illegale bladen onder leiding van de Telefoon Einsatzleiter. Personeel naar hal opgedreven, bureaus doorzocht. Kraneveld, ir.van Engen, ir.Hof en Sonnemans opgepikt. In Alkmaar Etha Hermans opgepikt. Ir.Hof en Hermans niet meer teruggekomen, in Duitsland gedood.

20 november: Hele dag familie Kramer geholpen met pakken en verhuizen van inboedel naar Zusterschool Kerklaan.

21 november: Familie Kramer geholpen. V-1 wapens worden uit IJmuiden afgeschoten. Talrijke geallieerde toestellen komen over.

6 december: Dag van razzia's. In de schuilplaats. Waarschuwingen, geluidswagen stopt om 8 uur voor de deur, oproep melding. Razzia slecht opgezet. In Haarlem op grote schaal, volgens geruchten, 800 jongemannen opgepakt. Centrale Keuken werkt niet. Van kantoor weggebleven, na 3,5 maand te hebben gewerkt. Moffen komen met 6 man met automatische revolvers door achterdeur en gaan de voordeur weer uit. Hele dag op schuilplaats. Grote luchtactiviteit.

7 december: Tweede dag en veertiende nacht in de schuilplaats. Radio geïnstalleerd, hersengymnastiek. 's Avonds twee uur beneden geweest.

25 december: 7 uur naar Nachtmis in 'Valkenburg' in verband met be-

schadigde 'Heilige Bavo'-kerk speciaal voor onze Parochie. Straten wit van de rijp. Feestelijk ontbijt: wittebrood, vlees, echte thee, boter, taai; smullen in dit 5e oorlogsjaar. Om 12 uur koffie met melk en room! 's Middags razzia in Haarlem en bij de Adriaan Pauwlaan als represaille voor neerschieten van een Duitser. Grenzen van Haarlem hermetisch afgesloten. Heerlijk diner: vermicellisoeep met vlees van de Centrale Keuken, lamslappen, pudding, witte bonen. 's Avonds gezellig gelezen bij de carbidlamp. Hele rijen mensen voor aardappelwinkels en slaggers wegens directe verkoop.

26 januari 1945: Evenals een dag eerder weer last van darmcatarre. Dokter constateert dysenterie, heerst erg veel. Ans weer op hout uit in Groenendaal. We krijgen een mee-etertje Gerard Vermeer, 'n klein joch.

17 februari: 's Nachts tijdbom op rails bij spoorbrug achter Berkenrode ontploft. Reuzenklap. Werk van Ondergrondse. Op Politiebureau controleambtenaar neergeschoten. Onrustig in Heemstede. 's Middags water aftappen wegens lage waterdruk. Week van enorme luchtactiviteit.

1 maart: Maartse hagelbuien. Ans naar Amsterdam. Houtzagen bij Versteijnen. Razzia's in Haarlem en Heemstede. In Indische Buurt dokter Van der Gugten vastgehouden en weer vrijgelaten. IJsellinie

afgesloten, alleen nog met speciale vergunning te overschrijden. Amerikanen en Canadezen zetten offensief in richting Keulen opnieuw in. Twee bakken hyacinthen en shag van Ted Roozen gekregen. Organisatie brengt 5 pond tarwe.

8 maart: Zagen bij Westerkamp met Theo Gielen. Razzia's op Binnenweg. Bonn en Koblenz gevallen. In Haarlem 15 mannen gefusilleerd op de Dreef in verband met de aanslag op een Nederlandse politiemann in Haarlem. Joke en Ria uit Venhuizen terug met: 90 kilo aardappelen, 4 pond meel, 8 witte kolen, 40 pond Brussels lof. 30 kg. wortels, 80 kg. uien, 10 kg. bieten, 1,5 pond bonen. Doodmoe om 8 uur thuis. Stampapot van de Centrale Keuken: witte kool met kaas.

12 maart: Voortzetting razzia's Binnenweg. Circa 50 man uit De Glip opgepakt en onder bewaking van 10 moffen weggevoerd. In Amsterdam tientallen mannen uit gevangenis Weteringschans gehaald en gefusilleerd. In totaal 100 terechtstellingen in verband met gezegde dood van Höhere SS und Polizeiführer Rauter.

21 maart: Internationale Rode Kruis schenkt half brood. Aardappels van PTT eindelijk uit Friesland aangekomen. Prachtweer. In de tuin gewerkt met Hans Meijer. Ma en

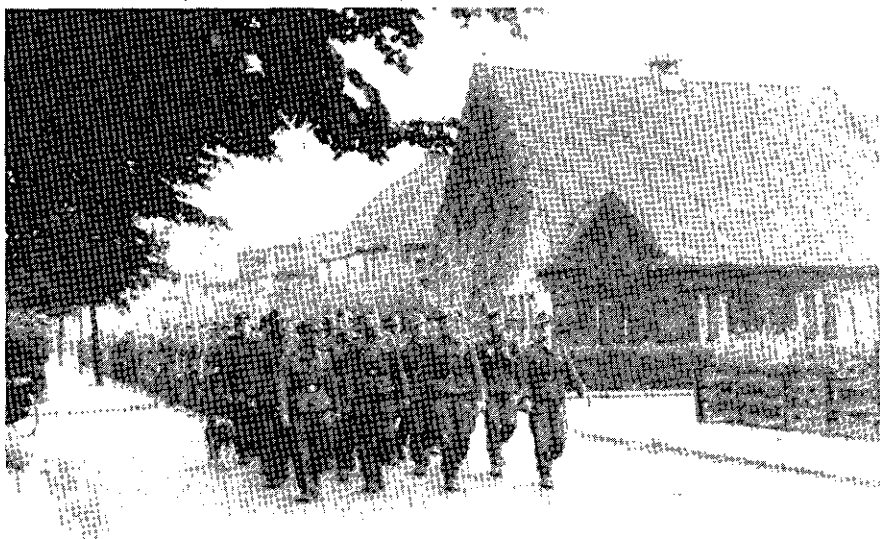
Ria terug uit Oegstgeest. Enorm aantal vliegtuigen. Aanvallen de hele dag op V-1 banen Vogelenzang, Lisse en IJmuiden. Zware klappen en afweer.

19 april: Half wittebrood van het Zwitsers Rode Kruis. Hout gehaald in Aerdenhout met evacuatiewagentje. Geallieerden nog 35 kilometer van Amsterdam. Moffen vernielen sluizen bij Huizen en Muiden en inunderen 't land Wieringermeer. Max Blokzijl ingerekend. Friesland en Groningen practisch gezuiverd.

21 april: Aerdenhout door de moffen versperd door bomen. Huizen in beslag genomen. Veel Duitse gewonden komen aan. Voor 't eerst sinds januari naar Haarlem geweest.

4 mei: 's Avonds 9 uur meldt de BBC: capitulatie van Duitsers in Nederland, N.W.Duitsland en Denemarken. Aanvaarding en ondertekening van capitulatie zullen op 5 mei plaatsvinden, 's morgens te 8 uur. Hierdoor is de vrede getekend op het hele continent behalve in Noorwegen, Tchechoslowakije en een strook langs de Elbe.

5 mei 1945: Bevrijdingsdag en einde van de oorlog met Duitsland. Proclamatie door de radio. Nederland in feestroes. Na enkele dagen zullen de Canadese troepen de bezetting overnemen. Duitsers melden zich bij hun afdelingen.

Komende van 'Meer en Bosch' marcheren gedesillusioneerde Duitse soldaten af op 7 mei 1945. Op de achtergrond het kerkgebouw van de Nederlandse Protestantenbond in de Postlaan.

KERSTMIS 1944

Na alle ellende, die de Duitse bezetting nu al ruim 4,5 jaar had meegebracht, was er toch wel de sfeer en wens gebleven, dit traditionele feest ook dat jaar te vieren. Weliswaar ontbrak het bijna aan alles om dit met de gebruikelijke entourage te doen, maar aan een kerkelijke viering behoefde het nog niet te ontbreken. Het was echter niet mogelijk deze viering in onze parochiekerk de Heilige Bavo in Heemstede te doen plaatsvinden. Het gebouw was té zwaar beschadigd

door een V-1, die in de nabijheid ongeëxplodeerd was neergekomen. De Duitse militaire macht had het nodig geacht om het onding ter plaatse te laten ontploffen met alle gevolgen vandien. Enorme schade aan de omliggende huizen was het gevolg. De kerk kreeg de grootste klap. Het interieur werd zwaar beschadigd en daarom een gevaar voor gebruik. Maar er was gelukkig nog een andere mogelijkheid om elders een kerstviering te kunnen meemaken.

De St.Bavo-kathedraal te Haarlem had in de vroege ochtenduren een dienst en zodoende besloten mijn jongste broer en ik daaraan te gaan

deelnemen.

Het nachtelijke speruur - een van de vrijheids-beperkende maatregelen van de bezettingsmacht - was teruggebracht tot 's ochtends 4 uur. Dit betekende dat men zich dan op de openbare weg mocht bevinden zonder de kans te lopen te worden opgepakt.

Welnu, mijn broer met tijdelijk verlof, of beter gezegd, op een handige manier uit de gedwongen tewerkstelling in Duitsland gevlucht, en ik, zouden

ons dan lopend naar Haarlem be-geven. Per fiets was niet mogelijk. Trouwens je mocht niet meer over het vehikel beschikken. Bij vorde-ring hadden rijwielen al ingeleverd moeten worden. Dus dan maar te voet. Ons schoeisel bevond zich nu niet bepaald in goede staat, zeker niet om nog na een behoorlijke sneeuwval te gebruiken.

Op weg, hoek Zandvoortselaan/ Herenweg, ontmoetten wij twee Duitse militairen, kennelijk in een niet al te goede bui. We werden aangehouden en men vroeg ons wat wij van plan waren. Ons antwoord scheen de heren niet te be-vallen en wel zeker niet onze stem-ming voor een kerstviering. Er volg-de een verward verhaal waarbij één der mannen het nodig achtte zijn pistool op mijn buik te drukken en een dreun op mijn oog te moeten geven, waarbij het linkerglas uit mijn bril sprong. Onze toestand werd toch wel wat precair.

Ik rende weg. Dat hiermede de zaak niet opgelost bleek te zijn, was spoed-ig duidelijk. Mijn broer stond nog steeds voor het tweetal en werd tevens met een schot 'ins Bauch' bedreigd. Ik bemerkte dat de zaak escaleerde, mede door het feit dat beide soldaten overmatig gebruik van alcohol hadden gemaakt. Ik werd gesommeerd terug te komen en weer naast mijn broer te gaan staan. Wat op dat ogenblik in het hoofd van mijn broer is omgegaan schijnt van meer nut te zijn geweest dan de flitsen in mijn wat verwarde geest.

Hij bracht namelijk de oplossing met een verhaal over een 'heroï-sche' brandblussing in Dortmund na een fosfor-bombardement door geallieerden, waarbij hij een soort dankbetuiging van het stadsbestuur toonde. Hiermee nam plotseling de dreigende houding van het twee-tal af. Die sloeg om in een neerbui-gende houding. We mochten ver-der onze weg vervolgen. Met enige triomf dreigde toen mijn broer hun optreden aan hun commandant te melden, hetgeen natuurlijk niet is gebeurd. Het was allemaal meer dan genoeg geweest.

We gingen niet naar Haarlem, maar liepen op een draf huiswaarts. Géén Nachtmis, de zenuwen hadden ons beiden te pakken en de stille heilige nacht was voor ons naar de blik-sem.

Februari 1992

J.M.le Fèvre

EVENEMENTEN OP 'DE CEDER' TIJDENS DE DUITSE BEZETTING

's Morgens vroeg toen wij nog in bed lagen hoorden wij een klap en voelden een dreun. Toen wij uit het raam keken zagen wij een grote bom welke door de klap was open-gescheurd en eromheen lagen krantjes van 'Vrij Nederland'. We hebben deze onmiddellijk verzameld en rondgedeeld. Zo hebben wij er honderden verspreid. De overige duizenden moesten wij noodgedwongen in de Centrale verwarming opstoken. Op de Blauwe Brug zagen wij Duitse soldaten ook bezig met het oppakken van de krantjes. Zij hadden ons niet in de gaten.

Twee officieren vroegen om inkwartiering voor een niet te lange tijd. Mijn vader heeft hen een zitkamer en een slaapkamer aangeboden. Zij gedroegen zich zeer correct en gingen 's avonds met uitgetrokken schoenen de trap op. Het ontbijt werd door een oppas van henzelf verzorgd. Na afloop lieten zij een keurig bedankbriefje achter door hen beiden ondertekend. Dit konden wij gebruiken ingeval wij minder plezierig bezoek kregen.

Op het dak van ons huis stond een windmolen die werd gebruikt om batterijen op te laden. De familie Beijnes was bij ons ondergedoken

(spoorwegstaking). Hij was doof en wij hadden veel licht nodig omdat hij lippen moest aflezen. Twee Duitse militairen belden aan, zij wilden het licht aandoen, maar dat brandde niet. Zij vroegen waar de batterijen stonden. Deze hebben wij laten zien in een kast waar de draden in uitmondten. De batterijen hebben zij getest en afgekeurd laten staan. In de kast ernaast stonden twee prachtige spoorwegbatterijen welke zij niet gezien hebben.

In de garage stond een Rolls Royce op houten blokken. De wielen waren ondergebracht bij verschillende kennissen in de buurt. Iemand vertelde mij na de oorlog dat een wiel van de Rolls onder zijn bed gelegen had. De wielen waren er al lang af en wij wisten niet waar deze waren. De Rolls lieten de Duitsers staan.

In 1943 hebben enkele officieren ons huis bekeken en gezegd dat de Ortskommandant enkele kamers moest hebben. Burgemeester Van Riesen belde ons daarna op om dit te bevestigen. Mijn vader heeft toen gezegd dat hij, als de Ortskommandant in ons huis kwam, hij er onmiddellijk uit ging en de inboedel op de veiling zou verkopen. Hij wist een hotel in Amsterdam waar

hij kon verblijven. Dit stond onomstotelijk vast. De burgemeester belde later op dat het plan niet doorging. De Ortskommanadant is bij

een N.S.B.'r op de Heemstedse Dreef ondergebracht.

W.J.H.van Hees

Burgemeester Van Riesen wordt na zijn aanhouding door leden van de Binnenlandse Strijdkrachten overgebracht naar een geïmproviseerd arrestanten-centrum in autogarage Van Lent aan de Raadhuisstraat.

De verwoesting van de 'Mariahof',

Kerklaan 115, Heemstede op woensdag 15 november 1944

Maandag 13 november 1944, om ongeveer zes uur 's avonds vloog een Duitse vliegmachine, die een V-1 in de richting Engeland vervoerde, zeer laag over Heemstede. De bemanning verkeerde waarschijnlijk in nood, althans verschillende personen hebben gezien, dat lichtkogels uit het vliegtuig werden afgeschoten. Plotseling scheen het, alsof de machine rakelings over ons huis ging. Daarna hoorden wij een zwaar ploffend geluid in de nabijheid. Na onderzoek bleek mij, dat een V-1 in onze tuin was gevallen, ruim drie meter terzijde van de linkervleugel van ons huis. Het was een projectiel in de vorm van een torpedo, naar schatting ter lengte van ruim zes meter, met staartvinnen en met twee vleugels, die als benzine-reservoirs dienst deden. Het projectiel zat met de voorkant in de grond, naar de Kerklaan gericht. Door de schok was het middelste gedeelte op twee plaatsen verbogen en wel zo, dat de staart, in plaats van in het verlengde van het voorste deel, nagenoeg loodrecht daarop stond en schuin in de lucht stak, waardoor het geheel de vorm van een kurketrekker had gekregen.

Bovendien had een van de vleugels de grond geraakt, met als gevolg

dat het benzine-reservoir was gesprongen en de benzine naar buiten liep. Het stortregende, zodat de benzine niet is ontploft.

Toen het projectiel neerviel, waren wij juist aan tafel gegaan. De schok was wel zwaar, maar niet hevig; wij waren ons op dat ogenblik niet bewust, dat er zo vlak bij ons huis iets was neergekomen, zodat de schrik tot slechts enkele gezinsleden beperkt bleef. Ik vond het monster in het halfduister, omringd door een sterke benzinelucht; het trok natuurlijk veel belangstelling. Ik heb toen iemand van de afdeling Duitse Weermacht, in het Broederhuis aan de Herenweg gelegerd, gewaarschuwd en een drietal militairen toog op mijn aanwijzing op onderzoek uit. Zij wisten er blijkbaar geen raad mee, maar kort daarop kwamen andere militairen ter plaatse. Jaap was onmiddellijk naar het politiebureau gegaan; een agent werd uitgezonden naar de Kerklaan, terwijl ook leden van de blokbrandweer werden opgeroepen. De bel stond niet stil, want allerlei personen vroegen om inlichtingen en het middagmaal werd met veel onderbrekingen in haast genuttigd. Om ongeveer zeven uur is ons medegedeeld, dat wij terstond ons huis moesten verlaten, welk lot door

de bewoners van de percelen nrs. 109,111,113,117 en 119 werd gedeeld. Dat gaf eensklaps een opschudding in huis bij de schaarse verlichting; zij die hun koffer vroeger reeds uit voorzorg hadden gereed gezet, waren spoedig klaar, terwijl de anderen vlug het een en ander bij elkaar moesten zoeken.

familie IJland in de Van Merlenlaan en Fons bij de familie Peeperkorn aan de Blekersvaartweg, terwijl ik besloot in het huis te blijven, ten-einde het niet onbewaakt achter te laten. Toen mij echter uitdrukkelijk werd te kennen gegeven, dat ik moeilijkheden zou krijgen met de Duitse Weermacht en ik de mede-

De 'Mariahof', Kerklaan 115, omstreeks 1935 (foto mw.A. Hendriks-Kramer)

To met vier kinderen, namelijk Kees, die juist met koorts te bed lag, Ida, Annie en Marliesje vonden direct een onderdak bij de familie Van der Sman in de Kerklaan, onze vroegere bureu toen wij nog op nummer 36 woonden; Martin en Jaap bij de familie Kemper in de Hugo de Grootlaan, Ineke bij de

deling ontving, dat de familie van dokter Tombrock mij gastvrijheid wilde verlenen, ben ik daarheen getogen.

Gelukkig zijn wij allen, ondanks de emotionele gebeurtenissen, rustig gebleven en trok ieder welgemoed naar zijn nieuwe kwartier. De daaropvolgende dinsdag gebeurde er

niets bijzonders. Wel werd het projectiel door verschillende militaire en burgerlijke autoriteiten bezichtigd. De Kerklaan was van de Herenweg tot de eerstvolgende straat, de Burgemeester van Lennepweg, afgezet, maar wie daar zijn moest, mocht passeren. Verscheidene malen moesten wij in ons huis zijn om een of ander noodzakelijk gebruiksvoorwerp te halen.

Woensdagmorgen kwam ik om ruim acht uur uit de kerk en liep door de Kerklaan, toen iemand mij vroeg, of ik nog niet wist, dat ik om tien uur uit mijn huis moest zijn en dat het projectiel zou worden opgeblazen. Ik had daarvan nog geen bericht ontvangen. Ik legde terstond beslag op het schuin aan de overkant bij de Sint Antoniuschool staande gymnastiekgebouw, waar schuwde vervolgens mijn bij de familie Van der Sman aanwezige huisgenoten, vroeg aan enkele personen om karren en spoedig verscheen er, zowel voor andere lotgenoten als voor ons, een reeks voertuigen en kisten, terwijl de leden van de blokbrandweer en buurtgenoten zich ter beschikking stelden om te helpen. Omstreeks negen uur waren vele rappe handen bezig, om in ons huis alles zoveel mogelijk bij elkaar te zetten of kisten te bergen. To pakte met behulp van onze dochters en anderen zoveel mogelijk het glas- en aardewerk in; hulpvaardige kleine jongens liepen af en aan om de boe-

ken, die uit allerlei kasten te voorschijn kwamen, over te brengen. De grotere jongens droegen stoelen en tafeltjes naar de overkant; de mannen brachten het beddegoed, het zware meubilair en de gevulde kisten naar buiten. Zij laadden alles op de karren - er was zelfs een met een paard bespannen kar gekomen - en brachten het weg, terwijl ik in deze bijenkorf zo goed mogelijk de gang van zaken trachtte te regelen en hulp te bieden waar nodig was. In het gymnastieklokaal was mijn zwager Anton van der Heijden uit Aerdenhout, die op mijn verzoek met spoed was gekomen, aanwezig om alles wat aangevoerd werd in goede banen te leiden. terwijl de heer Van Gaart, stoffeerder en tevens lid van de blokbrandweer, alles zo efficiënt mogelijk naast en op elkaar stuwde. Ook bij onze burens was men druk bezig met de gedwongen verhuizing. Het was gelukkig droog weer. Overal stonden meubelen buiten en dit gedeelte van de Kerklaan geleek op een grote uitdragerij in de openlucht. Tegelijkertijd werden op order van de Duitse Weermacht grote hoeveelheden balen stro rondom het projectiel opgestapeld.

Omstreeks elf uur werd er gefloten en geroepen, dat wij onmiddellijk het terrein moesten verlaten. Intussen werd de laatste hand gelegd aan het opstapelen van de pakken stro rondom de V-1 - men sprak

van 400 pakken. Zoals mij later werd medegedeeld is onder het projectiel een lading dynamiet aangebracht. Toen ik om ongeveer half twaalf na een tweede fluitsignaal als laatste man ons huis had verlaten reed ik met de heer Kemper, lid van de blokbrandweer, langs de Herenweg in de richting Groenen-

circa half een, toen ik buiten de 'Mauer-muur' nabij Groenendaal bij een kennis van de heer Kemper een heerlijk kopje zat te drinken, hoorden wij een enorme knal. Ik pakte mijn fiets, rende naar buiten en zag een hoge rookzuil in de richting van de Kerklaan. Bij de Mauer-muur werden wij tegenge-

Hetzelfde huis kort na de 'demontage' op 15 november 1944. Duitse Wehrmacht-soldaten bewaken de omgeving.

daal. Overal zagen wij verlaten huizen, waarvan de deuren en ramen openstonden. Men vertelde ons, dat ongeveer een kilometer in de omgeving allen, dus ook de bewoners, inclusief zieken, van het Sint Bavo-Gesticht, de Zusters van het St. Antonius-Gesticht e.d., zich buiten dat rayon hadden moeten begeven. Om

houden. Eerst tien minuten later mocht iedereen passeren. 'De Mariahof' was door een explosie grotendeels verwoest. De linkermuur en een gedeelte van de plafonds aan die zijde waren ingestort. Op de plaats waar het projectiel had gelegen, was een kuil ontstaan van ongeveer acht meter diameter en

circa drie meter diep, waarbij een stuk van de voortuin was verdwenen. Diverse bomen waren afgeknot, terwijl ook het tuinhuisje ernstig beschadigd bleek.

Ook de omgeving van ons huis was zwaar geteisterd. De kerk en pastorie zagen er erbarmelijk uit. Van het kerkgebouw waren alle ramen stuk, de leien van het dak waren omlaag gevallen en binnen was het gewelf boven de zijbeuk aan de epistelzijde aan flarden geslagen. Ook van de pastorie was geen ruit meer heel; het dak en interieur waren eveneens beschadigd.

Gelukkig had men de kostbare sieraden, paramenten enz. uit de kerk en sacristie verwijderd en elders ondergebracht. Ook de belendende percelen, waaronder het vrij nieuwe huis van de familie Van den Berg, Kerklaan 119, hadden behoorlijke schade. De woning van de familie Roozen was aan de achterzijde gedeeltelijk ingestort.

Ook de aan de overzijde staande St. Antoniusschool met Zusterhuis en gymnastiekgebouw zijn niet gespaard gebleven. En verder had een reeks percelen in de Kerklaan en omgeving glasschade en schade aan

plafonds en muren. De om de V-1 opgestapelde balen stro waren uiteengeslagen. De daken van de huizen lagen met stro bedekt, terwijl de bomen waren beladen met neerhangend stro, waardoor de Kerklaan bijna op een winterlandschap leek. (...) De grootste moeilijkheid, waarvoor wij geplaagd zijn, is wel deze, dat wij nog geen voor ons gezin geschikte woning hebben kunnen vinden. Het gemeentelijk evacuatiebureau heeft ons wel enkele woningen kunnen toewijzen, maar die waren te klein of ongeschikt. De grotere woningen zijn voor zover ze vroeger vrij waren gekomen, door evacués uit Zandvoort en andere plaatsen bezet. (...) De problemen waarin wij verkeren zijn de laatste dagen nog vergroot, sinds op woensdag 6 december jongstleden, door de Duitse Weermacht in Haarlem, Heemstede en Bloemendaal razzia's zijn gehouden op jongens en mannen van 16 tot 40 jaar. Onze jongens zijn nu voorlopig uitgeschakeld voor het verrichten van werkzaamheden. (...). Heemstede, 10 december 1944

Jac.H.Kramer (1891-1961)

Heemsteedsche distributie-herinneringen.

EEN KWART EEUW
GELEDEN.

*Bruine boonen in Groenendaal.
Gemeentelijke chocoladerepen.
Warm water per sproeiwagen.*

Het is dezer dagen juist vijf en twintig jaar geleden, dat het Heemsteedsche gemeentebestuur de eerste distributie-maatregelen nam, die de oorlog van 1914—1918 noodzakelijk maakte. Natuurlijk waren er daar onder, die sterk herinnerden aan veel van hetgeen in de laatste maanden op dit punt tot stand gekomen is, maar in menig ander opzicht zijn de verschillen tusschen toen en nu groot. Vooral het feit, dat de distributie-maatregelen destijds veel later getroffen werden, d.w.z. op een moment, dat het eigenlijk al te laat was voor een billijke verdeling van de voorraden, wijkt sterk van de thans gevolgde gedragslijn af.

In het midden van 1915 werd in Heemstede begonnen met het beschikbaar stellen van broodkaarten, niet voor allen, maar alleen voor hen, die deze wenschten te ontvangen. Aanvankelijk waren dat slechts 800 personen, maar reeds in den loop van hetzelfde jaar liep dit aantal tot 1100 op. Voor de administratie werd een tweetal schrijvers in dienst genomen, terwijl het financieele beheer werd opgedragen aan den heer N. Vos, den tegenwoordigen gemeente-secretaris, toen nog hoofdcommies ter secretarie.

Kort daarna werd begonnen met de distributie van regerings-varkens onder de Heemsteedsche slagers, en geleidelijk volgden meer artikelen. De leiding ging toen over naar den Inspecteur van politie, den heer C. Kemper, en onder het meest jeugdige personeel, dat in dienst werd genomen, bevond zich ook de heer Arnold, de tegenwoordige chef van den distributie-kring Heemstede-Bennebroek.

Eenige maanden nadat met de brood- en vleeschdistributie was aangevangen, werd in het centrum een gemeentelijke winkel voor goedkope visch geopend, terwijl in 't noorden, het thans tot Haarlem behorende stadsdeel, een vischtent werd geplaatst.

In October 1916 werd de geheele levensmiddelen-voorziening ondergebracht in een zelfstandig distributiedrijf, dat voor egen rekening nocht en aan den handel, soms ook aan particulieren, verkocht. Het bedrijf zorgde toen reeds dadelijk voor rijst, gort, haverhout, bruine boonen, groene erwten, aardappelen, vat- en stapelgroenten, alsmede voor vleesch, steenkolen e.d.

Op 8 October 1917 werd aangevangen met een centrale warmwater-voorziening. Eerst met één, later met twee sproeiwagens van de gemeente-reiniging werd warm water langs de deuren verkocht tegen drie cent de ermer van 10 liter. Op deze wijze werd in belangrijke mate tegemoet gekomen aan de moeilijkheden, die door de brandstoffen-schaarste ontstonden.

Inmiddels was men van gemeentewege in Groe-

nendaal begonnen met het verbouwen van bruine boonen en aardappelen, terwijl ook op de buiten-plaatsen van den heer Aberson en Mevr. Enschedé soortgelijke gemeentelijke warmoezerijen werden ingericht.

Tot 1917 zorgde elke gemeente zoo goed mogelijk voor de behoefte van de eigen inwoners. In dat jaar echter begon de regering met het verstrekken van levensmiddelen aan de gemeenten naar rato van het zielental, hetgeen een groote verbetering werd geacht. In December van hetzelfde jaar werd aan het gemeentelijk distributiedrijf een Centrale Keuken verbonden, waarvan door de ingezetenen een zeer druk gebruik werd gemaakt. De eerste maand reeds werden door deze keuken ruim 20.000 porties voedsel afgeleverd.

Intusschen had de gemeenteraad in Maart besloten z.g. volkstuintjes voor levensmiddelen te laten aan de gemeentewerklinden.

In 1918 werd meer dan een miljoen liter warm water per sproeiwagen afgeleverd. Voortgegaan werd met de teelt van bruine boonen en aardappelen in Groenendaal; de geheele oogst werd aan de Centrale Keuken verkocht. Steeds grootere moeilijkheden rezen met de vleeschdistributie. In het verslag van het Distributiedrijf over 1918 lezen wij bijv.: „Door het steeds inkrimpen der rantsoenen spande het zeer dikwijls om een voldoende rantsoen ter beschikking van de ingezetenen te stellen. Het toegezegde rantsoen vleesch van twee ons per week kwam in werkelijkheid overeen met twee ons per maand(!), terwijl toen er goedkoop vleesch werd gedistribueerd deze gemeente niet in aanmerking kwam, hoeveel moeite daarvoor gedaan is.”

Het aantal artikelen, dat in 1918 door het gemeentelijk bedrijf verhandeld werd was legio. Naast anderhalf miljoen kg. aardappelen, 10.000 eieren, 10.000 kg. jam, visch, vleesch, worst enz. werden door de gemeente ook nog 114.000 chocolade-repen ingekocht en weer verkocht!

Aandacht verdient ook, dat niettegenstaande de oorlog in het laatst van 1918 werd beëindigd, de gemeentelijke distributie pas in het laatst van 1920 geliquideerd kon worden. In 1920 werden nog Amerikaanse legerschoenen ad f 12.50 geleverd. Ook de verstreking van goedkope rijst voor zieken en zwakken moest tot einde 1920 worden voortgezet. De wittebroodskarten liepen tot 11 Juli 1920. De bruinbroodskarten zelfs tot 4 September. De suikerdistributie kon pas per 28 November 1920 worden stopgezet. Op 1 Januari 1921 werd het gemeentelijk distributiedrijf opgeheven. Ook het verhuren van volkstuintjes werd toen, wegens afnemende belangstelling, beëindigd.

Schoolherinneringen van een Zandvoorter

De heer H. Dees uit Zandvoort herinnert zich van zijn evacuatie naar Heemstede en van de Bronsteemuulo: "Toen ik december 1942 het grootste deel van de Zandvoortse bevolking moest evacueren kwamen er ook talloze families in Heemstede terecht. Een aantal van die jongere Zandvoorters vond elkaar weer terug op de Heemstedse scholen.

Zelf kwam ik in de eerste klas van de Bronsteemuulo met nog een aantal dorpsgenoten. We waren toen o.a. gehuisvest in de Crayenesterschool, aangezien de 'Bronstee' als onderkomen voor Duitse militairen fungeerde. Vanaf het tweede leerjaar verhuisden we echter naar de 'Bronstee'. Als directeur fungeerde toen de heer Venema, die ook Nederlands gaf. Verder herinner ik mij de leraren B. Borst (Engels), C. Hoogerwerf (Frans), D. Koster (boekhouden), W. Dekker (aardrijkskunde) en J. Stout (wiskunde). Voor zover ik mij herinner liep er ook nog een lerares Duits rond en niet te vergeten de 'gym'leraar D. Beets - die volgens ons altijd in zijn zondagse pak op school kwam om met een stok het ritme aan te geven, waarop wij geacht werden de oefeningen te doen. Leraren tekenen en natuurkunde dienen nog aan de

lijst te worden toegevoegd, maar daarvan zijn mij de namen ontschoten. Eén naam die mij nog altijd blijft is die van onze conciërge, de Zandvoorter: de heer Koper, waarmee wij het uiteraard best konden vinden.

(Op 27 augustus werd hij door de politie aangehouden op verdenking van heling van goederen van het Duitse leger. Koper beweerde de materialen van een Duitse soldaat te hebben gekocht en is 1 september op last van het Kriegsgericht vrij gelaten).

Gedurende het laatste oorlogsjaar was ook de Bronstee-school gesloten bij gebrek aan brandstof. We kregen een 'taak' mee naar huis, goed voor zes weken studie, waarna we ons op school moesten melden voor een nieuwe taak. Onmiddellijk na de bevrijding startte de school uiteraard weer. Eén der eerste taken was het inzamelen van huisraad voor het zwaar gehavende Tiel in de Betuwe. Het centrale depôt was gevestigd in de Nicolaas Beetsschool. Het inzamelen van dekens en kleding voor zover nog beschikbaar voor de HARK (Hulp Actie Rode Kruis) - oneerbiedig ook genoemd: Hulp aan Rijke Kennissen - was ook een directe naoorlogse activiteit.

Ook de Zandvoorters konden zo langzamerhand weer terug naar hun dorp. De meeste leerlingen bleven echter de Bronstee ook het laatste schooljaar trouw en 'trampen' van september 1945 tot juni 1946 dagelijks via de Tempeliersstraat in Haarlem naar Halte 'Blauwe Brug' nabij de school.

De eindexamens in juni 1946 in het gebouw van de Haarlemse Kegelbond (H.K.B.) in de Tempeliersstraat betekende voor ons het eind van een (oorlogs)tijdperk in het gast-vrije Heemstede".

De vrij massale evacuatie van inwoners uit Zandvoort naar Heemstede heeft op sportief gebied een gunstig staartje gehad. Onder de

evacués uit 1942 bevonden zich leden van de bloeiende Zandvoortse gymnastiek-vereniging 'Oefening Staalt Spieren', van welke de heer J. Brink voorzitter was. Deze zette samen met zijn broer Oscar A. Brink de gymlessen voort in de Bosch en Hovenschool. Bij de Zandvoorters voegden zich Heemstedenaren en toen de oorlog achter de rug was en de meesten terugkeerden vestigde Oscar Brink zich in Heemstede. Met 16 dames en nog 10 heren besloot hij op 14 november 1945 tot oprichting van de gymnastiek-vereniging 'Heemstede'. Een halve eeuw later is sprake van een flore-rende zaalsportvereniging, thans geheten 'GSV-Heemstede'.

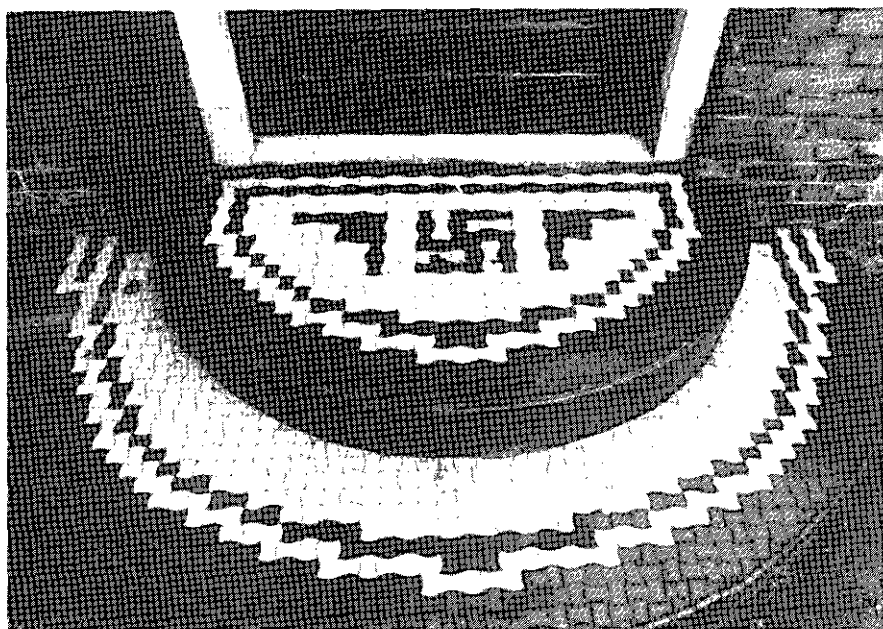
Merkwaardige entree

Vijftig jaar na de bevrijding is in Heemstede nog een merkwaardig object uit de bezettingstijd te zien. Het betreft een halfronde opstap bij een voordeur met daarin de afbeelding van een swastika of hakenkruis.

Het hakenkruis is niet in de gebruikelijke stand aangebracht. Het duitse hakenkruis werd immers altijd in een schuine stand, dus met een van de haken naar boven, afgebeeld. Dat is hier niet gebeurd. Bij nadere bestudering zijn gestileerde letters te ontwaren, namelijk een 'N' en

een 'S'. Deze letters zijn de afkorting van Nationaal Socialist. Zowel bij het binnengaan als het verlaten van het huis zijn de letters zichtbaar. Over de betekenis van de figuren naast het hakenkruis bestaat geen duidelijkheid. Of het germaanse afbeeldingen zijn is twijfelachtig. Het zouden ook vogels kunnen voorstellen. In het huis heeft een lid van de NSB gewoond. Hij was technicus met affiniteit met de luchtvaart.

Wat dit stoepje verder zo merkwaardig maakt is het feit, dat het nu

nog steeds in zo'n goede staat is. Bij de arrestatie van de man in mei 1945 blijkt het niet te zijn opgeval-
len. Het hakenkruis is vermoedelijk
met een matje aan het oog onttrok-
ken geweest. Bij het kloppen van
de mat of schoonmaken van het
stoepje moet het zijn opgevallen.
Hoewel het betreffende huis na de
bevrijding vele bewoners heeft ge-
kend, blijkt niemand op het idee te
zijn gekomen om het stoepje stuk

te slaan.

De huidige bewoners hebben de
VOHB op hun curieus object attent
gemaakt. Tijdens een geplande ver-
bouwing zal het worden verwijderd.
Op verzoek wordt het adres niet
gepubliceerd, wel mochten er foto's
worden gemaakt. Het matje ging
daarom even weg!

V.C. Klep

Inlevering Vuurwapenen

**De Burgemeester van Heemstede beveelt
ingevolge art. 9 der Vuurwapenwet 1919,
dat alle Vuurwapenen en munitie, ongeacht
of daarvoor een machtiging of een andere
vergunning is verleend, VOOR WOENSDAG
15 MEI 1940 6 uur des namiddags moeten
zijn ingeleverd op de MEERLHORST, van
Merlenlaan No. 2 te Heemstede (naast het
Raadhuis).**

Heemstede, 14 Mei 1940

De Burgemeester voornoemd,

A. VAN DE POLL, l. b.

Bekendmaking

**Tot nader order mag de geheele
Nederlandsche Bevolking in de
Provincie Noord-Holland vanaf
20.30 uur niet op straat zijn.**

**De café's moeten tot nader aankon-
diging om 20 uur gesloten zijn.**

**Overtreding dezer voorschriften wordt
streng gestraft.**

HEEMSTEDE, 28 Februari 1941.

**De Burgemeester,
J. P. W. VAN DOORN.**

Distributiedienst

Heemstede - Bennebroek

BELANGRIJK

Uitreiking Noodkaarten

Op DONDERDAG 14, VRIJDAG 15 en ZATERDAG 16 September vindt de uitreiking plaats van Noodkaarten tegen inlevering van bon 237 van de algemeene bonkaart 10e periode.

De nieuwe stamkaarten met inlegvellen van kinderen van 0-3 jaar medebrengen.

De normale uitreiking van bonkaarten blijft doorgaan.

De uitreiking vindt plaats:

BENNEBROEK,

In het uitreikingslokaal van den Distributiedienst.

Donderdag 14 Sept.	2-3.30 uur	A, B en C
	4 ..	D, E, F en G
Vrijdag 15 Sept.	9 ..	H
	10 ..	J en K
	11 ..	L
	2 ..	M en N
	3 ..	O, P en R
	4 ..	S
Zaterdag 16 Sept.	9 ..	T, U en V
	10 ..	W
	11 ..	Z.

HEEMSTEDE, in de Dreefschool.

Donderdag 14 Sept.	2 uur	A t.m. Boh
	3 ..	Boi t.m. de rest der B, C t.m. Dek
	4 ..	Del en de rest v.d. D, E, F t.m. Ger
Vrijdag 15 Sept.	9 ..	Ges t.m. de rest v.d. G, H t.m. Hol
	10 ..	Hom en de rest v.d. H, I, J t.m. Kli
	11 ..	Klo en de rest v.d. K t.m. Lei
	2 ..	Lex t.m. de rest v.d. L en M
	3 ..	N, O, P, Q
	4 ..	R, S t.m. Schr
Zaterdag 16 Sept.	9 ..	Schu en de rest v.d. S, T t.m. Tim
	10 ..	Tin en de rest v.d. T alsmede U, V, W t.m. Walr
	11 ..	Wals t.m. de rest v.d. W, IJ, Z.

De leider van den Distributiedienst,
F. MOERBEEK.

In opdracht van den Duitschen Wehrmacht-kommandant te Haarlem maakt de Burgemeester van HEEMSTEDÉ bekend:

Onmiddellijk ingaande zijn

alle Rijwielen,

als ook ALLE ONDERDEELLEN en TOEBEHOOREN bij HANDE-LAREN ZOOWEL als BIJ ALLE PARTICULIEREN door de Duitse weermacht in beslag genomen. Deze moeten worden ingeleverd, ingaande 20 October tot en met 25 October 1944 en wel van 9 uur v.m. tot 11.30 v.m. en van 2 uur n.m. tot 4.30 n.m. bij Garage Van Lent, Raadhuisstraat 53, 55 en 57 te Heemstede.

Van deze inleveringsplicht zijn vrijgesteld zij, die voor hun rijwiel in het bezit zijn van een geldig vrijstellingsbewijs afgegeven door een DUITSCHE militaire of burgerlijke instantie.

Damesrijwielen vallen buiten deze inlevering.

De mogelijkheid tot teruggave van een rijwiel bestaat voor wegen-, brug- en sluispersoneel en voor hen, die werkzaam zijn in belangrijke nog in werking zijnde industrie- of landbouwbedrijven; verzoeken hiertoe moeten door tusschenkomst van den werkgever ingediend worden bij den Burgemeester, die voor doorzending naar de bevoegde Duitse instantie zorgdraagt.

Het niet voldoen aan deze inleveringsplicht wordt beschouwd als een ernstig vergrijp aan weermachtsgoederen en wordt dienovereenkomstig gestraft.

Heemstede, den 19 October 1944.

De Burgemeester van Heemstede,
VAN RIESEN.

BETALING INGELEVERDE TEXTIELGOEDEREN.

De Burgemeester van Heemstede maakt bekend, dat de betaling van de op 14 November 1944 op last der Duitsche Weermacht ingeleverde textielgoederen zal geschieden door den gemeente-ontvanger ten RAADHUIZE op onderstaande dagen en uren.

De bij de inlevering ontvangen bescheinigung, waarop de waarde der ingeleverde goederen staat aangegeven, moet worden overlegd. Bescheinigungen, waarop geen waarde vermeld is, kunnen niet worden betaald.

Men wordt dringend verzocht zich aan de opgegeven data en tijden te houden.

Wisselgeld meebrengen.

Maandag 12 Februari	9½ - 12	A t/m Brez
	13½ - 16	Bri t/m Fli
Dinsdag 13 Februari	9½ - 12	Flo t/m Hool
	13½ - 16	Hool t/m Kro
Woensdag 14 Februari	9½ - 12	Kru t/m Mij
	13½ - 16	Na t/m Pot
Donderdag 15 Februari	9½ - 12	Pou t/m Smid
	13½ - 16	Smin t/m Vet
Vrijdag 16 Februari	9½ - 12	Veu t/m Z

HEEMSTEDE, 7 Februari 1945.

De Burgemeester voornoemd,
J. H. VAN RIESEN.

Oorlogsbuit

Oorlogsbuit, waaronder worden verstaan roerende goederen, welke deel hebben uitgemaakt van de voorraden of van de uitrusting van vijandelijke strijdkrachten, transportmiddelen daaronder begrepen, dient ingevolge de Verordening op den Oorlogsbuit onverwijld te worden aangegeven.

Een ieder, die weet of gegronde reden heeft om te vermoeden, waar zich oorlogsbuit bevindt, moet daarvan mondeling aangifte doen op een politiebureau.

Afgifte kan worden gelast van oorlogsbuit, dien men onder zijn berusting heeft. Voor ingeleverden buit wordt een ontvangstbewijs afgegeven, behalve voor wapentuig.

Niet nakoming van de verplichting tot aangifte of van den last tot afgifte is strafbaar.

Voor bijzonderheden wordt verwezen naar de Verordening op den Oorlogsbuit, die zoo spoedig dit mogelijk is aan het gemeentehuis zal worden aangeplakt.

BEKENDMAKING.

Het is in deze Gemeente voorgekomen dat telefoonkabels van Canadeesche Onderdeelen zijn doorgeknipt, terwijl zelfs stukken daaruit werden weggenomen.

Het is niet onmogelijk dat dit zijn oorzaak vindt in het feit dat de kabels vaak

OP DEN BEGANEN GROND

liggen bij gebrek aan boomen en andere hooge voorwerpen.

Men bedenke dat zulke handelingen

zeer strenge maatregelen **van Geallieerde zijde**

voor onze Gemeente tengevolge kunnen hebben ook wanneer het betreft vroeger door de Duitsche Weermacht gelegde kabels, daar deze nu in Canadeeschen dienst zijn gesteld.

De burgerij wordt dringend verzocht eveneens toezicht op het bovenstaande te houden en bij overtreding onmiddellijk het Plaatselijk Commando of de Politie te waarschuwen.

Heemstede, 17 Mei 1945.

Het Plaatselijk Commando der
Binnenlandsche Strijdkrachten.

Nieuwe leden vanaf 1-7-1995

BENNEBROEK

R. Molenaar-Rampen

A.Q.M. v.d. Berg

T. en T. van der Lugt

E.R. Hilhorst

HEEMSTEDE

C.H.M. Peeperkorn

E. Schoevers-Deys

H.P. van Taarling

H.S. Stots

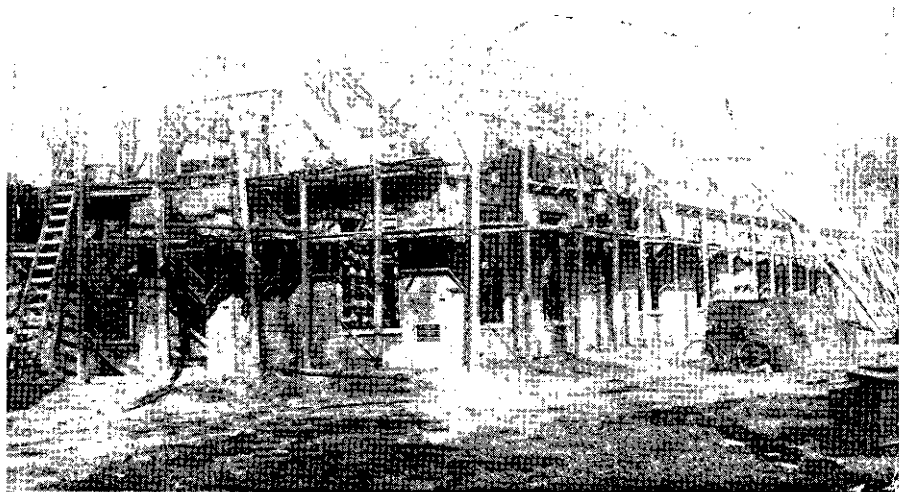
Th. Feije

A.G. Dekker-Jager

A. van Woudenberg

VELSERBROEK

J. Koopmans

Bouw door aannemer P.H. Zieren uit Bennebroek van het Bejaardenhuis, de Van Verschuer Brants Stichting, met woning van de wijkverpleegster, in 1900/1901. (foto's geschonken door J.Koopmans uit Velsbroek)